

TAMPEREEN YLIOPISTO
Taloustieteiden laitos

ERIYTETTY TULOVEROTUS JA SEN ONGELMAKOHDAT

Kansantaloustiede
Pro gradu-tutkielma
Lokakuu 2007
Ohjaaja: Matti Tuomala
Tuomas Matikka

Tampereen yliopisto

Taloustieteiden laitos

MATIKKA, TUOMAS: Eriytetty tuloverotus ja sen ongelmakohdat

Pro gradu -tutkielma, 80 sivua, 5 liitesivua

Kansantaloustiede

Lokakuu 2007

Suomi siirtyi Ruotsin ja Norjan tavoin eriytetyn tuloverojärjestelmän käyttöön 1990-luvun alkupuolella. Eriytetyssä tuloverossa ansio- ja pääomatulojen veropohjia verotetaan erillisesti toisistaan poikkeavien veroasteikkojen mukaisesti. Pohjoismaisessa eriytetyn tuloverotuksen mallissa pääomatuloa verotetaan suhteellisella verokannalla ja ansiotuloa tulojen mukaan kasvavalla progressiivisella veroasteikolla. Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä pääomatulon suhteellinen veroaste on asetettu merkittävästi matalammaksi kuin ansiotulojen ylimmät verokannat.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan eriytetyn tuloverojärjestelmän hyviä ominaisuuksia sekä käytännön toteutuksen ongelmakohtia. Tutkielman lopuksi pohditaan vaihtoehtoja Suomen nykyisen verojärjestelmän kehittämiseksi.

Eriytetyllä tuloverolla on monia hyviä talusteoreettisia ominaisuuksia verrattuna maailmalla laajalti käytössä olevaan yleiseen tuloverojärjestelmään, jossa kaikkia tuloja verotetaan yhtäläisesti. Eriytetty tuloveromalli on yleistä tuloveroa kannustavampi säästämiseen ja investointeihin. Lisäksi eriytetty tuloverotus vähentää eri pääomatulolajien välisiä vääristymiä. Eriytetty tulovero on myös yleistä tuloveroa kilpailukykyisempää kansainvälisesti vapaiden pääomaliikkeiden verokilpailuympäristössä.

Eriytetyllä tuloverojärjestelmällä on kuitenkin omat ongelmakohtansa, joista merkittävimpänä voidaan pitää sen kannustavuutta tulojen muuntamiseen. Pääomatulojen ansiotuloja merkittävästi pienempi veroaste kannustaa veronmaksajia muuntamaan ansiotuloja pääomatulojen veropohjaan. Eriytetyn tuloveron puutteena on myös sen rajoitettu kyky tulojen uudelleenjaon toteuttamiseen. Eriytettyyn tuloveroon siirtymisen jälkeen tuloerot rikkaiden ja köyhien välillä ovat kasvaneet Suomessa huomattavasti.

Tutkielman empiirisessä osuudessa tutkitaan JUTTA-mikrosimulaatiomallin avulla nykyjärjestelmän tuloveroasteiden muutosten vaikutusta eri tulonsaajaluokkien keskimääräisiin veroasteisiin. Veroasteita muutetaan niin, että ansio- ja pääomatulojen veroasteiden välinen ero kaventuu, jolloin kannustin tulojen muuntamiseen vähenee.

Avainsanat: Tuloverotus, eriytetty tulovero, verotuksen tehokkuus, tulojen muuntaminen, tuloerot

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	2
2. ERIYTETTY TULOVEROTUS JA SEN OMINAISUUDET	5
2.1. ERIYTETYN TULOVEROJÄRJESTELMÄN EDUT VERRATTUNA YLEISEEN TULOVEROTUKSEEN	5
2.1.1. <i>Säästämisen verotus</i>	8
2.1.2. <i>Inhimillisen pääoman optimaalinen verottaminen</i>	10
2.1.3. <i>Eriytetty tulovero avoimessa taloudessa</i>	19
2.1.4. <i>Muita perusteluja eriytetyn tuloveron puolesta</i>	25
2.2. ERIYTETYN TULOVEROJÄRJESTELMÄN TOTEUTUS POHJOISMAISSA	26
3. ERIYTETYN TULOVEROJÄRJESTELMÄN KRITIIKKI JA ONGELMAKOHDAT	30
3.1. YRITYS- JA OSINKOTULON JAKAMINEN ANSIO- JA PÄÄOMATULO-OSUUKSIIN	31
3.1.1. <i>Yksityis- ja pienyrittäjän sekä osakeyhtiön omistajan verotus Suomessa ja muissa Pohjoismaissa</i>	32
3.1.2. <i>Nettovarallisuuden yli-investoinnit ja laskennallisen tuottooperusteen optimaalisen asettamisen ongelma</i>	34
3.1.3. <i>Eriytetyn tuloverojärjestelmän vaikutus pääoman kustannukseen eri yritys- ja rahoitusmuodoissa</i>	40
3.2. ERIYTETYN TULOVEROJÄRJESTELMÄN VAIKUTUS TULONJAKOON JA PÄÄOMATULOIHIN	46
3.2.1. <i>Tuloerojen kehitys Suomessa 1990-luvulta nykypäivään</i>	46
3.2.2. <i>Eriytetyn tuloverojärjestelmän vaikutus tuloerojen kasvuun ja pääomatulojen kehitykseen</i>	49
4. VAIHTOEHTOJA NYKYISELLE ERIYTETTYLLE TULOVEROJÄRJESTELMÄLLE	55
4.1. MIKROSIMULAATIOT TULONJAKOAINEISTOLLA	56
4.1.1. <i>Ansiotuloveron ja pääomatuloveron veroeron kaventaminen</i>	57
4.1.2. <i>Ansiotuloveron ylimmän veroportaan poistaminen ja verotuloneutraali suhteellinen pääomatuloveroaste</i>	61
4.2. NORJAN OSINKOVEROUUDISTUS	63
4.3. MUITA VAIHTOEHTOJA PÄÄOMATULOVEROTUKSEN UUDISTAMISEKSI	68
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	73
LÄHTEET	76
LIITTEET	81
LIITE 1	81
LIITE 2	82

1. Johdanto

Monet teollisuusmaat ovat kahden viime vuosikymmenen aikana uudistaneet merkittävästi tuloverotustaan. Taloudellisen integraation edetessä ja pääomaliikkeiden vapautuessa 1980- ja 1990-luvuilla myös julkisen talouden ja verotuksen toimintaympäristö muuttui. Verotuksen kansainvälinen kilpailukyky ja sen taloudellinen tehokkuus sekä kannustavuus muun muassa kotimaisiin investointeihin saivat aikaisempaa enemmän painoarvoa veropoliittisessa päätöksenteossa. Verouudistusten yleislinjana oli tuloverotuksen marginaaliveroasteiden laskeminen ja veropohjien laajentaminen. Erityisesti pääoma- ja yritystulojen verokantoja alennettiin uudistusten yhteydessä merkittävästi.

Muiden teollisuusmaiden tavoin myös Suomi ja muut Pohjoismaat uudistivat verojärjestelmiään 1990-luvun alkupuolella. Useimpien OECD-maiden veroreformit rajoittuivat veroasteiden laskemiseen ja vällinneiden verosäännösten tarkennuksiin. Suomi, Ruotsi ja Norja sitä vastoin uudistivat tuloverotustaan perusteellisemmin. Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa siirryttiin niin sanottuun eriytettyyn tuloveroon (Dual Income Tax, DIT), jossa ansio- ja pääomatulojen veropohjia verotetaan erillisesti toisistaan poikkeavien veroasteikkojen mukaan. Pohjoismaisessa eriytetyn tuloveron mallissa pääomatuloja verotetaan tulotasosta riippumattomalla suhteellisella verokannalla ja ansiotuloja ansiotason mukaan kasvavalla progressiivisella veroasteella. Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä pääomatulojen veroaste on asetettu merkittävästi matalammaksi kuin ansiotulojen ylimmät verokannat.

Eriytetyllä tuloverolla on monia hyviä talousteoreettisia ominaisuuksia verrattuna niin kutsuttuun yleiseen tuloverotukseen, jossa kaikista tulolähteistä saatuja tuloja verotetaan yhtenäisellä menetelmällä. Eriytetyn tuloveron matala pääomatulojen veroaste kannustaa investointeihin sekä pienentää säästämisen verotukseen liittyviä vääristymiä. Eriytetty tulovero on myös yleistä tuloverotusta kilpailukykyisempi kansainvälisesti vapaiden pääomaliikkeiden verokilpailuympäristössä. Lisäksi eriytetty tuloverojärjestelmä vähentää eri pääomalajien välisiä verotuksellisia vääristymiä.

Eriytetyllä tuloverojärjestelmällä on kuitenkin myös omat puutteensa, joita suomalaisessa veropoliittisessa keskustelussa on käsitelty verrattain vähän. Eriytetyn tuloveron merkittävimpänä ongelmana voidaan pitää sen kannustavuutta tulojen keinotekoiseen muuntamiseen. Pääomatulojen ollessa ansiotuloja kevyemmin verotettuja veronmaksajan kannattaa käyttää kaikki käytössä olevat keinot tulojen muuntamiseen ansiotulojen veropohjasta pääomatulojen veropohjaan. Tulojen muuntamisen ongelma korostuu yksityis- ja pienyrittäjien sekä yksityisten osakeyhtiöiden omistajien kohdalla. Toinen eriytetyn tuloveron heikkous on sen vaikutus tulonjakoon. Eriytettyyn tuloverojärjestelmään siirtymisen jälkeen tuloerot rikkaiden ja köyhien välillä ovat kasvaneet Suomessa huomattavasti. Tuloerojen kasvuun on vaikuttanut ennen kaikkea hyvätuloisten räjähdysmäisesti kasvanut pääomatulojen osuus kaikista tuloista sekä pääomatulojen suhteellinen verotus.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan eriytetyn tuloverotuksen talousteoreettisia ominaisuuksia, sekä tutkitaan eriytetyn tuloveron toteutuksen ongelmakohtia ja nykyjärjestelmän puutteita. Tutkielman lopuksi pohditaan ehdotelmia nykyisen tuloverojärjestelmän kehittämiseksi.

Luvussa kaksi tarkastellaan eriytetyn tuloverotuksen taloudellista tehokkuutta ja neutraliteettia eri näkökulmista. Luvun lopuksi käydään pääpiirteittäin läpi miten eriytetty tuloverotus on Pohjoismaissa toteutettu. Luku kolme käsittelee eriytetyn tuloverotuksen ongelmakohtia. Luvussa tarkastellaan tulojen ansio- ja pääotuloihin jakamiseen liittyviä vaikeuksia ja vääristymiä, sekä tutkitaan eriytetyn tuloverojärjestelmän vaikutusta tuloerojen kehitykseen ja pääomatulojen kasvuun Suomessa.

Luvussa neljä esitellään vaihtoehtoja Suomen nykyiselle eriytetylle tuloverojärjestelmälle. Luvun empiirisessä osuudessa tutkitaan Palkansaajien tutkimuslaitoksen, Kelan ja Åbo Akademin yhdessä kehittämän JUTTA-mikrosimulaatiomallin avulla nykyisen verojärjestelmän veroasteiden muutosten vaikutuksia eri tulokymmenyksien keskimääräisiin veroasteisiin. Simulaatioissa pyritään tarkastelemaan sellaisia verouudistuksia, joiden avulla tulojen muuntamisen kannustimet pienenevät. Luvun lopuksi tarkastellaan muutamia viimeaikaisessa

verokeskustelussa esille nousseita uusia veromalleja sekä pohditaan niiden mahdollista käytännön soveltamista Suomessa. Luvussa viisi tehdään päätelmät.

2. Eriytetty tuloverotus ja sen ominaisuudet

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä pääomatuloa ja ansiotuloa (tai yleisesti muuta tuloa kuin pääomatuloa) verotetaan erillisesti toisistaan poikkeavien veroasteikoiden mukaisesti. Pohjoismaisessa eriytetyn tuloverotuksen mallissa ansiotuloa verotetaan portaittaisen progressiivisen asteikon mukaisesti eli yksinkertaistetusti suuremmasta työtulosta maksetaan korkeampaa marginaaliveroa. Vastaavasti pääomatuloa verotetaan tulotasosta riippumattomalla suhteellisella veroasteella, joka on selvästi alhaisempi kuin ansiotulon ylimmät verokannat.

Tässä luvussa tarkastellaan eriytetyn tuloverojärjestelmän talousteoreettisia ja hallinnollisia etuja ja ominaisuuksia verrattuna perinteiseen ja laajalti maailmalla käytössä olevaan yleiseen tuloverojärjestelmään (Global Income Tax, Comprehensive Income Tax, Shanz-Haig-Simons Income Tax), jossa sekä ansio- että pääomatuloa verotetaan samalla menetelmällä ja veroasteikolla. Luvun lopuksi luodaan lyhyt katsaus siihen, miten eriytetty tuloverotus on Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa käytännössä toteutettu.

2.1. Eriytetyn tuloverojärjestelmän edut verrattuna yleiseen tuloverotukseen

Useimmat valtiot soveltavat verotuksessaan yleisen tuloverotuksen periaatetta. Yleisessä tuloverojärjestelmässä kaikkia tuloja verotetaan samalla tavalla. Kaikista tulolähteistä saadut tulot lasketaan yhteen, ja saadusta summasta maksetaan tuloveroa. Maksettu veromäärä määräytyy valitun veroasteikon mukaisesti, ja asteikko on useimmiten progressiivinen.

On kuitenkin syytä jo tässä vaiheessa korostaa, että puhdasta ja kirjaimellisesti tulkittua yleisen tuloverotuksen periaatteen mukaista verotusta on lähes mahdotonta toteuttaa, sillä kaikkia tuloja ei ole käytännössä mahdollista mitata tai saattaa veronalaisiksi. Tästä syystä myös yleistä tuloverojärjestelmää toteuttavissa maissa joitakin tulonlähteitä ei käytännössä veroteta lainkaan tai niitä verotetaan kevyemmin

kuin muita tulolähteitä. Lisäksi monissa maissa on käytössä lukuisia erinäisiä verovähennyksiä. Esimerkiksi omistusasumiseen ja eläkesäästämiseen kohdistuu monissa maissa erilaisia verohelpotuksia, mikä poikkeaa yleisen tuloverotuksen periaatteista. (Boadway 2004, 3).

Myös sosiaaliturvamaksut ja hyödykkeiden välillinen verotus vääristävät useimmissa tapauksissa yleisen tuloverotuksen periaatetta. Sosiaaliturvamaksut kannetaan yleensä työtulon perusteella, ja suhteellinen hyödykevero voidaan teoreettisesti tulkita suhteelliseksi palkkaveroksi. Muun muassa nämä tekijät lisäävät ansiotulon verorasitusta suhteessa pääomatulon verotukseen, vaikka nimelliset veroasteet olisivatkin eri tulolähteille yhtä suuret. (Sørensen 1998, 2.)

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä ansiotulon ja pääomatulon tulolähteet lasketaan erikseen, ja niihin sovelletaan erillisiä veroasteita. Pohjoismaisessa eriytetyn tuloverotuksen mallissa pääomatuloa verotetaan suhteellisella veroasteella ja ansiotuloa progressiivisella asteikolla. Eriytetyn tuloveron olennaisin ero yleiseen tuloverojärjestelmään verrattuna on se, että eriytettyssä tuloverotuksessa pääomatulon veroaste on asetettu alemmaksi kuin ansiotulon veroaste. Toisin sanoen pääomatulon verotus on eriytettyssä järjestelmässä ansiotulon verotusta kevyempää veroeron korostuessa silloin kun ansiotulot ovat suuret. Lisäksi niin sanotussa puhtaassa eriytetyn tuloverotuksen mallissa ansiotulojen alin marginaalinen veroaste on samansuuruinen kuin pääoman suhteellinen veroaste. Toisena puhtaan eriytetyn tuloveron ominaisuutena pidetään pääomatulon veroasteen yhtäsuuruutta yhteisö- ja yritystulon veroasteen kanssa. Myös yrityksen omistajan saaman yritystulon yhdenkertaista verotusta pidetään puhtaan eriytetyn tuloverojärjestelmän tunnuspiirteenä. (Sørensen 1998, 1–2.)

Tarkastellaan ennen talousteoreettisten argumenttien esittämistä, minkälaisia ominaisuuksia hyvällä verojärjestelmällä oletetaan optimaalisen veroteorian pohjalta olevan. Ensinnäkin hyvän verojärjestelmän oletetaan vääristävän mahdollisimman vähän talouden (pareto)tehokasta allokaatiota. Hyvän verojärjestelmän ei tulisi synnyttää haitallisia taloudellisia kannustimia tai vääristymiä. Toisaalta verotuksen tulisi olla sosiaalisesti oikeudenmukaista. Vertikaalisen oikeudenmukaisuusperiaatteen mukaan maksetun veromäärän tulisi määräytyä

maksukyvyyn perusteella. Horisontaalinen oikeudenmukaisuus taas edellyttää sitä, että kaikkia, joilla on sama maksukyky, tulee kohdella verotuksessa samalla tavalla. Hyvältä verojärjestelmältä voidaan lisäksi vaatia sitä, että se on hallinnollisesti ja tulkinnallisesti yksinkertainen, eli se ei saa olla kustannuksiltaan liian suuri verottajan tai verotettavan näkökulmasta. (Tuomala 1997, 150–151.)

Vaikka edellä mainitut periaatteet ovatkin kohtuullisen selkeitä, on ns. täydellisen verojärjestelmän luominen vaikeaa, ellei mahdotonta. Tämä johtuu siitä, että edellä luetellut hyvän verojärjestelmän ominaisuudet syrjäyttävät toisiaan. Jos esimerkiksi jokaiselta kansalaiselta perittäisiin vuosittain sama kiinteä summa veroa, ei verotuksella olisi minkäänlaisia haitallisia vaikutuksia talouden tehokkaaseen allokaatioon. Verotus ei tällöin olisi lainkaan talouden toimintaa vääristävää. Verojärjestelmä ei tässä tapauksessa kuitenkaan olisi monenkaan mielestä sosiaalisesti oikeudenmukainen. Vastaavasti esimerkiksi parempituloisten verotuksen suhteellinen kiristäminen pienituloisiin nähden usein kasvattaa verotuksen aiheuttamia taloudellisia vääristymiä. Sekä tehokkuus- että oikeudenmukaisuusominaisuuksia liian pitkälle noudattava verojärjestelmä saattaa sitä vastoin muodostua tulkinnallisesti liian monimutkaiseksi sekä hallinnollisilta kustannuksiltaan liian kalliiksi. Se, pitääkö suuremmassa arvossa talouden tehokasta allokaatiota ja mahdollisimman pieniä taloudellisia vääristymiä vai sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasaisempaa tulonjakoa, on pääasiassa poliittinen arvostuskysymys. (Tuomala 1997, 151–154.)

Tässä luvussa keskitytään suurelta osin eriytetyn tuloveron tehokkuuskriteerin arviointiin. Luvussa 3 perehdytään lähemmin myös järjestelmän tulonjako- ja oikeudenmukaisuusvaikutuksiin. Seuraavaksi tarkastellaan muutamia talusteoreettisia argumentteja, joiden avulla voidaan perustella eriytetyn tuloverojärjestelmän taloudellisesta tehokkuudesta sekä käytännön ominaisuuksia. Eriytetyn tuloverojärjestelmän vertailukohtana käytetään tässä tutkielmassa pääasiassa yleistä tuloverojärjestelmää.

2.1.1. Säästämisen verotus

Tutkitaan aluksi säästämisen verotusta eriytetyssä tuloverojärjestelmässä. Säästämisen eli nykyisen ja tulevan kulutuksen verotuksen tarkastelua voidaan lähestyä esimerkiksi optimaalisen verotuksen teorian klassisen Corlett–Hague (1953) -tuloksen avulla. Tuloksen mukaan hyödykeverotus on sitä tehokkaampaa, mitä ankarammin verotetaan sellaisia hyödykkeitä, jotka ovat komplementaarisempia vapaa-ajan kanssa. Tällöin voidaan epäsuorasti verottaa vapaa-aikaa, jota on käytännön syistä mahdotonta suoraan verottaa. Nykyinen ja tuleva kulutus sekä vapaa-aika voidaan tulkita hyödykkeiksi siinä missä mitkä tahansa muutkin hyödykkeet. Näin tulkittuna pääomatuloveron voidaan todeta vastaavan tulevan kulutuksen eli säästämisen ylimääräistä hyödykeveroa verrattuna nykyisen kulutukseen, johon kohdistuu pelkästään ansiotulo- ja hyödykeverot. Corlett–Hague -tuloksen mukaan tulevan kulutuksen täytyisi tällöin olla nykyistä kulutusta enemmän liitettävissä vapaa-ajan kulutukseen. (Sørensen 2005a, 3–4.)

Tyhjentäviä todisteita siitä, että tuleva kulutus olisi nykyistä kulutusta komplementaarisempaa vapaa-ajan kanssa, ei ole kuitenkaan saatu (mm. Sørensen 2005a, 3–4). Tämän epävarmuuden vallitessa on paikallaan aluksi olettaa, että nykyinen ja tuleva kulutus ovat yhtä lailla komplementaarisia (tai yhtä lailla substituutteja) vapaa-ajan kanssa. Tällöin voidaan Atkinsonin ja Stiglitzin (1976) teorian pohjalta todeta, että verotuksen tehokkuuskriteerien nojalla ei ole optimaalista vääristää intertemporaalista valintaa nykyisen ja tulevan kulutuksen välillä. Toisin sanoen tulevan ja nykyisen kulutuksen veroasteet tulisi olla yhtäsuuret eli säästämisen veroaste tulisi asettaa nolllaksi. (Sørensen 2005a, 4.)

Atkinsonin ja Stiglitzin teorian pohjalta johdettu tulos voidaan osoittaa optimaaliseksi myös oikeudenmukaisuusnäkökulmasta, mikäli oletetaan, että haluttu tulojen uudelleenjaon aste voidaan saavuttaa progressiivisella työn verotuksella ja että pääomatulojen epätasaisen jakautumisen aiheuttaja on nimenomaan epätasainen palkkajakauma (mikä vastaavasti johtuu eroista yksilöiden kyvyissä ja tuottavuudessa). Vertikaalisen oikeudenmukaisuuden lisäksi myös horisontaalisen oikeudenmukaisuuden periaate toteutuu, jos säästämisen verotuksesta luovutaan. Tällöin saman elinikäisen kokonaistulon mutta kulutuksensa eri ajankohtaan ajoittavia

kuluttajia kohdellaan verotuksessa yhtäläisesti, kun säästämisen verotuksen kahdenkertaisuus poistuu pääomatulon ollessa verovapaata. (Sørensen 2005a, 4; Sørensen 1998, 6–7.)

Edellä esitetyn perusteella voitaisiin siis todeta, että optimaalisin veroaste pääomatuloille on nolla. Edellinen tarkastelu perustuu kuitenkin osittain epärealistisiin oletuksiin. Ensinnäkin säästämisen nollaverotuksen tulos pohjautuu oletukseen, jonka mukaan pääoman kasautuminen kasvattaa reaali-palkkoja suhteellisesti saman verran jokaisen henkilön kohdalla riippumatta kyseisen henkilön kyvyistä ja tuottavuudesta. Empiirisesti on kuitenkin osoitettu, että pääoman akkumuloituminen nostaa tuottavampien ja kyvykkäimpien henkilöiden reaali-palkkaa suhteessa enemmän kuin vähemmän tuottavien¹. Tällöin pääoman kasautuessa kyvykkäämpi henkilö voi työskennellä vähemmän saavuttaakseen saman tulon kuin kyvyiltään vähäisempi henkilö, eli kyvykkään henkilön rajatuottavuus ja siten reaali-palkka ovat suhteellisesti suuremmat kuin vähemmän tuottavalla henkilöllä. Optimaalisen verotuksen teorian perusteella tämä rajoittaa valtio-vallan kykyä jakaa tuloja uudelleen (kaventaa ns. valikoitumisrajoitetta), sillä tuottavamman henkilön on pääoman kasautumisesta aiheutuvan reaali-palkan kasvun vuoksi entistä mielekkäämpää jäljitellä suhteellisesti vähemmän tuottavaa henkilöä (ceteris paribus)². Mikäli edellisen seurauksena valtio-vallan kyky tasata tulonjakoa pelkästään työn verottamisen kautta heikkenee niin paljon, että haluttua uudelleenjakoa ei voida toteuttaa, on tällöin optimaalista verottaa myös pääomatuloja. Pääomatulojen verottamisen takia säästäminen ja pääoman kasautuminen oletusarvoisesti pienenevät, jolloin valikoitumisrajoite väljentyy. (Sørensen 2005a, 5; Salanié 2003, 143.)

Edellä esitetyt tarkastelut eivät lisäksi huomioineet markkinoiden mahdollisia muita epätäydellisyyksiä. Esimerkiksi pääomamarkkinoiden tehokkaaseen toimintaan liittyviä rajoituksia ei ole otettu huomioon. Realistisesti voidaan kuitenkin olettaa, että esimerkiksi luotonanto ja -saanti ovat ainakin lyhyellä aikavälillä jollakin asteella rajallisia. Tällöin voidaan olettaa, että kuluttajat säästävät osan tuloistaan ns. pahan päivän varalle, jolloin kulutuksesta tulee korreloitunutta akkumuloituneiden säästöjen

¹ Aiheesta tarkemmin ks. Krusell & Ohanian & Ríos Bull & Violante (2000).

² Valikoitumisrajoitteesta ja optimaalisesta tuloverotuksesta informaation ollessa epätäydellistä ks. mm. Tuomala (1997, 221–224).

kanssa. Pääomatulojen positiivinen veroaste voidaan tässä tapauksessa perustella myös pelkästään taloudellisesta tehokkuusnäkökulmasta optimaaliseksi, mikäli kulutuksen ja yksityisen säästämisen korrelaatio on positiivinen. Pääomatulon verotus jakaa tällöin tuloja korkean ja matalan kulutuksen välillä, jolloin se toimii tietynlaisena sosiaalivakuutusmekanismina, jota epätäydelliset markkinat eivät tuota³. (Sørensen 2005a, 5; Chamley 2001.)

Edellisten argumenttien avulla voidaan perustella eriytetyn tuloverotuksen optimaalisuutta säästämisen verotuksen kannalta suljetussa taloudessa. Pääomatulon positiivista veroastetta voidaan perustella sekä taloudellisen tehokkuuden että sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Toisaalta teoreettista vakuutta siitä, että pääoma- ja ansiotulojen veroasteiden tulisi olla yleisen tuloverotuksen periaatteen mukaisesti yhtä suuret, ei edellisten tarkastelujen perusteella voida saada. Optimaalisen verotuksen teoria antaa säästämisen verotuksen tehokkuusnäkökulmista pikemminkin viitteitä siitä, että pääomatulojen veroasteen tulisi olla pienempi kuin ansiotulojen, kuten eriytetyn tuloverotuksen ominaisuuksiin kuuluu.

2.1.2. Inhimillisen pääoman optimaalinen verottaminen

Eriytetyn tuloverojärjestelmän teoreettisia ominaisuuksia voidaan tarkastella myös inhimillisen ja fyysisen (ei-inhimillisen) pääoman verottamisen näkökulmasta. Pohjoismaisen eriytetyn tuloverotuksen periaatteen mukaisesti voidaan seuraavaksi tarkemmin esiteltävän teoreettisen kehikon avulla osoittaa, että on tehokkuusmielessä optimaalista verottaa inhimillistä pääomaa (työtuloa) progressiivisesti samalla kun pääomatulon verotus on suhteellista. Argumentti perustuu siihen, että yleinen tuloverojärjestelmä pyrkii vääristävästi suosimaan investointeja inhimilliseen pääoman muiden investointien kustannuksella. Tällöin ansiotulojen progressiivinen verotus yhdistettynä pääoman suhteelliseen veroasteeseen voidaan nähdä optimaalisena vaihtoehtona, sillä ne yhdessä alentavat halukkuutta inhimillisen pääoman yli-investointeihin saattamalla inhimillisen pääoman investoinnin

³ Mallista sekä sen oletuksista tarkemmin ks. Chamley (2001).

veronjälkeisen tuottoasteen samalle tasolle ei-inhimillisen pääoman kanssa. (Nielsen & Sørensen 1997.)

Seuraavaksi esiteltävä malli noudattelee suurelta osin S. B. Nielsenin ja P. B. Sørensenin (1997) artikkelissaan esittämää versiota. Mallin kehikkona toimii limittäisten sukupolvien malli, joka on jaettu kahteen periodiin. Ensimmäisen periodin aikana edustava kuluttaja voi jakaa eksogeenisesti annetun aikansa työntekoon tai opiskeluun (valinta työn tai opiskelun ja vapaa-ajan välillä on sivuutettu). Toisella periodilla käytettävissä oleva aika kohdennetaan ainoastaan työmarkkinoille. Sekä ”nuori” että ”vanha” sukupolvi ovat molemmat olemassa kunakin ajan hetkenä, ja lisäksi väestön kokonaismäärä oletetaan muuttumattomaksi. Kuluttaja voi lisätä toisen periodin työn tuottavuuttaan ja tätä kautta palkkaansa käyttämällä osan ensimmäisen periodin ajastaan koulutukseen. Toisaalta käyttämällä kaiken ensimmäisen periodin aikansa työntekoon edustava kuluttaja voi lisätä toisen periodin kulutustaan säästämällä osan 1. periodin aikana saaduista tuloistaan. Toisin sanoen ensimmäisellä periodilla kuluttaja kohtaa valintaongelman ei-inhimilliseen (säästäminen) ja inhimilliseen (koulutus) pääomaan sijoittamisen välillä. (Nielsen & Sørensen 1997, 314.)

Mallin toimintaympäristöksi on oletettu pieni avoin kansantalous, eli korkotaso määräytyy mallissa eksogeenisesti. Pääoma on kansainvälisesti vapaasti liikkuvaa, mutta työvoima oletetaan liikkumattomaksi. Pääoman vapaasta liikkuvuudesta huolimatta sen veroaste oletetaan tässä yhteydessä positiiviseksi⁴. Pääoman verotus määräytyy asuinvaltioperiaatteen mukaisesti eli sekä ulkomaisista että kotimaisista sijoituksista saatua pääomatuloa verotetaan samalla asuinmaan veroasteella. Julkisten menojen määrä oletetaan vakioksi, mutta julkinen sektori voi ottaa lainaa tasataksien verotuksen hyvinvointivaikutuksia eri sukupolvien välillä. (Nielsen & Sørensen 1997, 314–315.)

Työstä saatavien ansiotulojen progressiivinen verotus on yksinkertaistettu mallissa seuraavasti: kaikesta työtulosta maksetaan veroa perusprosentin mukaisesti, ja valitun

⁴ Avoimen talouden ympäristöstä ja positiivisen pääomatuloveroasteen perusteluista pienessä avoimessa kansantaloudessa enemmän seuraavassa alaluvussa.

tulokynnyksen ylittävästä palkasta maksetaan tietyn prosentin mukainen veronlisäys. Vähemmän tuottava ja kouluttautumaton kuluttaja maksaa ansiotuloveroa perusprosentin mukaan, ja vastaavasti suhteellisesti tuottavampi henkilö maksaa myös lisäprosentin mukaisen veron. Tuottavuuden erot määräytyvät ensimmäisellä periodilla koulutukseen käytetyn ajan perusteella. Pääomatulosta maksetaan kiinteää suhteellista veroa. Ansiotulon perusprosenttia ei ole sidottu puhtaasti eriytetyn tuloveron periaatteen mukaisesti yhtä suureksi pääomatulon suhteellisen veroasteen kanssa, mutta mallin perustulokset ovat voimassa myös tällä oletuksella. (Nielsen & Sørensen 1997, 315.)

Hahmotellaan seuraavaksi tarkasteltavaa mallia tarkemmin. Aloitetaan määrittelemällä edustavan kuluttajan hyödyn maksimointiongelma. Mallissa edustavan kuluttajan hyötyfunktio on muotoa

$$U = U(C_1, C_2), \text{ ja } U_1 > 0, U_2 > 0, U_{11} < 0, U_{22} < 0 \quad (1),$$

jossa C_1 on kulutus periodilla 1, ja C_2 vastaavasti kulutus periodilla 2. Hyötyfunktion ensimmäiset ja toiset derivaatat kulutuksen suhteen ilmoittavat kulutuksen rajahyötyjen olevan positiivisia mutta laskevia. Ensimmäisellä periodilla kuluttaja kohtaa seuraavanlaisen budjettirajoitteen:

$$S = W(1 - t_1)(1 - E) - C_1 \quad (2),$$

jossa S on säästäminen, W on veroja edeltävä reaali-palkka ja t_1 on ansiotulon perusveroprosentti. Edustavan kuluttajan käytettävissä oleva eksogeeninen aika on mallissa normeerattu ykköseksi ja E osoittaa opiskeluun käytettyä aikaa. Tällöin $1 - E$ ilmoittaa työhön käytetyn ajan ensimmäisellä periodilla. (Nielsen & Sørensen 1997, 316.)

Toisella periodilla edustavalla kuluttajalla on käytössään kyseisen periodin aikana ansaittu veronjälkeinen palkka sekä ensimmäisellä periodilla säästämänsä rahasumma lisättyinä verojen jälkeisillä korkotuloilla. Toisen periodin veroa edeltävä palkkataso on funktio ensimmäisellä periodilla koulutukseen käytetystä ajasta, $g(E)$. Palkkaa,

joka ylittää ansiotulon progressiivisen asteikon tulorajan $W[g(E)-1]$, verotetaan perusprosenttia korkeammalla veroasteella t_2 ($t_2 > t_1$). Toisen periodin budjettirajoite voidaan formaalimmin esittää muodossa

$$C_2 = [1 + r(1 - \tau)]S + W(1 - t_1) + W(1 - t_2)[g(E) - 1] \quad (3),$$

jossa $E \geq 0$, $g(0) = 1$, $g' > 0$, $g'' < 0$,

ja jossa r on eksogeeninen veroa edeltävä reaalin korkotaso ensimmäisen periodin säästöille ja τ on pääomatulon suhteellinen veroaste. (Nielsen & Sørensen 1997, 316.)

Yhdistämällä yhtälöt (2) ja (3) voidaan edustavan kuluttajan kokonaisbudjettirajoite esittää muodossa

$$C_1 + pC_2 = w_1(1 - E + p) + pw_2[g(E) - 1] \quad (4),$$

jossa $w_1 \equiv W(1 - t_1)$, $w_2 \equiv W(1 - t_2)$ ja $p \equiv 1/[1 + r(1 - \tau)]$,

ja jossa w_1 on vähemmän tuottavan kuluttajan marginaalinen ja keskimääräinen veronjälkeinen reaali-palkka, ja w_2 vastaavasti tuottavamman henkilön marginaalinen veronjälkeinen reaali-palkka. Budjettirajoitteessa p on tulevan kulutuksen suhteellinen hinta verrattuna nykyisen kulutukseen. (Nielsen & Sørensen 1997, 316–317.)

Edustava kuluttaja pyrkii maksimoimaan hyötynsä (yhtälö (1)) budjettirajoitteen (4) alaisuudessa. Tällöin hyödyn maksimoinnin ensimmäisen asteen ehdoksi saadaan

$$\left(\frac{w_2}{w_1}\right)g'(E) - 1 = r(1 - \tau) = \frac{U_1}{U_2} - 1 \quad (5).$$

Yhtälössä (5) vasemmalla puolella on verot huomioon ottava inhimillisen pääoman tuottoaste, keskimääräisenä ei-inhimillisen pääoman veronjälkeinen tuottoaste ja oikealla rajahyötyjen suhde. Tuloksesta huomataan, että edustavan kuluttajan optimaalisessa ratkaisussa inhimillisen ja fyysisen pääoman tuottoasteet ovat yhtä suuria. (Nielsen & Sørensen 1997, 317.)

Käyttämällä hyväksi edellä saatua ensimmäinen asteen ehtoa sekä budjettirajoitetta (4) voidaan kulutuksen sekä koulutuksen kysyntäfunktiot esittää muodossa

$$C_1 = C_1(w_1, w_2, p), C_2 = C_2(w_1, w_2, p) \text{ ja } E = E(w_1, w_2, p) \quad (6).$$

Kysyntäfunktioita sekä yhtälöä (1) käyttämällä saadaan vastaavasti edustavan kuluttajan epäsuora kysyntäfunktio muotoon

$$V(w_1, w_2, p) = U(C_1(w_1, w_2, p), C_2(w_1, w_2, p)) \quad (7),$$

Derivoidaan vielä yhtälö (7) veronjälkeisten reaali-palkkojen suhteen, jolloin saadaan

$$\frac{\partial V}{\partial w_1} = \lambda(1 - E + p), \quad \frac{\partial V}{\partial w_2} = \lambda p(g(E) - 1) \quad (8),$$

jossa λ on ensimmäisellä periodilla ansaitun tulon rajahyöty. (Nielsen & Sørensen 1997, 317.)

Tarkastellaan ennen hallituksen päätössääntöjen ja optimaalisen veroreformin esittämistä mallin tuotantosektorin keskeisiä oletuksia. Mallissa kotimainen teollisuus tuottaa yhtä hyödykettä, jonka hinta on normeerattu ykköseksi. Kokonaistuotanto $Y = F(K, N)$ noudattaa neoklassisia tuotanto-oletuksia vakioisilla skaalatuotoilla. Tuotantofunktiossa K on fyysinen pääomapanos ja N efektiivinen työpanos, ja $N = (I - E) + g(E)$. Voittoaan maksimoivat yritykset investoivat ei-inhimillistä pääomaa kunnes sen marginaalihyöty ennen veroja on yhtä suuri kuin veroja edeltävä eksogeeninen reaali-korkotaso. Vastaavasti työvoimaa palkataan siihen pisteeseen, jossa työvoimapanoksen marginaalihyöty vastaa yksikköpalkkaa. Edelliset ehdot voidaan esittää formaalisti muodossa $f'(k) = r$ ja $W = f(k) - rk$, jossa k osoittaa tuotannon pääomavaltaisuuden astetta. (Nielsen & Sørensen 1997, 317–318.)

Edellisistä optimiehdoista havaitaan, että tuotantopanosten hinnat määräytyvät mallissa eksogeenisen reaali-korkotason perusteella, eli muutokset veroasteissa

eivät vaikuta veroja edeltävään palkkatasoon. Hintadynamiikan puutteellisuudesta johtuen säästäminen ja työn tarjonta sopeutuvat veronmuutosten tapahduttua uudelle tasolle välittömästi seuraavalla periodilla. Kyseistä ominaisuutta käytetään hyväksi hallituksen optimaalisen veronasettamisen yhteydessä. (Nielsen & Sørensen 1997, 318.)

Valtio voi rahoittaa kiinteät julkiset menonsa G verottamalla palkkatuloa progressiivisesti ja pääomatuloa suhteellisella veroasteella sekä ottamalla lainaa (D). Tässä mallissa veroasteet valitaan Pareto-tehokkuuden kriteerin mukaisesti. Veroasteet asetetaan niin, että nykyisen nuoren ja tulevien sukupolvien hyvinvointi maksimoituu. Nykyisen vanhan sukupolven hyvinvointi ei kuitenkaan saa laskea verojen muutosten seurauksena. Tämän mahdollistamiseksi valtio voi ottaa tarvittavan määrän lainaa. Oletetaan lisäksi, että kyseinen velan taso (positiivinen tai negatiivinen) pidetään samansuuruisena myös tulevien periodien aikana, ja että valtiolla ei ole alkutilanteessa velkaa. (Nielsen & Sørensen 1997, 318–319.)

Tarkastellaan seuraavaksi valtion optimaalista tuloveroreformia ja sen taustaoletuksia tarkemmin. Verouudistus toteutetaan niin, että uusi korkeampi ansiotulon veroaste otetaan käyttöön yhden periodin viiveellä. Ainoastaan uusi ansiotulon perusveroaste, jonka mukaan verotetaan nuorempaa ja tuottamattomampaa sukupolvea, otetaan käyttöön välittömästi verouudistuksen alusta. Tällä yhden periodin ns. siirtymäkauden säännöllä taataan Pareto-ehdon toteutuminen, eli vanhan sukupolven hyvinvoinnin pysyminen alkuperäisellä tasolla verouudistuksesta huolimatta. (Nielsen & Sørensen 1997, 318–319.)

Valtion budjettirajoite hetkenä, jolloin verouudistus toteutetaan, voidaan esittää seuraavasti:

$$t_1^0 W + t_2^0 W [gE(w_1^0, w_2^0, p) - 1] + \tau * rS(w_1^0, w_2^0, p) + t_1 W [1 - E(w_1, w_2, p)] + D = G \quad (9),$$

jossa $p = p^0$,

ja jossa yläviitteellä "0" on merkitty verouudistusta edeltävät veroasteet ja muuttujat, ja vastaavasti ilman yläviitettä olevat muuttujat ilmaisevat verouudistuksen jälkeisiä arvoja. Oletetaan lisäksi, että valitut veroasteet pidetään samalla tasolla kaikilla verouudistuksen jälkeisillä periodeilla, jolloin valtion budjettirajoite uudistusta seuraavien periodien osalta voidaan kirjoittaa muodossa

$$t_1 W [2 - E(w_1, w_2, p)] + t_2 W [g(w_1, w_2, p) - 1] + \tau^* r S(w_1, w_2, p) = G + rD \quad (10).$$

(Nielsen & Sørensen 1997, 319.)

Hallitus voi vaikuttaa edustavan kuluttajan hyötytasoon säätämällä veroasteita t_1 ja t_2 (ks. yhtälö (7)). Veroasteiden muutos heijastuu nettopalkkojen w_1 ja w_2 tasoihin (yhtälö (4)). Luodessaan Pareto-optimaalista verouudistusta valtiojohto voi tällöin valita uudet veroasteet sekä velan määrän niin, että kuluttajan epäsuora hyötyfunktio (7) maksimoituu budjettirajoitteiden (9) ja (10) alaisuudessa. Budjettirajoite (9) takaa Pareto-ehdon toteutumisen, sillä uudistushetkellä vanhan sukupolven hyvinvoinnin taso ei muutu, sillä sen verotus pysyy reformia edeltäneellä tasolla. Yhdistämällä yhtälöt (9) ja (10) ja käyttämällä ehtoa $S = w_1(1 - E) - C_1$ sekä muuttujien w_1 , w_2 ja p määritelmiä saadaan muodostettua valtion yhdistetty budjettirajoite, joka voidaan esittää muodossa

$$(1 + r)(W - w_1)[1 - E(w_1, w_2, p)] + w_2 - w_1 + (W - w_2)g(E(w_1, w_2, p)) + \tau^* r[w_1(1 - E(w_1, w_2, p)) - C_1] - (1 + r)G - rR = 0, \quad (11),$$

jossa $R \equiv t_1^0 W + t_2^0 W [gE(w_1^0, w_2^0, p) - 1] + \tau^* r S(w_1^0, w_2^0, p)$

(Nielsen & Sørensen 1997, 319–320.)

Käyttämällä edellä saatua yhtälöä (11) rajoitteena voidaan optimaalisten veroasteiden määrittäminen esittää yksinkertaisesti kuluttajan epäsuoran hyötyfunktion (7) maksimointina veronjälkeisten palkkojen w_1 ja w_2 suhteen. Optimaalisen valinnan ensimmäisen asteen ehdot voidaan esittää seuraavasti (ks. yhtälö (8)):

$$\begin{aligned} \frac{\partial V}{\partial w_1} &= \lambda(1-E+p) + \mu \left(\frac{\partial E}{\partial w_1} \right) [(W-w_2)g' - (1+r)(W-w_1)] \\ &- \mu \left(1 + (1+r)(1-E+\tau^*r) \left[w_1 \left(\frac{\partial E}{\partial w_1} \right) + \frac{\partial C}{\partial w_1} - (1-E) \right] \right) = 0 \end{aligned} \quad (12)$$

ja

$$\frac{\partial V}{\partial w_2} = \lambda p(g-1) + \mu \left(1 - g + \left(\frac{\partial E}{\partial w_2} \right) [(W-w_2)g' - (1+r)(W-w_1)] - \tau^*r \left[w_1 \left(\frac{\partial E}{\partial w_2} \right) + \frac{\partial C_1}{\partial w_2} \right] \right) = 0 \quad (13),$$

joissa μ :lla merkitään rajoitteeseen (11) liittyvää varjohintaa (Lagrangen kerroin). (Nielsen & Sørensen 1997, 320.)

Käyttämällä hyväksi kuluttajan hyödyn maksimoinnin ensimmäisen asteen ehtoa (5) ja budjettirajoitetta (4) sekä tuotantopanosten veronjälkeisten hintojen määritelmiä, saadaan ensimmäisen asteen ehtoja (12) ja (13) muokkaamalla muodostettua seuraava yksinkertainen ehto optimaaliselle veropolitiikalle:

$$[(t_2 - t_1)(1+r) - \tau^*r(1-t_1)] \left[(1-E+p) \left(\frac{\partial E}{\partial w_2} \right) - p(g-1) \left(\frac{\partial E}{\partial w_1} \right) \right] = 0 \quad (14).$$

Optimaalisen veropolitiikan yhtälö (14) sekä valtion budjettirajoite (11) määrittävät implisiittisesti veroasteiden t_1 ja t_2 optimaaliset arvot mallissa. Kuluttajan hyödyn maksimoinnin ensimmäisen asteen ehdosta (5) voidaan päätellä, että $(\partial E / \partial w_2) > 0$ ja $(\partial E / \partial w_1) < 0$. Koska $E < 1$ ja $g > 1$, niin on selvää, että optimiehdon (14) vasemman puolen jälkimmäisissä hakasulkeissa oleva termi on positiivinen. Tällöin ensimmäisten hakasulkujen sisällä olevan termin täytyy olla nolla, jotta optimiehto toteutuu. Ehdon toteutuminen edellyttää tällöin, että $t_2 > t_1$, kun oletetaan, että

pääoman veroaste τ on positiivinen⁵. Toisin sanoen optimaalisen ja Pareto-tehokkaan veroreformin seurauksena on ansiotulojen progressiivinen veroaste, kun pääomatulon verotus on positiivista ja suhteellista, aivan kuten eriytettyssä tuloverojärjestelmässä. (Nielsen & Sørensen 1997, 320–321.)

Saatu tulosta voidaan mallin oletukset muistaen tulkita seuraavasti; mikäli ansiotulojen verotus olisi mallissa suhteellista ($t_2 = t_1$), niin verotus ei vaikuttaisi inhimillisen pääoman tuottoasteeseen. Toisin sanoen suhteellinen ansiotulojen verotus vähentäisi koulutuksen vaihtoehtoiskustannusta (kouluttautumisaikana menetetyt palkat) samassa suhteessa kuin koulutuksen aikaansaamaa palkan lisäystä periodilla 2. Ansiotulojen verotuksen ollessa suhteellista ja henkilön tuottavuudesta riippumatonta ovat kuluttajan ja yhteiskunnan tuottoasteet inhimilliselle pääomalle yhtä suuret. Koska säästämisen veroaste on mallissa positiivinen, on sen verojen jälkeinen tuottoaste yhteiskunnallisen optimin r alapuolella. Tällöin yhteiskunnan tuottoaste inhimillisen pääoman investoinnille $[g'(E) - 1]$ laskee fyysisen pääoman investoinnin yhteiskunnallisen veroja edeltävän tuottoasteen alapuolelle. Tätä inhimillisen pääoman yli-investoinnista aiheutuvaa vääristymää voidaan korjata asettamalla ansiotulojen verotus progressiiviseksi, jolloin inhimillisen pääoman investoinnin verorasitus kasvaa. Tämä nostaa kuluttajan veroa edeltävää tuottovaatimusta inhimilliselle pääomalle (*ceteris paribus*), jolloin ei-inhimillisen pääoman investointiosuus kasvaa suhteessa inhimilliseen pääomaan. (Nielsen & Sørensen 1997, 321.)

Toisaalta mallin tuloksia voidaan tulkita myös niin, että suhteellinen vero ansiotuloille vastaa käytännössä neutraalia kassavirtaveroa inhimillisen pääoman investoinnille, olettaen että veroaste pidetään samansuuruisena yli ajan. Säästämisen verotus aiheuttaa kuitenkin edellä esitettyssä yksinkertaisessa ympäristössä taloudellisen vääristymän. Mikäli oletetaan, että fyysisen pääoman vääristävästä verotuksesta ei voida luopua, niin ei ole tehokkuusmielessä suotavaa tarjota muillekaan investointimuodoille neutraalia verokohtelua. Tällöin tehokkuutta parantavana ns. second-best ratkaisuna voidaan pitää ansiotulojen progressiivista verotusta, jolloin

⁵ Jos $\tau = 0$, niin optimaalinen ratkaisu on suhteellinen ansiotuloverotus, eli $t_2 = t_1$. Tästä enemmän seuraavassa alaluvussa.

muiden pääomainvestointien ohella myös inhimillisen pääoman investointeja verotuksellisesti vääristetään. (Nielsen & Sørensen 1997, 321.)

Tarkastelun lopuksi on paikallaan huomauttaa, että edellä esitetty malli perustuu taloutta yksinkertaistaviin oletuksiin, jolloin myöskään sen tuloksia ei voida käytännössä tulkita kirjaimellisesti. On esimerkiksi perusteltua olettaa, että koulutuksella on monia taloudelliseen kasvuun ja hyvinvointiin liittyviä positiivisia ulkoisvaikutuksia. Tällöin inhimillisen pääoman investointeja saattaisi olla ennemminkin syytä verotuksellisesti tukea kuin ansiotulojen progressiivisella verotuksella vääristää. Työmarkkinoiden toimiessa palkkajäykkyyksien takia epätäydellisesti voi inhimillisen pääoman investointeihin kannustaminen olla myös esimerkiksi yksi keinoista poistaa matalapalkkaisten työttömyyttä. (Nielsen & Sørensen 1997, 327–328.)

2.1.3. Eriytetty tulovero avoimessa taloudessa

Tarkastellaan seuraavaksi valtion optimaalista pääomatulon veroasteen asettamista pienessä avoimessa kansantaloudessa, kun pääomatulon verotuksen oletetaan noudattavan edellisen mallin asuinvaltioperiaatteen sijasta lähdevaltioperiaatetta. Lähdevaltioperiaatteen mukaan verotusoikeus on sillä valtiolla, jonka alueella pääomatulo ansaitaan, tai jossa varallisuus sijaitsee. Mikäli kansainvälinen verotustietojen vaihto on puutteellista tai verovalvontaan liittyy muita ongelmia, ei asuinvaltioperiaatetta voida efektiivisesti soveltaa. Pääomatulojen verotus toteutuu tällöin käytännössä lähdevaltioperiaatteella, vaikka verotus nimellisesti olisikin asuinvaltioperiaatteen mukaista. (Sørensen 2005a, 5–6.)

Seuraavaksi esiteltävän avotalouden mallin lähtökohtaisena tuloksena on, että pienelle avoimelle kansantaloudelle ei ole optimaalista asettaa pääomatulolle lainkaan lähdeveroa, kun pääoma oletetaan kansainvälisesti täysin liikkuvaksi. Tämä on seurausta ns. verokilpailuefektistä, jonka mukaan positiivinen veroaste ajaa kaikki investoinnit pienestä avoimesta kansantaloudesta ulkomaille. Kun pääomatulon veroaste on nolla, niin tarvittava veromäärä on kerättävä pelkästään työn verotuksella.

Osuuden lopuksi esitetään kuitenkin perusteita eriytetyn tuloveron mukaiselle positiiviselle pääomatulon verottamiselle myös verokilpailuympäristössä toimivassa pienessä avoimessa kansantaloudessa. Esitettävien argumenttien avulla voidaan perustella myös edellisen alaluvun lähtöoletusta positiivisesta fyysisen pääoman veroasteesta. Tämän luvun esitys avoimen talouden mallista mukailee A. Hauflerin (2001, 54–61) kirjassaan esittämänsä versiota. Alun perin teorian on esitellyt R. H. Gordon vuonna 1986. (Haufler 2001, 57–58; Sørensen 2005a, 5–6.)

Tarkastellaan aluksi mallin taustaoletuksia. Pääoma on siis mallissa kansainvälisesti täysin liikkuvaa ja työvoima liikkumatonta, kuten edellisessäkin mallissa. Pääoman määrä k on kiinteä ja työvoiman tarjonta on joustavaa veron suhteen. Korkotasoksi saadaan verotus huomioon ottaen

$$r = R + t_k \quad (15),$$

jossa R on kansainvälinen (eksogeeninen) korkotaso, ja t_k on pääoman veroaste. Vastaavasti nettopalkalle saadaan yhtälö

$$W = w - t_w \quad (16),$$

jossa w on bruttopalkka ja t_w on palkkaverotus. Sekä pääomatulon että ansiotulon veroasteet on oletettu mallissa suhteellisiksi yksikköveroiksi. (Haufler 2001, 54.)

Mallissa oletetaan, että edustava kuluttaja omistaa kaikki tuotantopanokset ja kuluttaa kaikki hyödykkeet. Edustavan kuluttajan hyötyfunktio on normaalia muotoa $U = U(C, l)$, jossa hyötytaso riippuu positiivisesti kulutuksesta C ja negatiivisesti työn tarjonnasta l . Kuluttajan budjettirajoitteeksi saadaan $C = Wl + Rk$. Pääoman määrän sekä kansainvälisen korkotason ollessa annettuja on pääomatulo Rk tulkittavissa konttasummatuloksi. Maksimoidaan seuraavaksi kuluttajan hyötyfunktio edellä mainitun rajoitteen alaisuudessa, jolloin ensimmäiseen asteen ehdoksi saadaan

$$\frac{\partial U / \partial C}{\partial U / \partial l} = -\frac{1}{W} \quad (17).$$

Ensimmäisen asteen ehtoa ja budjettirajoitetta hyväksikäyttämällä saadaan muodostettua kulutusfunktio $C(W, I)$ ja työn tarjontafunktio $l(W, I)$, joissa nettotulo W kuvaa vapaa-ajan suhteellista hintaa, ja $I = Rk$, eli edellä mainittu kättäsummana saatava pääomatulo. Sijoittamalla kulutus- ja työntarjontafunktiot takaisin edustavan kuluttajan hyötyfunktioon saadaan muodostettua edustavan kuluttajan epäsuora hyötyfunktio

$$v(W, I) = U[C(W, I), l(W, I)] \quad (18).$$

Derivoidaan seuraavaksi epäsuora hyötyfunktio nettopalkan suhteen, joka on mallin ainoa endogeeninen hinta (taloudessa oletetaan kulutettavan vain yhtä hyödykettä, jonka hinta on normeerattu ykköseksi). Oletetaan lisäksi, että tulon rajahyöty on yksi. Derivoinnin tulokseksi saadaan nettopalkan marginaalisesta noususta saatava hyödyn lisäys, joka edellä mainituilla oletuksilla määräytyy suoraan työn tarjontafunktion avulla, eli

$$\frac{\partial v}{\partial W} = l(W, I) \quad (19).$$

(Haufler 2001, 55.)

Tuotantosektorin ja tuotantofunktion osalta ovat voimassa samat perusoletukset kuin edellisessä mallissa, kuitenkin sillä erotuksella, että työvoiman tuottavuus on tässä mallissa vakio, ja inhimillinen pääoma oletetaan eksogeeniseksi. Tuotanto toimii täydellisen kilpailullisesti, ja tuotantopanoksille maksetaan niiden rajatuotosten mukaista korvausta, jotka vastaavat markkinahintoja r ja w . Tuotantopanosten kysyntä voidaan kilpailuehto huomioon ottaen esittää muodossa

$$Y[k(w, r), l(w, r)] - rk(w, r) - w(r)l(r) = 0 \quad (20).$$

Edellisistä ehdoista saadaan panosten positiivinen rajatuottavuusehto huomioiden seuraava tulos, jota hyödynnetään jäljempänä veroasteiden optimaalisen asettamisen yhteydessä

$$\frac{\partial w}{\partial r} = -\frac{k}{l} < 0, \left(\frac{\partial Y}{\partial k} = r, \frac{\partial Y}{\partial l} = w \right) \quad (21).$$

(Haufler 2001, 56.)

Tarkastellaan seuraavaksi valtion optimaalisten veroasteiden asettamisen ehtoja. Valtion päätösongelmana mallissa on maksimoida edustavan kuluttajan epäsuora hyötyfunktio (18) sillä rajoituksella, että kiinteä veromäärä T on kerättävä. Hallituksella on käytössään kaksi edellä mainittua veroinstrumenttia, jolloin valtion budjettirajoitteeksi muodostuu $T = t_w l + t_k k$. Mahdollisuus valtion velkaantumistasen muuttamiseen on tässä mallissa sivuutettu. (Haufler 2001, 56).

Sijoittamalla ehto (21) sekä työntarjontafunktio $l(W, I)$ hallituksen budjettirajoitteeseen voidaan edustavan kuluttajan hyödyn maksimoinnin Lagrangen yhtälö muodostaa seuraavasti:

$$L = v(W, I) + \mu \left[(t_w - \frac{\partial w}{\partial r} t_k) l(W, I) - T \right] \quad (22).$$

Veroasteiden t_w ja t_k optimaalisen valinnan ensimmäisen asteen ehdot ovat muotoa⁶

$$\frac{\partial L}{\partial t_w} = -l + \mu \left[l - (t_w - \frac{\partial w}{\partial r} t_k) \frac{\partial l}{\partial W} \right] = 0 \quad (23),$$

ja

⁶ $\frac{\partial W}{\partial t_w} = -1, \frac{\partial W}{\partial t_k} = \frac{\partial w}{\partial r} < 0, \frac{\partial^2 w}{\partial r^2} > 0$. Ks. Haufler (2001, 56).

$$\begin{aligned} \frac{\partial L}{\partial t_k} &= -\frac{\partial w}{\partial r} \left\{ -l + \mu \left[l - \left(t_w - \frac{\partial w}{\partial r} t_k \right) \frac{\partial l}{\partial W} \right] \right\} - \mu t_k l \frac{\partial^2 w}{\partial r^2} \\ &= \frac{\partial w}{\partial r} \frac{\partial L}{\partial t_w} - \mu t_k l \frac{\partial^2 w}{\partial r^2} = 0 \end{aligned} \quad (24).$$

Pääomatulon optimaalinen veroaste ratkeaa yhtälön (24) optimiehtoa tarkasteltaessa. Työn verotuksen ollessa optimaalisella tasolla (ts. yhtälö (23) = 0) optimiehdon (24) ensimmäinen termi on nolla. Koska annetuilla tuotanto-oletuksilla $\partial^2 w / \partial r^2 \neq 0$, niin optimiehto toteutuu ainoastaan pääomaveron t_k ollessa nolla. (Haufler 2001, 56–57.)

Yhteenvedon mallin tuloksesta voidaan todeta, että pienen avoimen kansantalouden on optimaalista asettaa pääomatuloveroasteensa nollassa pääoman ollessa kansainvälisesti liikkuvaa. Tällöin valtion on nojaututtava verorahoituksen hankkimisessa ainoastaan palkkaverotukseen, jonka veropohja vastaavasti oletettiin liikkumattomaksi. Pääomatulon nolloverotuksen tekee optimaaliseksi se, että ainoastaan työntekijät lopulta kantavat pääomatulon verorasituksen, kun pääoman veroaste on positiivinen. Suuren verojouston omaavan pääoman tapauksessa pääomatuloveron asettamisen seurauksena pääomaa virtaa verokilpailun seurauksena maasta pois. Tällöin pääomatulovero alentaa annetuilla tuotanto-oletuksilla työn rajatuottavuutta, ja sitä kautta myös nettopalkkaa. Nettopalkan alentuminen vastaavasti laskee edustavan kuluttajan hyötytasoa. Tällöin sekä työn että pääoman verotuksella on sama kohtaanto, ja ne molemmat vääristävät kuluttajan valintaa. Pääoman verotus aiheuttaa kuitenkin vielä ylimääräisen vääristymän nostamalla pääoman veronjälkeisen tuottovaatimuksen yli kansainvälisten markkinoiden vaihtoehtoiskustannuksen R , jolloin tuotanto ei ole tehokasta, sillä pääomaa on taloudessa tehokkaaseen tuotantoon nähden liian vähän. (Haufler 2001, 57.)

Myös aiemmin luvussa 2.1.2. esitetystä endogeenisen inhimillisen pääoman mallissa pääomatulon nolloveroastetta voidaan pitää optimaalisena ns. first-best-ratkaisuna, mikäli ansiotulojen verotus on suhteellista. Kun pääomatuloa ei veroteta lainkaan, poistuu ei-inhimilliseen pääoman kohdistuva verotuksellinen vääristymä, jolloin sekä inhimillisen että ei-inhimillisen pääoman verotus on neutraalia. (Nielsen & Sørensen 1997, 322.)

On kuitenkin olemassa monia taloudellisia ja käytännöllisiä perusteita sille, että pääomatulon veroaste voidaan asettaa positiiviseksi myös pienessä avoimessa kansantaloudessa. Muutamia perusteluja positiiviselle veroasteelle käsiteltiin jo edellä säästämisen verotuksen yhteydessä. Edellisissä malleissa pääoman oletettiin olevan täysin liikkuvaa, mutta käytännössä jo muun muassa sopeutumis- ja transaktiokustannuksien takia pääoman liikkuvuus on ainakin osittain rajallista. Tällöin pääoman verottaminen positiivisella veroasteella on perusteltua. On lisäksi olemassa pääomia, jotka ovat käytännössä liikkumattomia. Esimerkiksi luonnonvarojen ja kiinteistöjen tapauksessa peruste positiiviselle pääomatulojen verotukselle vahvistuu entisestään. Myös helpohkosti maasta toiseen siirrettävissä olevan finanssipääoman kohdalla on todettu olevan melko vahvaa korrelaatiota kotimaisiin sijoituksiin, mikä antaa valtiolle pelivaraa myös finanssipääoman verottamiselle pienessä avoimessa kansantaloudessa. (Haufler 2001, 59–61; Sørensen 2005, 6.)

Eriytetyn tuloveron näkökulmasta edellistä mallia ja sen johtopäätöksiä voidaan intuitiivisesti tulkita niin, että pienelle avoimelle kansantaloudelle on edellisten yksinkertaistavien oletusten nojalla tehokkuusmielessä optimaalista asettaa matala pääomatulon veroaste, ja nojautua verorahoituksen hankinnassa ja tulonjaossa pääosin ansiotulojen verottamiseen. Tämä toteutuu erityyissä tuloverojärjestelmässä, jossa pääomatulon veroaste on ansiotulon veroastetta matalampi korkeimpien verokantojen osalta.

2.1.4. Muita perusteluja eriytetyn tuloveron puolesta

Tarkastellaan tämän osion lopuksi vielä lyhyesti muutamia käytännöllisiä ja hallinnollisia argumentteja eriytetyn tuloverotuksen puolesta. Yksi yleisimmin käytetyistä perusteluista on inflaation huomioon ottaminen verotuksessa. Pääomatulovero kohdistuu useimmissa tapauksissa pääoman koko tuottoon, jolloin myös inflaatiosta aiheutuvaa nimellistä tuottoa verotetaan reaalisien tuottojen ohella. Vastaavasti inflaatio ei vaikuta ansiotulojen verotukseen merkittävässä määrin. Tällöin pääomatulon verorasitus muodostuu yleisessä tuloverossa nimellisten tuottojen verotuksen vaikutuksesta ylisuureksi verrattuna ansiotulojen verotukseen (*ceteris paribus*). Eriytetyn tuloveron mukainen alempi pääomatulon veroaste koko pääoman tuotolle on tällöin perusteltua inflatorisessa taloudessa. (Sørensen 1998, 8.)

Eriytetyn tuloveron alhaista pääomatulon veroastetta voidaan perustella myös sillä, että matala veroaste vähentää eri pääomatulolajien keskinäisiä vääristymiä. Esimerkiksi omistusasuminen, eläkesäästäminen sekä myynti-, luovutus- ja muut pääomavoitot on usein poliittisista ja teknisistä syistä säädetty verovapaiksi. Tämä aiheuttaa verotuksellisen vääristymän eri pääomatulolajien välille. Vääristymää voidaan kuitenkin pienentää, mikäli pääoman veroastetta lasketaan niiden pääomatulolajien osalta, joita verotetaan tai voidaan verottaa. Veroasteen laskeminen saattaa lisäksi mahdollistaa pääomatulon veropohjan kasvattamisen. Tällöin esimerkiksi joitain aiemmin verovapaiksi säädettyjä pääomavoittoja voidaan helpommin muuttaa veronalaisiksi, kun niiden realisointiin kohdistuvaa verorasitusta on alennettu. Veropohjan laajentamisen myötä myös verotulot saattavat kasvaa. Alennettu pääomatulon veroaste vähentää korkojen vähennyskelpoisuudesta aiheutuvaa verotulojen menetystä yleiseen tuloverotukseen verrattuna, sillä eriytettyssä tuloverossa korkovähennys tehdään pääomatuloa vastaan, ja pääomatulon veroaste on ansiotuloa alhaisempi. (Sørensen 1998, 16.)

Pääomavoittojen verotus saattaa aiheuttaa lisäksi ns. locking-in -efektin, jolloin pääomamarkkinat ja talouden toiminta vääristyvät pääomien tehottoman lukkiutumisen seurauksena. Efektia voidaan pienentää laskemalla pääomatulon

marginaaliveroasteita, jolloin pääomavoittojen realisointi on kannattavampaa, ja talouden toiminta tulee tehokkaammaksi.

Pääomatulon vakioista suhteellista veroastetta voidaan jo tässä luvussa esitettyjen argumenttien lisäksi perustella muun muassa hallinnollisen yksinkertaisuuden näkökulmasta. Verrattuna pääoman progressiiviseen verotukseen suhteellinen veroaste vähentää myös osaltaan locking-in-efektiä sekä tasapäistää eri pääomatulolajien verokohtelua. Lisäksi suhteellinen pääomatulon veroaste ei vääristä korkeiden tuotto-odotusten, mutta samalla riskialttiimpien investointien kysyntää suhteessa pienemmän riskin investointeihin. (Sørensen 1998, 13.)

Eriytetyn tuloverojärjestelmän eduksi voidaan lukea myös sen veroarbitraasin kannattavuutta heikentävä vaikutus. Kun pääomatulon veroaste on asetettu samalle tasolle yritysveroasteen kanssa, verovelvolliselta poistuu kannustin tulouttaa yksityisellä velanotolla rahoitettu tulo henkilöverotusta kevyemmin verotettuna yritystulona. Lisäksi matala pääomatulojen veroaste vähentää myös edellä käsiteltyä taloudellisesti tehotonta keinottelua eri pääomatulolajien välillä. On kuitenkin jo tässä vaiheessa huomautettava, että eriytetty tuloverotus osaltaan myös kannustaa veroarbitraasiin. Kun pääomatulon verotus on merkittävästi kevyempää kuin ansiotulon verotus, veronmaksajalle syntyy voimakas insentiivi tulojen muuntamiseen ansiotulojen veropohjasta pääomatuloverotuksen piiriin. Tätä keskeistä eriytetyn tuloverojärjestelmän ongelmaa käsitellään laajemmin luvussa kolme. (Sørensen 1998, 19; Sørensen 2005a, 7.)

2.2. Eriytetyn tuloverojärjestelmän toteutus Pohjoismaissa

Tarkastellaan tämän luvun lopuksi, miten eriytetty tuloverotus on Pohjoismaissa pääpiirteittäin toteutettu. Pohjoismaista keskitytään erityisesti Suomen, Ruotsin ja Norjan tuloverotuksen muutoksiin 1990-luvun alussa. Verojärjestelmien lukuisten yksityiskohtien vuoksi seuraavassa esityksessä keskitytään ainoastaan tuloveromuutosten pääkohtien tarkasteluun.

Viimeisimpien vuosikymmenten aikana on monissa OECD-maissa toteutettu tuloverojärjestelmien uudistuksia. Verouudistuksen käynnistäjinä voidaan pitää pääomamarkkinoiden vapautumista ja Euroopan tiivistynyttä integraatiota 1980-luvun puolivälissä. Pääomaliikkeiden vapauduttua myös verokilpailutekijät alkoivat vaikuttaa veropoliittisessa päätöksenteossa. Ensimmäisinä tuloverotustaan uudistivat Yhdysvallat ja Iso-Britannia, jotka laskivat merkittävästi tuloverotuksen nimellisiä marginaaliveroasteitaan 1980-luvun puolivälissä. (Haufler 2001, 13–20.)

Yhteisenä suuntauksena eri maiden veroreformeissa on ollut pyrkimys luoda taloudellisesti tehokkaampi tuloverojärjestelmä, joka kannustaisi investointeihin, yrittäjyyteen ja työntekoon. Samalla verojärjestelmiä haluttiin hallinnollisesti yksinkertaistaa, sekä puolustautua kiihtyvää verokilpailua vastaan. Kerättyä veromäärää ei kuitenkaan OECD-maissa haluttu poliittisista syistä merkittävästi laskea. Käytännössä edellisten tavoitteiden toteuttaminen merkitsi tuloverotuksen marginaaliveroasteiden laskua sekä veropohjien laajentamista monissa OECD-maissa (ns. tax-cut-cum-base-broadening -veroreformi). (Brys & Heady 2006, 2–3; Haufler 2001, 13–20.)

Pohjoismaat muodostivat verouudistusten aallossa merkittävän poikkeuksen. Useimmat OECD-maat tyytyivät olemassa olevien yleisen tuloverotuksen suuntaisten verojärjestelmiensä tarkennuksiin. Pohjoismaissa sitä vastoin toteutettiin laajempi ja koko verojärjestelmän periaatteita muokannut uudistus. Ennen 1990-luvun alun uudistuksia Suomi, Ruotsi ja Norja toteuttivat tuloverotustaan pääasiassa yleisen tuloverotuksen periaatteen mukaisesti. Veroreformien myötä edellä mainitut Pohjoismaat siirtyivät kahden veropohjan, ansio- ja pääomatulon, erilliseen verottamiseen. Samalla alennettiin merkittävästi pääoma- ja yritystulon marginaalisia nimellisveroasteita, ja siirryttiin verotusperiaatteiltaan pääosin eriytetyn tuloverotuksen noudattamiseen. Taulukossa 1 on esitetty Pohjoismaissa 1990-luvun alkupuolella toteutettujen verouudistusten vaikutukset nimellisiin marginaaliveroasteisiin.

		Ansiotulon marginaalinen veroaste	Pääomatulon marginaalinen veroaste	Yritystulon marginaalinen veroaste
Suomi	Ennen vuoden 1993 verouudistusta	25–56	25–56	37
	Vuoden 1993 verouudistuksen jälkeen	25–56	25	25
Ruotsi	Ennen vuoden 1991 verouudistusta	36–72	36–72	52
	Vuoden 1991 verouudistuksen jälkeen	31–51	30	30
Norja	Ennen vuoden 1992 verouudistusta	26.5–50	26.5–40.5	50.8
	Vuoden 1992 verouudistuksen jälkeen	28–41.7	28	28

TAULUKKO 1: Marginaaliset nimelliset tuloveroasteet prosentteina ennen ja jälkeen 1990-luvun alun verouudistuksia Pohjoismaissa (Alueittain eroavista veroista on käytetty keskimääräistä veroastetta. Luvut eivät sisällä sosiaaliturvamaksuja). Lähde: Sørensen (1998, 3).

Pohjoismaissa ja erityisesti Suomen tapauksessa pääomatulojen verotus oli hyvin epätasaista eri pääomatulolajien välillä ennen 1990-luvun alun verouudistuksia. Muun muassa useiden luovutus- ja muiden pääomavoittojen verovapaus sekä korkojen laaja verovähennyskelpoisuus merkitsivät sitä, että pääomatulojen efektiivinen veroaste oli usein huomattavasti Taulukossa 1 esitettyjä nimellisiä veroasteita alhaisempi. Edellä mainituista pääomatulon verohelpotuksista johtuen nimellisten veroasteiden lähes puolittaminen ei vaikuttanut voimakkaasti uudistusten jälkeisten efektiivisten veroasteiden tasoon verrattuna uudistusta edeltävään aikaan, sillä uudistusten yhteydessä myös pääoma- ja yritystulon veropohjia yleisesti laajennettiin muun muassa kaventamalla verovähennyskelpoisuuksia. Veropohjien laajennusten jälkeen verotuotot pääoma- ja yritystuloista itse asiassa kasvoivat Ruotsissa vuoden 1991

uudistuksen jälkeen, vaikka nimellisiä marginaaliveroasteita laskettiinkin rajusti⁷. (Sørensen 1998, 3–5.)

Uudistusten jälkeisiä nimellisiä veroasteita tarkasteltaessa huomataan, että 1990-luvun alkupuolella Suomen, Ruotsin ja Norjan verojärjestelmät noudattivat melko tarkkaan eriytetyn tuloverotuksen periaatteita. Pääomatulon veroaste asetettiin suhteelliseksi sekä samansuuruiseksi yritystulon veroasteen kanssa. Lisäksi ansiotulon alin marginaalivero oli uudistusten jälkeen pääomatuloveroasteen kanssa lähestulkoon samalla tasolla. Uudistusten yhteydessä myös yritystulon kahdenkertaisesta verotuksesta pyrittiin luopumaan, ja yksityisyrittäjien sekä elinkeinoharjoittajien ja pienten osakeyhtiöiden omistajien yrityksestään saama tulo jaettiin pääoma- ja ansiotulokomponentteihin⁸.

Eriytetyn tuloverojärjestelmän suuntainen tuloverotus toteutettiin ensimmäisen kerran Tanskassa vuoden 1987 verouudistuksen yhteydessä. Tanska kuitenkin luopui poliittisista syistä järjestelmästä melko nopeasti vuoden 1994 veroreformissaan, ja Tanskan nykyistä verojärjestelmää voidaan tiivistetysti kuvailla eriytetyn tuloveron ja yleisen tuloverotuksen yhdistelmäksi⁹. (Sørensen 1998, 4, 22–24.) Suomi, Ruotsi, ja Norja ovat sitä vastoin pitäytyneet eriytetyn tuloverojärjestelmän toteuttamisessa 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Tuloverotus on jatkuva poliittisen keskustelun aihe, ja 1990-luvun uudistusten jälkeen verojärjestelmiä ja veroasteita on muokattu Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa useaan kertaan. Esimerkiksi Suomessa pääoma- ja yritystulon veroasteet ovat vaihdelleet uudistuksen jälkeisinä vuosina, ja tällä hetkellä pääomatulon nimellinen veroaste on 28 prosenttia ja yritystulon 26 prosenttia. Ansiotulon ylimmät marginaaliveroasteet ovat vastaavasti hieman laskeneet 1990-luvun alun tasoiltaan. Lisäksi viimeisimmän osinkoverouudistuksen jälkeen Suomessa luovuttiin EY-tuomioistuimen päätöksen mukaisesti julkisten osakeyhtiöiden jakaman osingon kahdenkertaisen verotuksen estävästä täydellisestä hyvitysjärjestelmästä. (Penttilä 2004.)

⁷ On kuitenkin huomioitava, että verotulojen muutosten taustalla on usein myös muita kuin suoraan verojärjestelmään liittyviä tekijöitä, etenkin yritys- ja pääomatuloverojen kohdalla.

⁸ Yritysten verottamisesta eriytetystä tuloverojärjestelmästä ja siihen liittyvistä ongelmista laajemmin luvussa 3.

⁹ Tanskan verouudistusten motiiveista ja niihin liittyvästä keskustelusta enemmän ks. Sørensen (1998, 22–24.)

3. Eriytetyn tuloverojärjestelmän kritiikki ja ongelmakohdat

Edellisessä luvussa tarkasteltiin talousteoreettisia ja käytännöllisiä perusteluja eriytetyn tuloverojärjestelmän eduista verrattuna yleiseen tuloverotukseen. Tarkasteluiden perusteella havaittiin, että eriytetty tuloverotus on etenkin verotuksen tehokkuuden näkökulmasta monelta osin parempi verojärjestelmä kuin yleinen tuloverotus. Eriytetyn tuloverotuksen taloudellinen tehokkuus voitiin edellä osoittaa muun muassa säästämisen, inhimillisen ja ei-inhimillisen pääoman investointien ja avoimen talouden verokilpailuympäristön osalta.

Mainituista tehokkuuseduistaan huolimatta eriytetyllä tuloverojärjestelmällä on myös omat puutteensa, jotka ovat saaneet yllättävän vähän huomiota osakseen suomalaisessa verokeskustelussa. Yhtenä merkittävimpänä ongelmana on eriytetyn tuloverotuksen rajoitettu kyky jakaa tuloja uudelleen, mikä johtaa osaltaan taloudellisen eriarvoisuuden kasvamiseen yhteiskunnassa. Suurin osa pääomatuloista kasaantuu suhteellisesti muuta väestöä varakkaammalle kansanosalle (mm. Riihelä & Sullström & Suoniemi & Tuomala 2002, 28), jonka kuuluisi verotuksen oikeudenmukaisuusperiaatteen nojalla maksaa keskimäärin muita kansalaisia enemmän veroja. Kun pääomatulon veroaste on suhteellinen ja merkittävästi alhaisempi kuin ansiotulojen ylimmät verokannat, saattaa hyvätuloisten keskimääräinen veroaste jäädä yhteiskunnan ja tulojen uudelleenjaon näkökulmasta liian pieneksi.

Toinen edelliseen liittyvä eriytetyn tuloverotuksen ongelma on kannustin tulojen muuntamiseen (Income Shifting, Tax Shifting). Kun pääomatulojen veroaste on useita kymmeniä prosenttiyksikköjä matalampi kuin ansiotulon ylimmät marginaaliveroasteet, syntyy veronmaksajille voimakas motiivi muuntaa kaikin keinoin ansiotulojaan kevyemmin verotetuksi pääomatuloksi. Kyseinen ongelma korostuu ennen kaikkea yksityis- ja muiden pienyrittäjien sekä listaamattomien osakeyhtiöiden omistajien kohdalla.

Tässä luvussa tarkastellaan eriytetyn tuloverojärjestelmän tulojen muuntamiseen ja yksityis- ja pienyrittäjien sekä listaamattomien osakeyhtiöiden omistajien verotukseen liittyviä talousteoreettisia argumentteja ja käytännön ongelmia. Luvun lopuksi tutkitaan eriytetyn tuloverotuksen vaikutusta tulonjakoon ja pääomatulojen osuuden kasvuun.

3.1. Yritys- ja osinkotulon jakaminen ansio- ja pääomatulo-osuuksiin

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä veronmaksajan veroaste ei riipu pelkästään saaduista kokonaistuloista, vaan myös siitä, kuinka suuret osuudet tuloista verotetaan ansio- ja pääomatuloina. Pääomatulojen merkittävästi matalampi veroaste luo voimakkaan kannustimen tulojen muuntamiseen ansiotuloista pääomatuloiksi. Erityisesti yksityis- ja pienyrittäjien sekä listaamattomien osakeyhtiöiden omistajien kohdalla tulojen muuntaminen muodostuu ongelmaksi, sillä osa yrityksen omistajan tulosta voidaan tulkita muodostuvan yritykseen sijoitetun pääoman tuotosta, ja osa yrityksen hyväksi uhratusta työstä. Yritystulon jakaminen ansio- ja pääomatuloon tulisi myös eriytetyn tuloverojärjestelmän toteutuksessa huomioida niin verotuksen tehokkuus- neutraalisuus- kuin oikeudenmukaisuusnäkökulmistakin tarkasteltuna (ks. Hagen & Sørensen 1998, 30–41). Ongelmana yrittäjän tulon optimaalisessa jakamisessa pääoma- ja ansiotulo-osuuksiin on ennen kaikkea se, ettei verottaja voi luotettavasti havaita yrityksen hyväksi uhratun työpanoksen määrää. Ääritapauksessa ilman säänneltyä yritystulon jakamisjärjestelmää listaamattoman osakeyhtiön omistajan olisi optimaalista jakaa yrityksen voittoa itselleen pelkästään pääomatulona, ja olla maksamatta itselleen lainkaan ansiotulona verotettavaa palkkatuloa¹⁰.

Suomi, Ruotsi ja Norja ovat kehittäneet hieman toisistaan poikkeavia järjestelmiä, joiden mukaan pienyrittäjien yritystulo ja listaamattomien osakeyhtiöiden omistajien osinkotulot jaetaan pääoma- ja ansiotulo-osuuksiin (Income Splitting). Luodut jakojärjestelmät aiheuttavat kuitenkin kannustinvaikutuksia ja taloudellisia

¹⁰ Pitkällä aikavälillä yrittäjän on kuitenkin optimaalista maksaa myös määrätty osuus palkkatuloa, sillä esimerkiksi osinkotulot eivät oikeuta julkisen sektorin maksamiin eläkkeisiin tai muihin sosiaalietuuksiin. (ks. mm. Alstadsæter 2003, 4).

vääristymiä, joista merkittävimpinä voidaan mainita yritys- ja rahoitusmuodon neutraliteettiin sekä yritysvarallisuuden yli-investointeihin liittyvät ongelmat.

3.1.1. Yksityis- ja pienyrittäjän sekä osakeyhtiön omistajan verotus Suomessa ja muissa Pohjoismaissa

Tarkastellaan ennen tulo-osuuksiin jakamiseen liittyvien teoreettisten ja käytännöllisten ongelmien tutkimista miten yksityis- ja pienyrittäjien verotus on Suomessa ja muissa Pohjoismaissa pääpiirteittäin toteutettu. Seuraava tarkastelu keskittyy enimmäkseen Suomen vallitsevan verojärjestelmän esittelyyn¹¹. Norjan ja Ruotsin osalta tarkastellaan tässä luvussa vain olennaisimpia eroja Suomen järjestelmään verrattuna.

Suomessa yritystulon jakaminen ansio- ja pääomatulo-osuuksiin on pakollista yksityisten liikkeen- ammatin- tai maataloudenharjoittajien (toiminimet) ja elinkeinoyhtymien (ay, ky) tapauksissa, sekä listaamattomien osakeyhtiöiden (Oy) omistajien yrityksestään saamien osinkotulojen osalta. Toiminimien ja elinkeinoyhtymien osalta yritystulon jakamista pääoma- ja ansiotulokomponentteihin voidaan kuvata seuraavalla yksinkertaistetulla yhtälöllä:

$$T = t_k r_i (A - B) + t_w [Y - iB - r_i (A - B)] \quad (25),$$

jossa T on maksetut kokonaisverot, t_k on pääomatulon veroaste ja r_i on pääomatulo-osuuden tuottooperuste prosentteina (Imputed Rate of Return). Yhtälössä A on yrityksen varat ja B vastaavasti velat, jolloin $(A-B)$ on yrityksen nettovarallisuus. Tekijä t_w on ansiotulojen veroaste. $Y-iB$ on yrityksen nettovoitto, jossa Y on yrityksen voitto ennen korkomenoja ja i on nimellinen korkotasoa. (Hagen & Sørensen 1998, 60.)

Termi $r_i (A-B)$ määrittää sen osuuden yrityksen nettovoitoista, joka verotetaan suhteellisen veroasteen pääomatulona (28 %). Vastaavasti nettovarallisuuden

¹¹ Vuoden 2004 verouudistuksen jälkeen.

laskennallista tuottooperustetta ylittävältä voitto-osuudelta peritään progressiivista ansiotuloveroa. Tulokannallisesti $r_i(A-B)$ on se osuus yrityksen voitosta, jonka ajatellaan aiheutuneen yritykseen sijoitetusta omasta pääomasta. Mikäli yrityksen nettovoitto jää nettovarallisuuden laskennallisen tuoton alapuolelle, verotetaan koko yritystulo pääomatulona. Myös luovutus- ym. pääomavoitot verotetaan pääsääntöisesti pääomatuloina. Laskennallinen tuottooperuste r_i on Suomessa tällä hetkellä pääsääntöisesti 20 %. (Hagen & Sørensen 1998, 60–61; Myrsky & Linnakangas 2006.)

Listamattomien osakeyhtiöiden omistajien osinkoverotus toimitetaan Suomessa yhtälön (25) periaatteen mukaisesti, mutta menetelmä on hieman monimutkaisempi. Oy:n jakamaton voitto verotetaan yritysveroasteen (26 %) mukaisesti. Myös osinkoina jaetuista voitoista peritään ensin yritystasolla samansuuruinen suhteellinen vero. Yrityksen jakama osinko on saajalleen pääsääntöisesti verovapaata 9 prosentin osuudelle osakkaan omistamien osakkeiden matemaattisesta arvosta. Osakkeiden matemaattinen arvo määräytyy yhtälön (25) tavoin pääosin yrityksen nettovarallisuuden perusteella. Osakkeiden matemaattisen arvon 9 % osuuden ylittävistä osinkotulosta 30 % on saajalleen edelleen verovapaata, ja 70 % ansiotuloveron alaista tuloa. Lisäksi mikäli osakkeenomistajan 9 % laskennallinen osuus osakkeiden matemaattisesta arvosta ylittää 90,000 €, on saatu osinkotulo mainitun summan ylittävistä osuudesta osakkeiden matemaattisen arvon 9 %:n rajaan asti 30 prosenttisesti verovapaata ja 70 prosenttisesti pääomatulona verotettavaa tuloa. Vastaavasti luonnollisen henkilön listatulta pörssi-yhtiöltä (Oyj) saama osinko on pääsääntöisesti 30 prosenttisesti verovapaata ja 70 prosenttisesti pääomatulona, jolloin Oyj:n jakamien osinkojen kokonaisveroasteeksi muodostuu ilman yritysverojen huomioon ottamista 19,6 % (Yritysverot mukaan lukien 40,5 %) ¹². (Penttilä 2004, 8–9.)

Norjan ja Ruotsin yritysverotus on toteutettu pääperiaatteiltaan samoin kuin Suomessa. Norja on hiljattain uudistanut osinkotulojen verottamistaan, ja Norjan uuteen järjestelmään ja sen ominaisuuksiin perehdytään lähemmin luvussa 4 ¹³. Yhtenä

¹² Suomen vallitsevista järjestelmistä ja mm. osakkeiden matemaattisen arvon laskemisesta tarkemmin ks. Myrsky & Linnakangas (2006, 318–348).

¹³ Luvussa 4.2. tarkastellaan Norjan verouudistuksen ominaisuuksia sekä pohditaan sen mahdollista soveltamista Suomessa.

merkittävänä erona Suomen järjestelmään voidaan mainita se, että Norjassa kaikki osingonsaajat ovat jakojärjestelmän piirissä, eli myös pörssiyhtiöistä saadut osinkotulot jaetaan pääomatulo- ja muuhun tulo-osuuteen. Pääomatulo-osuus lasketaan vallitsevan riskittömän korkokannan perusteella määräytyvän niin sanotun normaalituoton mukaan, ja kahdenkertaisen verotuksen estämiseksi pääomatulo-osuus on verovapaata henkilöverotuksessa. Normaalituoton ylittävältä osalta peritään kokonaisuudessaan pääomatuloveroa. Toiminimien ja elinkeinoyhtymien verotus on samankaltaista kuin Suomessa, mutta Norjassa yrityksen varallisuus lasketaan bruttoperusteella nettovarallisuuden sijasta¹⁴.

Ruotsin järjestelmä on hieman Suomen vastaavaa monimutkaisempi. Ruotsissa yrityksen (toiminimet ja elinkeinoyhtymät) pidätettyjä voittoja verotetaan pääsääntöisesti pääomatulona. Lisäksi Ruotsissa vain listaamattomien osakeyhtiöiden ns. aktiiviset omistajat (vähintään 2/3 osakkeista) ovat pakollisen jakojärjestelmän piirissä osinkoverotuksen osalta. (Sørensen 2005a, 12, 24–26; Hagen & Sørensen 1998 57–67.)

3.1.2. Nettovarallisuuden yli-investoinnit ja laskennallisen tuottoperusteen optimaalisen asettamisen ongelma

Kuten edellä esitetystä yhtälöstä (25) voidaan huomata, yrityksen varallisuus vaikuttaa merkittävästi yrityksen omistajan pääomatulona verotettavan tulon määrään. Tarkastellaan varallisuusinvestointeihin liittyviä kannustimia tarkemmin seuraavaksi esiteltävän kahden periodin mallin avulla. Mallin lähtökohtaisena tuloksena on, että nykyinen eriytetty tuloverojärjestelmä kannustaa yrityksen varallisuuden tehottomiin yli-investointeihin. Esiteltävä malli mukailee A. Alstadsæterin (2003) keskustelualoitteessaan esittämää versiota.

Mallissa yrittäjä omistaa ja työskentelee yrityksessään, joka on yritysmuodoltaan joko toiminimi tai elinkeinoyhtymä (Suomen vallitsevan lainsäädännön mukaisesti).

¹⁴ Netto- ja bruttojärjestelmän keskinäisestä vertailusta ks. Hagen & Sørensen (1998, 47–53).

Tällöin yrittäjän yrityksestään saama tulo verotetaan yhtälön (25) periaatteen mukaan. Yrittäjän hyötyfunktio on normaalia muotoa

$$U = u(C_1, C_2), \quad (26),$$
$$u'(C_i) > 0, u''(C_i) < 0, i = 1, 2,$$

jossa C_1 on ensimmäisen periodin kulutus ja C_2 vastaavasti toisen periodin kulutus. Yrittäjän päätösmuuttujana mallissa on yritykseen sijoitetun reaali-pääoman määrä. Sijoitettu pääomamäärä valitaan niin, että yrittäjän tulojen nettonykyarvo maksimoituu. Tulot käytetään kokonaisuudessaan kulutukseen, jolloin hyödyn maksimointiehto supistuu tulojen maksimoinniksi. Oletetaan lisäksi, että työntekoon käytetty aika on eksogeenisesti annettu molemmilla periodeilla, jolloin voidaan tarkastella investointipäätöstä työn tarjontapäätöksestä erillään. (Alstadsæter 2003, 7–8.)

Ensimmäisellä periodilla yrittäjällä on käytettävissään eksogeeninen tulo \bar{Y} , joka voidaan käyttää yrityksen reaali-pääoman investointeihin (K) tai riskittömiin sijoituksiin pääomamarkkinoilla (B). Riskittömille sijoituksille maksetaan vakiosta tuottoa r . Yrittäjän ensimmäisen ja toisen periodin tulot voidaan tällöin esittää seuraavasti:

$$Y_1 = \bar{Y} - K - B \quad (27),$$

ja

$$Y_2 = R(K) + K + (1 + r)B - T \quad (28),$$

jossa Y_1 ja Y_2 ovat yrittäjän nettotulot periodeilla 1 ja 2. $R(K)$ on tuotto, jonka yrittäjä saa yrityksensä reaali-pääoman investoinneille. T on maksetut kokonaisverot. Mallissa oletetaan lisäksi, että kaikki poistamaton pääoma likvidoidaan toisen periodin lopussa. (Alstadsæter 2003, 8–9.)

Yrityksen reaalisen pääoman tuotto $R(K)$ voidaan esittää yksityiskohtaisemmin muodossa

$$R(K) = F(K) - \delta K \quad (29),$$

jossa δ pääoman reaalin poisto ja $F(K)$ yrityksen tuotanto, josta kerrotaan jäljempänä tarkemmin. Poistot vastaavat mallissa tuotannon kustannuksia¹⁵. Maksetut kokonaisverot T voidaan vastaavasti esittää seuraavasti¹⁶:

$$T = t_k r_i K + t_w [F(K) - (\delta + r_i)K] + t_k r B, \quad t_w > t_k \quad (30),$$

jossa t_k on pääomatulon veroaste, r_i on pääomatulo-osuuden laskennallinen tuottoperuste ja t_w on ansiotulojen veroaste. Yrityksen reaali-pääomaksi luetaan verotuksessa periodin alkuhetken pääoma. Sekä pääoma- että ansiotulon veroasteet ovat suhteellisia. Oletusta ansiotulon suhteellista veroasteesta voidaan pitää realistisena myös eriytetyssä tuloverojärjestelmässä, kun oletetaan, että t_w on ansiotulojen progression ylimmän portaan verokanta. Tällöin lisäansiot eivät enää kasvata marginaalista veroastetta. Verotus toteutetaan mallissa siis pääperiaatteiltaan kuten edellä yhtälössä (25). (Alstadsæter 2003, 9–11.)

Yrityksen tuotanto voidaan esittää yksinkertaisesti sijoitetun reaali-pääoman K funktiona, kun työvoiman tarjonta on edellä annetuilla oletuksilla vakioitu. Oletetaan lisäksi, että yritys tuottaa vain yhtä hyödykettä, jonka hinta on normeerattu ykköseksi. Tuotantofunktio on muotoa

$$X = F(K), \quad (31),$$

$$F'(K) > 0, F''(K) < 0 \text{ ja } F(0) = 0.$$

Yhdistämällä yhtälöt (28), (29) ja (30) voidaan yrittäjän toisen periodin nettotulot esittää seuraavasti:

¹⁵ Lisäksi toteutetut poistot oletetaan yhtä suuriksi verotuksessa hyväksytyjen poistojen kanssa.

¹⁶ Mahdollisuus verottaa yrittäjän varallisuutta on tässä yhteydessä sivuutettu.

$$Y_2 = (1 - t_w)[F(K) - \delta K] + [1 + (t_w - t_k)r_i]K + [1 + (1 - t_k)r]B \quad (32).$$

Yhtälön (32) ensimmäinen ja kolmas termi osoittavat yrittäjän toisen periodin tulot, mikäli koko yritystulo verotettaisiin ansiotulona. Tuottooperusteen mukainen osuus yrityksen reaali-pääomasta ($r_i K$) verotetaan kuitenkin pääomatulona, mikä lisää yrittäjän käytettävissä olevia tuloja osuudella $(t_w - t_k)$. Mitä pienemmäksi pääomatulon suhteellinen veroaste asetetaan tai mitä suurempi on pääoman laskennallinen tuottoaste sitä suuremmat ovat yrittäjän käytettävissä olevat nettotulot periodilla 2 (ceteris paribus). Myös pääoman määrä K vaikuttaa merkittävästi pääomatulona verotettavaan määrään. Yhdistämällä yhtälöt (32) ja (27) saadaan yrittäjän tulon nettonykyarvon yhtälö esitettyä muodossa

$$Y = Y_1 + \frac{(1 - t_w)[F(K) - \delta K] + [(t_w - t_k)r_i - (1 - t_k)r]K}{1 + (1 - t_k)r} \quad (33).$$

(Alstadsæter 2003, 11–12.)

Mallin yrittäjän oletetaan olevan neutraali riskin suhteen. Yrittäjän oletetaan kantavan mallissa henkilökohtaisesti koko yritykseensä sisältyvän riskin. Mitä enemmän yrittäjä sijoittaa oman yrityksensä reaali-pääomaan, sitä vähemmän hajautetuksi hänen sijoitusportfolionsa muodostuu. Tällöin tulojen menettämisen riski kasvaa, mikäli yritys ajautuisi konkurssiin. (Alstadsæter 2003, 9–10.)

Tarkastellaan ennen reaali-pääoman investointikannustimien tutkimista lähemmin tuottooperusteen r_i komponentteja. Kuten aiemmin todettiin, valtio asettaa hallinnollisen tuottooperusteprosentin, jonka mukainen osuus yrityksen nettovaroista vastaa pääomatulona verotettavaa osuutta yrityksen voitoista. Tuottooperusteen voidaan katsoa muodostuvan riskittömästä tuotosta ja riskipreemiosta. Riskipreemion avulla pyritään huomiomaan yrittäjän ottama riski sijoittaessaan pääomaa yritykseen, sillä yritykseen sijoittamisen yhteydessä luovutaan mahdollisuudesta hajauttaa sijoituksia pääomamarkkinoilla. Verottajan on hallinnollisesti hyvin työlästä asettaa riskipreemiota yrityskohtaisesti, joten laskennallinen tuottooperuste on yleisesti sama

kaikille yritystulon jakojärjestelmän piirissä oleville yrityksille. Yrittäjällä on kuitenkin oma käsityksensä yrityksen reaalisen pääoman sijoitukseen liittyvästä riskistä. Merkitään μ :lla valtion tarjoaman riskipreemion ja yrittäjän vaatiman riskilisän erotusta. Tällöin tuottoeruste voidaan esittää muodossa

$$r_i = r + \mu \quad (34).$$

(Alstadsæter 2003, 11.)

Mikäli verotusta ei oteta huomioon, löytyy optimaalinen investointiaste yksinkertaisesta ehdosta

$$F_k = \delta + r \quad (35).$$

Yhtälössä (35) pääoman rajatuotto vastaa sen rajakustannuksia. Kun eriytetty tuloverotus ja edellä esitetty yhtälö $r_i = r + \mu$ otetaan huomioon, saadaan yrittäjän optimaalinen sijoituspäätös muotoon

$$F_k = r + \delta - \frac{t_w - t_k}{1 - t_w} \mu \quad (36).$$

Edellä oletimme eriytetyn tuloveron mukaisesti että $t_w > t_k$. Tällöin yhtälön (36) kolmannen termin arvo riippuu kriittisesti valtion riskipreemion ja yrittäjän vaatiman riskilisän erotuksesta μ ¹⁷. (Alstadsæter 2003, 12–13.)

Suomessa nykyinen yksityis- ja pienyrittäjien tuottoerusteprosentti (20 %) on moninkertainen esimerkiksi valtion obligaation tuottoon verrattuna¹⁸. Tällöin voidaan olettaa, että osassa yrityksistä valtion tarjoama riskipremio ylittää yrittäjän kokeman riskin, jolloin $\mu > 0$. Jos $\mu > 0$, niin yrittäjä saa ylimääräisen korvauksen yritykseen

¹⁷ Yleisessä tuloverotuksessa yhtälön (36) kolmas termi on nolla, sillä $t_w = t_k$. Yleinen tuloverojärjestelmä on siis tässä tapauksessa neutraali eikä vääristä investointipäätöstä veroja edeltävään tilanteeseen verrattuna.

¹⁸ Suurta tuottoerustetta voidaan poliittisesti perustella esimerkiksi yrittäjyyteen kannustamisella.

sijoittamalleen reaali-pääomalle verrattuna veroja edeltävään tilanteeseen sekä sijoituksiin riskittömille pääomamarkkinoille. Näin ollen eriytetty tuloverojärjestelmä suosii talouden tehokasta allokaatiota vääristävästi investointeja yrityksen reaaliseen pääomaan. (Alstadsæter 2003, 13.) Reaalipääoman investointien vääristävä suosiminen yhdistettynä sen kannattavuuteen tulojen muuntamisen näkökulmasta muodostavat yhden eriytetyn tuloverojärjestelmän suurimmista ongelmakohdista.

Edellä tehdyt johtopäätökset ovat tietyin rajoituksin sovellettavissa myös listaamattoman osakeyhtiön omistajan osinkoverotukseen. Yhtenä merkittävänä erona toiminimien ja elinkeinoyhtymien verotukseen mainittakoon, että osakeyhtiön voittoa verotetaan yhtiötasolla yritysveroasteen mukaisesti riippumatta siitä, jaetaanko voittoa osinkoina omistajille vai ei. Lisäksi osinkotuloista yhdeksän prosentin osuus osakkeiden matemaattisesta arvosta on saajalleen 90 000 euroon asti verovapaata kahdenkertaisen verotuksen estämiseksi¹⁹.

Listaamattoman osakeyhtiön osakkeiden matemaattisen arvon tämänhetkinen laskennallinen tuottoerusteprosentti on toiminimien ja elinkeinoyhtymien vastaavaa alhaisempi (9 %). Tällöin saattaa helpommin käydä myös niin, että $\mu < 0$, jolloin järjestelmä ei kannusta riskipitoisten yritysten osalta taloudellisesti tehokkaisiin investointeihin. Tästä voidaan päätellä, että yritystulon jakojärjestelmä on neutraali investoinnin riskin suhteen vain, jos valtion asettama riskipreemio vastaa yrittäjän vaatimaa riskilisää, jolloin $\mu = 0$. (Alstadsæter 2003, 13.)

¹⁹ Tästä tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

3.1.3. Eriytetyn tuloverojärjestelmän vaikutus pääoman kustannukseen eri yritys- ja rahoitusmuodoissa

Yritystulon jakaminen pääoma- ja ansiotulona verotettaviin osuuksiin vaikuttaa myös pääoman kustannukseen, kuten edellä käsitellyistä tuottoerusteen asettamiseen liittyvistä ongelmista voidaan jo alustavasti päätellä. Tarkastellaan seuraavaksi lähemmin eriytetyn tuloverojärjestelmän aiheuttamia pääoman kustannuksen vääristymiä Suomessa pienyrittäjän ja erityisesti listaamattoman osakeyhtiön osalta. Aloitetaan vertailu tarkastelemalla julkisen osakeyhtiön investoinnin verotusta, mikä toimii hyvänä vertailupohjana muiden yritysmuotojen pääoman kustannukselle. Tarkastelu pohjautuu T. Lindhen, J. Söderstenin ja A. Öbergin (2004) artikkelissaan esittelemiin tuloksiin.

Esitellään ensin lyhyesti tässä tarkastelussa käytettävät symbolit:

τ = yritysveroaste	π = pääoman kustannus
t_d = osinkotulojen veroaste	ϕ = osinkoverohyvityksen aste
t_c = pääomavoittojen veroaste	t_i = pääomatulojen veroaste
ρ = pääoman laskennallinen tuottoeruste	i = korko.
t_w = ansiotulon veroaste (ylin veroluokka)	q = investoinnin markkina-arvo
k = omistajan veronjälkeinen tuottovaatimus	

Seuraavassa esityksessä oletetaan, että hypoteettisen investoinnin tuotto jaetaan kokonaisuudessaan osinkoina omistajalle. Investointi on normeerattu suuruudeltaan ykköseksi. Mallissa pääoman kustannus riippuu ainoastaan Suomen verojärjestelmästä sekä valitusta organisaatio- sekä rahoitusmuodosta. Poistoja ja muita vähäistä merkitystä lopputuloksen kannalta omaavia seikkoja ei seuraavassa esityksessä huomioida. (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 473.)

Julkisen osakeyhtiön (Oyj) omistajan investoinnilleen vaatima tuotto voidaan esittää muodossa

$$kq = \pi(1 - \tau)(1 - t_d) \quad (37).$$

Kun investointi rahoitetaan uudella omalla pääomalla, niin $q = 1$, jolloin saadaan

$$\pi = \frac{k}{(1 - \tau)(1 - t_d)} \quad (38),$$

mikä vastaa Oyj:n pääoman kustannusta, kun investointi on rahoitettu uudella omalla pääomalla. Suomessa Oyj:n jakaman osingon täydellisestä verohyvitysjärjestelmästä luovuttiin viimeisimmän osinkoverouudistuksen yhteydessä. Kuten edellä luvussa 3.1.1. todettiin, uudessa järjestelmässä Oyj:n jakamat osingot ovat saajalleen osittain verovapaita ja osittain veronalaista pääomatuloa, jolloin osinkotulon efektiiviseksi veroasteeksi muodostuu $t_d = (t_i - \phi)/(1 - \phi)$. (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 473.)

Tarkastellaan seuraavaksi tilannetta, jossa investointi on rahoitettu pidätetyillä voittovaroilla eli vähentämällä maksettuja osinkoja. Tällöin $q = (1 - t_d)/(1 - t_c)$. Sijoittamalla edellinen tulos yhtälöön (37), saadaan pääoman kustannukseksi kuten edellä (Suomessa $t_d = t_c$)

$$\pi = \frac{k}{(1 - \tau)(1 - t_c)} \quad (39).$$

Jos mallin hypoteettinen investointi on rahoitettu ottamalla velkaa, on pääoman kustannus yhtä suuri korkotason kanssa, eli $\pi = i$. Tämä johtuu siitä, että velan korkomenot ovat täysin vähennyskelpoisia Oyj:n verotettavasta voitosta. (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 473.)

Tarkastellaan seuraavaksi listaamattoman osakeyhtiön (Oy) pääoman kustannusta. Oy:n tapauksessa toteutettu investointi lisää yrityksen nettovarallisuutta, minkä

perusteella osinkotulo vastaavasti jaetaan verovapaaseen osuuteen sekä ansio- ja pääomatulona verotettavaan tuloon. Tällöin omistajan tuottovaatimus määräytyy seuraavasti:

$$kq = \frac{\rho}{1-\tau}(1-\tau)(1-t_d) + \left(\pi - \frac{\rho}{1-\tau}(1-\tau) \left(\frac{1-t_w}{1-\phi} \right) \right) \quad (40).$$

Yhtälöä (40) voidaan Suomen verojärjestelmän pohjalta tulkita niin, että alle 90 000 euron laskennallisen pääomatulon osalta $t_d = 0$, ja 90 000 euron ylittävältä osalta $t_d = (t_i - \phi)/(1 - \phi)$. Laskennallisen tuottoerusteen (9 % osakkeiden matemaattisesta arvosta) ylittävää osuutta verotetaan osittain ansiotulona, ja osittain tulo on verovapaata (ks. luku 3.1.1.). (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 475.)

Kun investointi rahoitetaan uudella omalla pääomalla, niin $q = 1$. Tällöin Oy:n pääoman kustannus saadaan yhtälöstä

$$\pi = \frac{k}{(1-\tau)(1-t_d)} + \left(\frac{k}{1-t_d} - \rho \right) \left(\frac{(1-t_d) - \left(\frac{1-t_w}{1-\phi} \right)}{(1-\tau) \left(\frac{1-t_w}{1-\phi} \right)} \right) \quad (41).$$

Yhtälöstä huomataan, että oikean puolen ensimmäinen termi on sama sekä Oy:llä että Oyj:llä (ks. yhtälö (38)). Tällöin pääomakustannuksen ero julkisen ja listaamattoman osakeyhtiön välillä saadaan yhtälön oikean puolen toisesta termistä. Eron suuruus riippuu osinko- ja ansiotulojen veroasteiden erosta sekä laskennallisesta tuottoerusteesta ρ . (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 475–476.)

Kun Oy:n investointi toteutetaan yhtiön pidätetyillä voittovaroilla, investointi vaikuttaa edelleen myös yhtiön nettovarallisuuteen ja sitä kautta omistajan osinkotulojen laskennalliseen pääomatulo-osuuteen. Oy:llä on kuitenkin eri vaihtoehtoja mistä kohteesta investointiin tarvittavat varat pidätetään. Suomessa on verotuksellisesti edullisinta rahoittaa investointi vähentämällä laskennallisen

tuottoerusteen ylittävien osinkojen maksamista²⁰. Tällöin omistaja luopuu määrästä $(1-t_w)/(1-\phi)$. Omistajan marginaalisen investoinnin markkina-arvo q voidaan tässä tapauksessa esittää muodossa

$$q(1-t_c) = \left(\frac{1-t_w}{1-\phi} \right) \quad (42).$$

Sijoittamalla ehto (42) yhtälöön (40) saadaan Oy:n pääoman kustannus optimaaliselle pidätetyistä voittovaroista rahoitetulle investoinnille muotoon

$$\pi = \frac{k}{(1-\tau)(1-t_c)} - \rho \left(\frac{(1-t_d) - \left(\frac{1-t_w}{1-\phi} \right)}{(1-\tau) \left(\frac{1-t_w}{1-\phi} \right)} \right) \quad (43).$$

Kun listaamattoman osakeyhtiön investointi rahoitetaan velkarahalla, muodostuu pääoman kustannukseksi $\pi = i$, aivan kuten edellä pörssiyhtiön tapauksessa. Velan korkomenot ovat verotuksessa täysin vähennyskelpoisia myös Oy:n tapauksessa, ja tulojen jakamisen säännökset vaikuttavatkin Suomessa ainoastaan oman pääoman kustannukseen. (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 476–478.)

Toiminimen tai elinkeinoyhtymien tapauksissa investoinnin verojen jälkeinen tuottovaatimus k voidaan esittää muodossa

$$k = \pi - t_w(\pi - \rho) - t_i\rho \quad (44),$$

kun investointi on rahoitettu omalla pääomalla. Pääoman kustannus on tällöin muotoa

$$\pi = \frac{k}{1-t_i} + \left(\frac{k}{1-t_i} - \rho \right) \left(\frac{(1-t_i) - (1-t_w)}{(1-t_w)} \right) \quad (45).$$

²⁰ Ks. Lindhe & Södersten & Öberg (2004, 474).

Myös yksityisyrittäjän tapauksessa pääoman kustannus on Suomessa yhtä suuri korkotason i kanssa, mikäli investointi toteutetaan velkarahoituksella. (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 479.)

Tutkitaan seuraavaksi edellä esitettyjä pääoman kustannuksen yhtälöitä lähemmin. Velkarahoitteen investoinnin osalta tulos on yksinkertainen; Suomen erityetty tuloverojärjestelmä ei vääristä pääoman kustannusta eri yritysmuotojen välillä, sillä kaikissa yritysmuodoissa korkomenot ovat verotuksessa täysin vähennyskelpoisia. Suomen verojärjestelmän voidaankin velkarahoituksen osalta sanoa olevan yritysmuodon suhteen neutraali. (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 479).

Tilanne muuttuu kuitenkin merkittävästi, kun tarkastellaan oman pääoman ehtoista rahoitusta. Kun investointi rahoitetaan uudella omalla pääomalla, on verojärjestelmä neutraali vain, jos laskennallinen tuottoeruste asetetaan yhtä suureksi veroa edeltävän tuottovaatimuksen kanssa, eli $\rho = k$ ²¹. Vastaavaan tulokseen päädyttiin myös edellä nettovarallisuuden yli-investointien kannustinongelman tarkastelun yhteydessä. Tällöin on siis nykyjärjestelmän puitteissa periaatteessa mahdollista luoda pääomakustannuksen osalta neutraali eriytetty tuloverojärjestelmä, mikäli laskennallinen tuottoeruste valitaan oikein. (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 480–482.)

Pääomakustannuksen ja yritys- ja rahoitusmuodon neutraliteetin näkökulmasta suurimman porsaanreiän Suomen nykyiseen järjestelmään muodostaa kuitenkin listaamattoman osakeyhtiön investoinnin rahoittaminen pidätetyillä voittovaroilla. Voittovaroista pidätetty investointi kasvattaa Oy:n nettovarallisuutta, jolloin pääomatulona verotettava tulo-osuus kasvaa. Tämän seurauksena investoinnin tuotto on saajalleen verovapaata tai osittain pääomatulona verotettavaa tuloa tuottoerusteen ylittävien osinkojen osittaisen ansiotuloverotuksen sijasta. Osittainen ansiotuloverotus olisi edellisessä esimerkissä kohdistunut investointia varten pidätettyyn voittoosuuteen, mikäli investointia ei olisi lainkaan toteutettu ja voitto olisi jaettu omistajalle. Näin ollen listaamattoman osakeyhtiön pääoman kustannus muodostuu pienemmäksi kuin pörssiyhtiön, vaikka laskennallinen tuottoeruste ja omistajan

²¹ Tällöin $(38) = (41)$ (Ks. Lindhe & Södersten & Öberg (2004, 481)).

tuottovaatimus olisikin asetettu yhtä suuriksi (ks. yhtälöt (43) ja (39)). Tämä aiheuttaa Suomen eriytettyyn tuloverojärjestelmään edellä esitetyn nettovarallisuuden yli-investointeihin liittyvän vääristymän lisäksi myös yritys- ja rahoitusmuodon valintaan liittyvät verotukselliset vääristymät. (Lindhe & Södersten & Öberg 2004, 481.)

Tulojen muuntamista erityydyssä tuloverojärjestelmässä on tutkittu myös empiirisesti. J. Pirttilä ja H. Selin (2006) ovat viimeisimpänä selvittäneet eriytetyn tuloverotuksen käyttöönoton seurauksia Suomessa tulojen muuntamisen näkökulmasta ekonometrisen mallinnuksen avulla. Heidän tuloksistaan on selvästi havaittavissa, että vuoden 1993 verouudistuksen jälkeen pääomatulojen osuus lisääntyi merkittävästi yrittäjien keskuudessa. Merkittävää lisäystä pääomatuloissa ei kuitenkaan muiden veronmaksajien osalta tapahtunut. Pääomaveroasteen laskun seurauksena ansiotulot kasvoivat palkatun työvoiman osalta, mutta vastaavasti yrittäjien ansiotuloissa ei näkynyt merkittävää kasvua. Lisäksi vaikka pääomatulot lisääntyivät yrittäjien osalta, niin yrittäjien kokonaistulot eivät mallissa kasvaneet tilastollisesti merkittävästi vuoden 1993 uudistuksen jälkeen. Edellä luetellut havainnot antavat tukea sille, että tulojen muuntaminen ansiotuloista pääomatuloihin ei ole pelkästään teoreettinen vaan myös empiirisesti todettu eriytetyn tuloverotuksen ongelma. (Pirttilä & Selin 2006.)

Lopuksi on kuitenkin syytä mainita, että eriytetyn tuloverojärjestelmän mahdollisuus ja kannustin tulojen muuntamiseen koskee merkittävimmin suurituloisia yrittäjiä ja suuren nettovarallisuuden omaavia yrityksiä. Edellisessä esimerkissä pääoman kustannuksen vääristymä oli suurin, kun investointi rahoitettiin siitä osasta osinkotuloa, johon olisi muutoin kohdistunut 9 prosentin tuottooperusteen ylittävän osingon osittainen ansiotuloverotus. Tällöin yhtiön voiton olisi siis ylitettävä 9 % sen laskennallisesta nettovarallisuudesta, jotta osinkojen osittainen ansiotuloverotus tulisi ajankohtaiseksi. Eriytetty tuloverojärjestelmä saattaa sitä vastoin olla verrattain ankara pienituloisille yrittäjille tai suurituloisten listaamattomien osakeyhtiöiden omistajille, joiden yhtiön nettovarallisuus on pieni. Erityisesti pienituloiset yksityisyrittäjät voivat kokea vallitsevan tulojen muuntamisjärjestelmän ei-kannustavaksi verrattuna palkattuun ansiotyöhön. Vuonna 2004 noin 21 000 euron bruttotuloon asti ansiotulo oli Suomessa pääomatuloa kevyemmin verotettua (Myrsky & Linnakangas 2006, 43).

3.2. Eriytetyn tuloverojärjestelmän vaikutus tulonjakoon ja pääomatuloihin

Muun muassa edellä käsitellyn tulojen muuntamisen takia yhtenä eriytetyn tuloverojärjestelmän merkittävämpänä heikkoutena voidaan pitää myös sen tämän hetkisiä tulonjakovaikutuksia. Ns. puhtaassa eriytyssä tuloveromallissa keskimääräinen veroaste on sitä pienempi mitä suurempi osa tuloista verotetaan pääomatulona. Tästä johtuen verotuksen uudelleenjakoulottuvuuden toteuttaminen muodostuu ongelmaksi erityisesti sellaisten suurituloisten kohdalla, joilla merkittävä osa tuloista luetaan pääomatuloiksi. Tarkastellaan seuraavaksi tulonjakauman ja tuloerojen kehittymistä Suomessa 1990-luvun alun verouudistuksen jälkeisellä ajanjaksolla, sekä pohditaan eriytetyn tuloverotuksen osuutta tapahtuneeseen kehitykseen. Tarkasteluissa keskitytään erityisesti suurituloisimpien nettotulojen kehityksen.

3.2.1. Tuloerojen kehitys Suomessa 1990-luvulta nykypäivään

Kuten luvussa 1 todettiin, hyvän verojärjestelmän ominaisuutena voidaan pitää verotuksen tehokkuuden lisäksi myös sen sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Vertikaalisen oikeudenmukaisuusperiaatteen mukaan veroasteen tulisi määräytyä maksukyvyyn mukaisesti. Tällöin yleisesti hyväksytty menetelmä voisi olla verottaa niitä henkilöitä korkeammalla keskimääräisellä veroasteella, joiden bruttotulot ovat keskimäärin muita suuremmat. Yhtenä klassisena verotuksen tavoitteena on valtion fiskaalisen tulontarpeen lisäksi myös tulojen uudelleenjako ja tulonjaon tasoittaminen yhteiskunnan asettamien tavoitteiden mukaisesti. Valinta oikeasta ja oikeudenmukaisesta tulonjaon asteesta on kuitenkin puhtaasti arvostuskysymys, samoin kuin verotuksen taloudellisten tehokkuusnäkökulmien painottaminenkin. Tässä luvussa pyritään lyhyesti esittelemään tuloissa ja tuloeroissa tapahtunutta kehitystä Suomessa vuoden 1993 tuloverouudistuksen jälkeen ottamatta subjektiivisesti kantaa ”oikeaan” tulojen uudelleenjaon asteeseen.

Ennen tilastojen tarkastelemista on paikallaan huomauttaa, että taloudellisen eriarvoisuuden ja tuloerojen mittaaminen ja tulkitseminen eivät ole yksinkertaisia

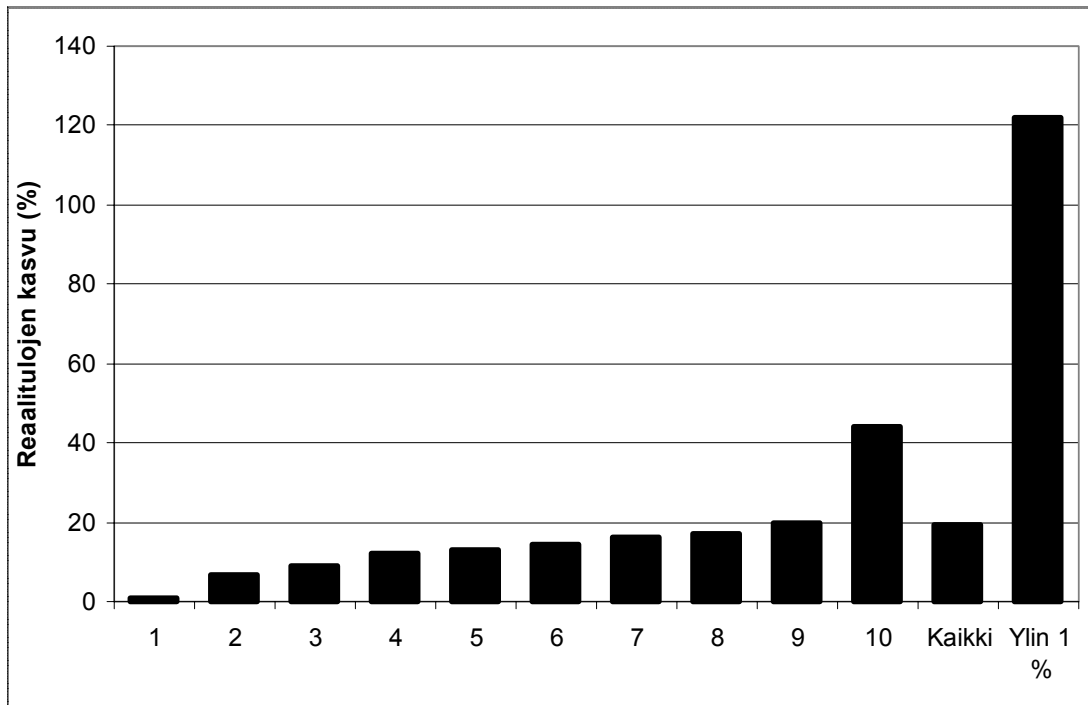
tehtäviä. Esimerkiksi erilaisia tuloerojen ja tulojakauman mittareita on olemassa useita. Jo kysymys siitä, mitä olisi pidettävä mitattavana tulona, aiheuttaa tulkinnallisen ja tilastollisen ongelman. Samoin on pohdittava sitä, mikä olisi oikea tulonsaajajaksikko, joiden välisiä tuloeroja tarkastellaan. Tässä tutkielmassa kyseisiin ongelmiin ei lähemmin perehdytä, mutta tulojakauman ja tuloerojen mittaamiseen ja tulkintaan liittyvät ongelmat on kuitenkin hyvä pitää johtopäätöksiä tehtäessä mielessä²².

1960-luvulta 1990-luvun alkupuolelle tuloerot tasoittuivat tai pysyivät ennallaan niin bruttotuloilla kuin käytettävissä olevilla tuloillakin mitattuna (Riihelä & Sullström & Suoniemi & Tuomala 2002). 1990-luvulla tilanne kuitenkin muuttui Suomessa huomattavasti, ja tuloerot kääntyivät koko tulojakauman tasolla tarkasteltuna reippaaseen kasvuun. Tilannetta voidaan tutkia lähemmin esimerkiksi tuloerojen kuvailemisessa usein käytetyn tulojakauman ginikerroimen avulla. Ginikerroin saa prosenttimuodossaan ilmaistuna arvoja 0 ja 100 väliltä. Jos ginikerroin saa arvon 0, niin kokonaistulo on jakautunut tasan kaikkien kansalaisten välillä. Vastaavasti kertoimen saadessa arvon 100 kaikki tulo on yhden tulonsaajan käytössä. Toisin sanoen mitä suuremman arvon ginikerroin saa, sitä epätasaisempaa tulojako on²³. Suomessa käytettävissä olevien tulojen ginikerroin oli vuonna 1990 20,4 (Riihelä ym. 2002, 20). 1990-luvun puolella välissä kerroin oli noussut yhdellä yksiköllä, mutta vuosituhatteen vaihteessa ginikerroin oli jo lähes 26 (Riihelä ym. 2002, 20). Vastaavan suuntainen kehitys on havaittavissa myös bruttotulojen ginikerroimen kohdalla. Tuotannontekijätulojen, bruttotulojen ja käytettävissä olevien tulojen ginikerroimien kuvaajat 1990-luvun osalta löytyvät liitteestä 1.

Koko tulojakauman ginikerroin ei kuitenkaan itsessään kerro paljoa tuloissa tapahtuneesta kehityksestä eikä siitä, missä kohdin tulojakaumaa tuloerot ovat kasvaneet. Tarkastellaan seuraavaksi Kuvion 1 avulla käytettävissä olevien tulojen kehitystä eri tuloluokissa vuosina 1990–2002.

²² Taloudellisesta eriarvoisuudesta sekä tulo- ja hyvinvointierojen mittaamisesta ja eri tuloeromittareista tarkemmin ks. Sen (1997).

²³ Ginikerroimesta enemmän mm. Tuomala (1997, 319–322).

KUVIO 1: Käytettävissä olevien reaalitulojen kasvu Suomessa eri tulokymmenyksissä ja ylimmissä prosentissa vuodesta 1990 vuoteen 2002. Lähde: Riihelä & Sullström & Tuomala (2005, 15); Tulonjakotilasto, Tilastokeskus.

Kuviossa 1 tulonjakauma on jaettu tulokymmenyksiin (tulodesiileihin). Ensimmäinen desiili kuvaa tulonjakotilaston pienituloisimman 10 prosentin tulojen kasvun, toinen desiili seuraavan 10 % osuuden tulojen kasvun jne. Kuviossa on lisäksi ilmoitettu suurituloisimman yhden prosentin käytettävissä olevien reaalitulojen kasvu vuosien 1990–2002 ajalta. Kuvioista on selvästi havaittavissa suurituloisten muita nopeampi käytettävissä olevien reaalitulojen suhteellinen kasvu 1990-luvulla. Siinä missä alimpien tulokymmenyksien tulot kasvoivat melko maltillisesti, niin ylimmän kymmenyksen tulot kasvoivat suhteellisesti yli puolet enemmän kuin kaikkien tulonsaajien keskimäärin. Erityisen nopeaa nettotulojen kasvu on ollut kaikkein hyvätuloisimman yhden prosentin keskuudessa. Heidän tulonsa kasvoivat kyseisellä ajanjaksolla peräti 122 % eli keskimäärin noin 7 % vuodessa. Reaalitulojen vuosittaisesta kasvusta voidaan lisäksi todeta, että ylimpien 10 ja 1 prosentin ryhmien käytettävissä olevat tulot alkoivat kasvaa erityisen voimakkaasti juuri verouudistusvuoden 1993 jälkeen, joskin tulojen kasvu on kyseisissä tuloluokissa vuosituhannen vaihteen jälkeen taantunut. (Riihelä & Sullström & Tuomala 2005, 15.)

Ylimpien tulonsaajaluokkien osuudet kaikista käytettävissä olevista tuloista ovat myös kasvaneet huomattavasti 1990-luvun alkuun verrattuna. Vuonna 1990 ylimmäsäntä kymmenes sai noin 18,4 % kaikista tuloista Suomessa ylimmän yhden prosentti osuuden ollessa 3 %. Vuoteen 2002 tultaessa tilanne oli muuttunut merkittävästi; ylimmän kymmenyksen osuus oli yli 22 %, ja ylimmän yhden prosentti osuus oli kasvanut lähes kaksinkertaiseksi 5,5 prosenttiin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vuonna 2002 noin 52 000 hyvätuloisinta henkilöä sai Suomessa 5,5 % kaikista käytettävissä olevista tuloista. Samanaikaisesti alimpien tulokymmenyksien osuudet luonnollisesti laskivat. Alimman 40 % osuus tulonsaajista sai vuonna 1990 27 % kaikista tuloista, ja vuonna 2002 24 %. Kaikkein pienituloisimpien reaalitulot ovat jopa hieman laskeneet kyseisellä ajanjaksolla. (Riihelä & Sullström & Tuomala 2005, 15–16.)

Tulonjakaumien ja tuloerojen kansainvälisestä tarkastelusta voidaan havaita, että tuloerot ovat 1990-luvulla olleet OECD -maissa keksimäärin kohtalaisessa kasvussa. Suomi kuitenkin erottuu muista OECD -maista poikkeuksellisen suurella tuloerojen kasvullaan 1990-luvun jälkipuolella (Atkinson 2003, 495; Brys & Heady 2006, 11). Tästä herääkin kysymys miksi tuloerot ovat Suomessa kasvaneet muita teollisuusmaita nopeammin viimeisen 15 vuoden aikana? Tarkastellaan seuraavaksi tuloerojen kasvuun liittyviä tekijöitä ja pohditaan erityisesti eriytetyn tuloverotuksen vaikutusta Suomessa tapahtuneeseen muista teollisuusmaista poikenneeseen kehitykseen.

3.2.2. Eriytetyn tuloverojärjestelmän vaikutus tuloerojen kasvuun ja pääomatulojen kehitykseen

Tuloerojen kehitykselle ja suurituloisten kansalaisten käytettävissä olevien tulojen voimakkaalle kasvuille löytyy monta mahdollista teoriaa ja selittäjää, ja tapahtunut muutos on suurella todennäköisyydellä tekijöidensä jonkinasteinen summa. Viime aikoina paljon huomiota osakseen saanut globalisaatiokehitys on ehkäpä yksi suosituimmista selityksistä. Kansainvälisten työmarkkinoiden avautuessa voidaan kyvykkäiden ja tuottavampien työntekijöiden kysynnän olettaa kasvavan rikkaissa ja kehittyneissä maissa nopeammin kuin vähemmän tuottavan työvoiman. Tällöin

tuottavampien ja suuripalkkaisten työntekijöiden palkat nousevat kehittyneissä maissa vähemmän tuottavia ja pienipalkkaisia nopeammin, jolloin tuloerot rikkaissa maissa kasvavat, ja vastaavasti kehittymättömissä maissa supistuvat. (Sandmo 2005, 3).

Toinen paljon käytetty selitys tuloerojen kasvulle on teknologinen kehitys. Klassisen Kuznetsin (1955) hypoteesin mukaan teknologisen ja taloudellisen kehityksen edetessä tuloerot aluksi kasvavat ja myöhemmin supistuvat. Näin on 1950-luvulta eteenpäin OECD-maissa tapahtunutkin, mutta 1980-luvulta alkanut nopeahko tuloerojen uudelleenkasvaminen näyttäisi kuitenkin olevan Kuznetsin esittämän hypoteesin vastainen (mm. Atkinson 2003). Hypoteesin voidaan kuitenkin tulkita olevan voimassa edelleenkin, mikäli ajatellaan, että 1990-luvulla alkanut informaatioteknologian läpimurto olisi käynnistänyt ”uuden teollisen vallankumouksen”, jonka seurauksena tuloerot jälleen kasvavat.

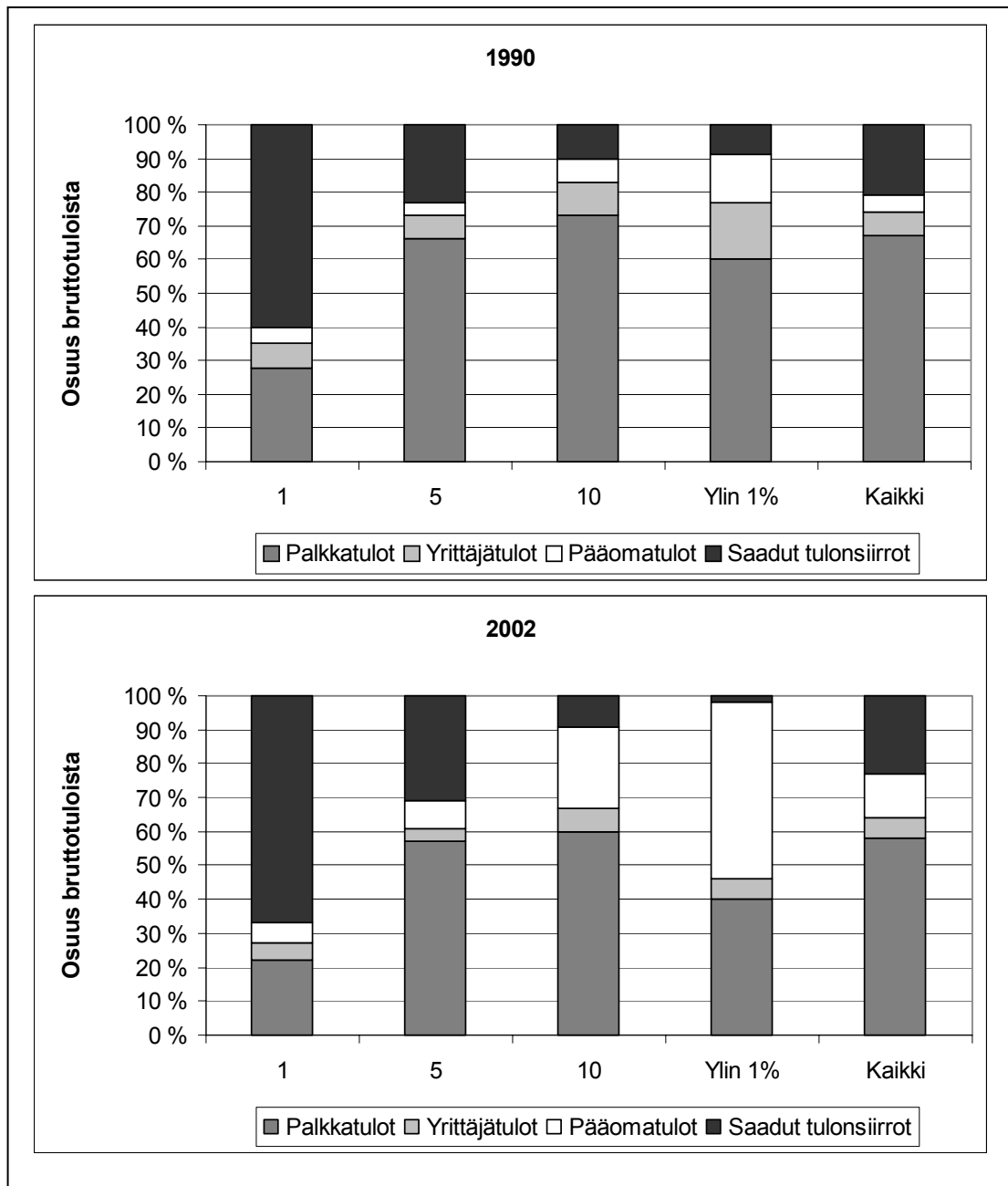
Myös pääomamarkkinoiden vapautuminen saattaa vaikuttaa tuloeroihin. Edellä luvussa 2.1.1. todettiin, että pääoman kasautuminen nostaa tuottavien ja kyvykkäiden henkilöiden palkkaa enemmän kuin vähemmän tuottavien²⁴. Tällöin 1980-luvulla tapahtuneen pääomamarkkinoiden avautumisen ja pääoman lisääntymisen seurauksena kyvykkäiden ja suurituloisten palkkojen nopeampi kasvu olisi kasvaneiden tuloerojen taustalla (Sandmo 2005, 3-4). Muita mahdollisia syitä tuloerojen kasvulle voidaan löytää esimerkiksi tuloeroja koskevien asenteiden ja sosiaalisten normien muutoksista. Yritysjohto voisi halutessaan lisätä mittavasti omaa palkanmaksuaan, mutta pidättäytyy kuitenkin tekemästä niin, sillä kärjistyneet tuloerot aiheuttavat yhteiskunnallista eripuraa ja muita ongelmia (esimerkiksi lakkoja). 1990-luvun loppupuolen voimakkaan taloudellisen kasvun seurauksena sosiaaliset normit näyttävät kuitenkin muuttuneen Suomessa ja maailmalla. (Riihelä & Sullström & Tuomala 2005, 17.)

Julkisen vallan päätökset ja ennen kaikkea verotus ja siinä tapahtuneet muutokset ovat merkittävässä roolissa tuloerojen kehityksessä. Verotus on julkisen vallan tärkein keino vaikuttaa ylimpien nettotulojen kehitykseen (Riihelä & Sullström & Tuomala 2005, 17). Kuten Suomen tuloerojen ja ylimpien tulojen kehityksestä voidaan havaita,

²⁴ Ks. Krusell ym. (2000)

verojärjestelmän muutoksella näyttäisi olevan vaikutusta tuloerojen kasvuun. Erityisesti kaikkein eniten tienavien kansalaisten nettotulot lähtivät reippaaseen nousuun juuri vuoden 1993 tuloverouudistuksen jälkeisellä ajanjaksolla. Eriytettyyn tuloverojärjestelmään siirtymistä onkin pidetty yhtenä tuloerojen kasvamisen merkittävimpana aiheuttajana Suomessa ja muissa Pohjoismaissa (mm. Riihelä ym. 2002; Tanninen & Tuomala 2006; Sandmo 2005).

Edellä esitetyt tulkinnat kasvaneiden tuloerojen syistä ovat osittain vajavaisia tarkasteltaessa Suomen tilannetta. Globalisaatiokehityksen, teknologisen ja teollisen murroksen sekä pääoman akkumuloitumisen seurauksena syntyvät tuloerot ovat seurausta suhteellisesti tuottavampien henkilöiden palkkojen muita nopeammasta kasvusta. Palkkatuloerot eivät kuitenkaan ole Suomessa merkittävästi 1990-luvulla kasvaneet, joten edellä mainitut teoriat eivät tyhjentävästi selitä tuloerojen kasvua (Riihelä & Sullström & Tuomala 2005, 17). Suomessa kasvaneiden tuloerojen taustalla ovat ennen kaikkea kasvaneet erot tulojen koostumuksessa ja muutokset pääomatulojen verotuksessa. Tarkastellaan seuraavaksi Kuvion 2 avulla 1990-luvulla tapahtuneita muutoksia eri tulodesiilien tulojen koostumuksissa.

KUVIO 2: Bruttotulojen koostumus prosentteina eri tulokymmenyksissä vuosina 1990 ja 2002. Lähde: Riihelä & Sullström & Tuomala (2005, 17); Tulonjakotilasto, Tilastokeskus.

Kuviossa 2 on esitetty kolmen eri tulonsaajakymmenyksen sekä ylimmän prosentin bruttotulojen rakenne vuosina 1990 ja 2002. Kuvioista on havaittavissa, että pääomatulojen osuus kaikista tuloista on kasvanut kyseisellä ajanjaksolla kaikissa tuloluokissa, mutta erityisen voimakasta kasvu on ollut juuri hyvätuloisilla. Ylimmän yhden prosentin pääomatulojen osuus on kasvanut 12 vuodessa 14 prosentista peräti 52 prosenttiin. Ylimpien tuloluokkien palkkatulon osuus on vastaavasti laskenut vuodesta 1990 vuoteen 2002 verrattuna. (Riihelä & Sullström & Tuomala 2005, 17.)

Eriytetyn tuloverojärjestelmän myötä verojen uudelleenjakovaikutus on vähentynyt Suomessa merkittävästi. Ansiotulon verotusta matalemmalla ja vakioisella veroasteella verotettavien pääomatulojen suhteelliset tulo-osuudet ovat kasvaneet merkittävästi suurituloisimpien kohdalla. Samalla progressiivisen verotuksen piirissä olevan palkkatulon osuus kaikista tuloista on kyseisessä ryhmässä laskenut. Aiemmin esitetyn teorian ja empirian perusteella voidaan päätellä, että pääomatulojen kasvu kohdistuu suurimmassa osin yrittäjille ja osakeyhtiöiden omistajille. Osinkotulot ovatkin kasvaneet räjähdysmäisesti vuoden 1993 jälkeen. Vuonna 2002 maksetut osingot olivat kasvaneet lähes kymmenkertaisiksi vuoteen 1994 verrattuna (Riihelä & Sullström & Tuomala 2005, 19).

Vuoden 1993 verouudistuksen vaikutukset tulojen uudelleenjakoon ja tuloeroihin on havaittavissa myös veroja edeltäviä ja veronjälkeisiä tuloja tarkastelemalla. Edellä todettiin, että käytettävissä olevien veronjälkeisten tulojen ginikertoimet alkoivat kasvaa Suomessa 1990-luvun jälkipuoliskolla. Myös veroja edeltävien bruttotulojen osalta tuloerot kasvoivat, mutta verojen jälkeiset tuloerot ovat kasvaneet veroja edeltäviä tuloeroja enemmän 1990-luvulla. (Riihelä ym. 2002, 19; Tanninen & Tuomala 2006, 26.) Verotuksen uudelleenjakovaikutuksen vähentyminen on havaittavissa selvästi myös suurituloisimpien keskimääräisiä veroasteita tarkastelemalla. Vuodesta 1994 lähtien progressio on käytännössä poistunut verotuksesta kokonaan eniten tienaaavien osalta. Vuonna 2002 keskimääräinen veroaste ei enää tulojen noustessa käytännössä kasvanut lainkaan yli 60 000 euron bruttotulojen jälkeen. Tämä johtuu pääasiassa edellä havainnollistetusta suuresta pääomatulojen tulo-osuudesta sekä pääomatulon suhteellisesta veroasteesta. (Riihelä & Sullström & Tuomala 2005, 18.)

Vaikka tuloerot ovatkin keskimäärin hieman kasvaneet OECD-maissa 1990-luvulla, ei Suomen tasoinen taloudellisen eriarvoisuuden kasvu ole ollut yleismaailmallinen ilmiö (mm. Brys & Heady 2006, 11). Vaikka pääoman tuottoasteet ja arvopapereiden hinnat ovat yleisesti nousseet huomattavasti 1990-luvun jälkipuolella, niin tuloerot eivät kuitenkaan ole useimmissa maissa Suomen tavoin räjähdysmäisesti kasvaneet. Samoin on käynyt myös pääomatulojen tulo-osuuksien kohdalla. Esimerkiksi Yhdysvalloissa pääomatulojen osuus kaikista tuloista ei merkittävästi kasvanut 1990-

luvun lopun pörssikurssien reippaasta noususta huolimatta (Tanninen & Tuomala 2006, 25). Vastaavanlainen tuloerojen ja pääomatulojen kasvu on Suomen lisäksi havaittavissa myös Norjassa ja Ruotsissa, jotka omaksuivat eriytetyn tuloverotuksen periaatteen Suomen kanssa samoihin aikoihin²⁵. Pääomatuloverotuksen merkittävällä keventämisellä vaikuttaa siis olevan myös muissa Pohjoismaissa Suomen kaltaiset vaikutukset taloudellisen eriarvoisuuden sekä pääomatulojen kasvamiseen.

Luvun lopuksi on kuitenkin hyvä todeta, että tuloerot ovat Suomessa edelleen kansainvälisesti tarkasteltuna verrattain pieniä (Brys & Heady 2006, 10–11). Suomi on kuitenkin melko ripeässä tahdissa noussut lähelle Euroopan keskitasoa taloudellisessa eriarvoisuudessa mitattuna. Eriytetyn tuloverotuksen ja matalan pääomatuloveroasteen avulla saavutettujen tehokkuusetujen vastineeksi alhaisista tuloeroista on jouduttu luopumaan. Kasvaneita tuloeroja voidaankin pitää eriytetyn tuloverojärjestelmän paremman taloudellisen tehokkuuden hintana.

²⁵ Keskustelusta Norjan osalta ks. Sandmo (2005).

4. Vaihtoehtoja nykyiselle eriytettylle tuloverojärjestelmälle

Eriytetyn tuloveron puolesta on olemassa monia perusteluja ennen kaikkea taloudellisen tehokkuuden näkökulmasta. Toisaalta vallitsevassa järjestelmässä on myös omat puutteensa. Yhtenä merkittävimpänä eriytetyn tuloverojärjestelmän ongelmana voidaan pitää sen kannustinvaikutuksia tulojen muuntamiseen ankarammin verotetusta ansiotulosta kevyemmin verotetun pääomatulon piiriin. Samalla eriytetyn tuloverojärjestelmän kyky tulojen uudelleenjaon toteuttamiseen on rajallisempi kuin esimerkiksi yleisellä tuloverojärjestelmällä, jossa sekä pääoma- että ansiotuloa verotetaan yhteisellä progressiivisella veroasteikolla.

Tässä luvussa pohditaan muutamia vaihtoehtoja Suomen nykyisen eriytetyn tuloverojärjestelmän kehittämiseksi. Pyrkimyksenä on tarkastella sellaisia uudistuksia, jotka vähentävät tulojen muuntamiseen liittyviä kannustimia. Myös tulojen uudelleenjakoon ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyviä kysymyksiä pyritään ottamaan huomioon erityisesti suurituloisten verotuksen osalta. Toisaalta eriytetyn tuloveron taloudelliset tehokkuusedut on hyvä huomioida mahdollisia uudistuksia pohdittaessa.

Luvun aluksi tutkitaan miten kokonaisverotus ja keskimääräiset veroasteet Suomessa muuttuisivat, jos ansio- ja pääomatulon nykyisiä verokantoja muutettaisiin. Samalla pohditaan muutosten vaikutuksia edellisten lukujen teoreettisten mallien pohjalta. Tarkastelun toteuttamisessa on käytetty Palkansaajien tutkimuslaitoksen, Åbo Akademin ja Kansaneläkelaitoksen yhdessä kehittämää JUTTA-mikrosimulointimallia. Tässä tutkielmassa esiteltävät JUTTA-mallin tulokset perustuvat Tilastokeskuksen tulonjakotilaston palveluaineistoon. Käytettävä aineisto on vuodelta 2004, mikä oli kirjoitushetkellä tuorein saatavissa oleva tilastollisesti edustava tulonjakotilasto.

Tämän jälkeen tarkastellaan lähemmin Norjan viimeisintä osinkoverouudistusta ja sen ominaisuuksia. Norja siirtyi vuoden 2006 alusta järjestelmään, jossa sekä listaamattomien että julkisten osakeyhtiöiden jakamaan osinkoon sovelletaan samaa

tulojen jakojärjestelmää, jonka mukaan osinkotulot jaetaan saajalleen laskennalliseen verovapaaseen osuuteen ja pääomatulona verotettavaan osuuteen. Norjan uudessa järjestelmässä on monia talouden tehokkuuteen, tulojen muuntamisen rajoittamiseen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen perustuvia etuja. Luvun lopuksi pohditaan lyhyesti muutamia muita esillä olleita talousteoreettisia ehdotelmia verotuksen uudistamiseksi.

4.1. Mikrosimulaatiot tulonjakoaineistolla

Aloitetaan vaihtoehtoisten verojärjestelmien pohdiskelu JUTTA-mikrosimulointimallin avulla tehdyillä tarkasteluilla. JUTTA-simulointimalli on Palkansaajien tutkimuslaitoksen, Åbo Akademin ja Kelan yhdessä kehittämä staattinen vero- ja tulonsiirtomalli. JUTTA-malli perustuu verotus- ja sosiaaliturvakiäntönnöstön ja -lakien täsmälliseen mallinnukseen, jolloin sen avulla voidaan tarkastella mahdollisimman tarkasti verotuksen ja sosiaaliturvan muutosten vaikutuksia esimerkiksi eri väestöryhmien käytettävissä oleviin tuloihin valitussa aineistossa. JUTTA-malliin sisältyvät kirjoitushetkellä välitön verotus, työttömyysturva, sairausvakuutuksen päivärahat, lasten kotihoidon tuki, asumistuki, eläkkeensaajien asumistuki, lapsilisät ja elatustuet, toimeentulotuki ja opintotuki. Muun muassa välillinen verotus ei ole vielä mallissa mukana. Tässä tutkielmassa keskitytään välittömän verotuksen parametreihin ja niiden muutoksiin, ja muuhun kuin tuloverotuksen lainsäädäntöön ei jäljempänä esiteltävissä simuloinneissa ole tehty muutoksia²⁶.

JUTTA-mallilla tehtyjen mikrosimulointien aineistona on käytetty Tilastokeskuksen tulonjakotilaston palveluaineistoa vuodelta 2004. Vuosi 2004 on tuorein kirjoitushetkellä saatavissa oleva tilastollisesti edustava tulonjakotilasto, mihin JUTTA-mallin on perustuttava. Tulonjakotilasto kuvaa muun muassa kotitalouksien ja henkilöiden tulojen jakautumista ja tuloeroja eri väestöryhmien ja tulotasojen kesken. Tulonjakotilastossa henkilöiden ja kotitalouksien tulot on myös jaettu eri

²⁶ JUTTA-mallista tarkemmin ks. Honkanen (2003), Honkanen (2004) ja Honkanen (2005) sekä julkaisussa Honkanen & Jäntti & Pirttilä (2007, 363–365). Simulaatiomalleihin liittyvästä keskustelusta Suomessa ks. Haataja (2003).

tulolähteisiin. Tilastokeskuksen tulonjakotilasto perustuu otosaineistoon, jonka otoskoko oli vuonna 2004 yli 13 000 kotitaloutta. Suurin osa tulonjakotilaston tiedoista on kerätty suoraan erilaisista rekistereistä (mm. Verohallinnon ja Kelan rekisteritiedot). Muita tietoja on kerätty haastattelujen avulla²⁷. (Tilastokeskus 2007.)

4.1.1. Ansiotuloveron ja pääomatuloveron veroeron kaventaminen

Ensimmäisissä simuloinneissa tarkastellaan ansiotuloveron ylimmän verokannan laskemisen ja pääomatuloveroasteen yhtäaikasen nostamisen vaikutuksia eri tulokymmenyksien keskimääräisiin veroasteisiin sekä kerättävään kokonaisverotuloon. Keskimääräiset veroasteet käsittävät seuraavissa tarkasteluissa kaikkien välittömien verojen osuuden bruttotuloista (kaikki verot / tuotannontekijätulot lisättynä saaduilla tulonsiirroilla). Simulointien perustana on käytetty vuoden 2004 verolainsäädäntöä, sillä vuosi 2004 on viimeisin, jolta edustava tulonjakotilasto on tällä hetkellä saatavissa. On hyvä huomata, että vuoden 2004 tuloverolainsäädäntö poikkeaa vuoden 2007 vallitsevista säädöksistä. Muun muassa osinkotuloveron hyvitysjärjestelmä oli vielä vuonna 2004 käytössä, ja pääomatulon veroaste oli prosenttiyksikön nykyistä korkeampi (29 %). Lisäksi ansiotulon valtionverotuksen ylin verokanta oli hieman nykyistä korkeampi ollen 34 %.

Edellä luvussa 3.1.2. todettiin, että ansio- ja pääomatuloveroasteen välisen eron suuruus vaikuttaa merkittävästi tulojen muuntamiseen ja nettovarallisuuden yli-investointeihin liittyviin kannustimiin. Vastaavasti luvussa 3.2.2. havaittiin, että Suomen vallitseva verrattain matala pääomatulojen veroaste on lisännyt merkittävästi pääomatulojen suhteellista osuutta kaikista tuloista suurituloisten keskuudessa. Näiden tekijöiden seurauksena tuloerot ovat Suomessa kasvaneet ja verotuksen uudelleenjakovaikutus heikentynyt verrattuna eriytettyä tuloverotusta edeltäneeseen aikaan. Mainittujen ongelmien lieventämiseksi voisi olla paikallaan nostaa nykyistä pääomatuloveron suhteellista veroastetta. Pääomatuloverotuksen kiristämisen yhteydessä valtion progressiivisen ansiotuloverotuksen ylintä veroastetta voitaisiin

²⁷ Tilastokeskuksen tulonjakotilaston keräämisen menetelmistä ja muuttujien määritelmistä tarkemmin ks. tulonjakotilaston Internet-sivut <http://www.stat.fi/til/tjt/index.html> (1.4.2007).

laskea, jolloin pääoma- ja ansiotuloverotuksen välinen ero kaventuisi enemmän. Samalla osa pääomatuloverotuksen kiristämisestä aiheutuneesta keskimääräisen veroasteen noususta tulisi hyvätuloisten osalta kompensoiduksi. Tarkastellaan seuraavaksi lähemmin pääomatuloveroasteen noston ja ansiotuloverotuksen keventämisen vaikutuksia vuoden 2004 tulonjakoinaistossa.

Simulaatiot on toteutettu seuraavasti: Pääoma- ja ansiotuloverotuksen veroeroa kavennettiin vaiheittain niin, että vuoden 2004 valtion ansiotuloverotuksen ylintä verokantaa (vuoden 2004 lainsäädännön mukaan 34 %) laskettiin yhdellä prosenttiyksiköllä, ja samanaikaisesti vastaavasti pääomatulon suhteellista veroastetta nostettiin yhdellä prosenttiyksiköllä. Tällöin ansio- ja pääomatulon veroeroa ylimmillä tuloilla kavennettiin kerralla 2 prosenttiyksikköä. On jo tässä vaiheessa hyvä huomioida, että tehdyt muutokset ansiotulon verotukseen koskevat vain valtion verotusta. Valtionverotuksen lisäksi ansiotuloista peritään suhteellista kunnallisveroa, joka vaihtelee kunnittain²⁸. Lisäksi palkasta peritään myös sosiaaliturvamaksuja. Tällöin valtion ansiotuloveron ylimmän tulokynnyksen ylittävän henkilön marginaaliseksi ansiotuloveroasteeksi muodostuu kaikki ansiotuloverot huomioiden noin 55–56 %. Suurituloisten ansio- ja pääomatulojen marginaaliveroasteiden ero oli tällöin vuonna 2004 noin 27 prosenttiyksikköä.

Ansiotulon valtionverotuksen progression tulorajat on pidetty seuraavissa simulaatioissa vuoden 2004 tasolla. Ansio- ja pääomatuloverotuksen muutosten lisäksi varallisuuden verotuksesta on seuraavissa esimerkeissä nykyisen lainsäädännön mukaisesti kokonaan luovuttu. Tällä toimenpiteellä on pyritty antamaan lisäkompensaatiota suurituloisille pääomatuloveroasteen nostosta aiheutuvan keskimääräisen veroasteen kasvun takia. Muuhun vero- tai tulonsiirtolainsäädäntöön ei simuloinneissa ole tehty muutoksia. Simulaatioiden päätulokset löytyvät kokonaisuudessaan liitteestä 2.

²⁸ Kunnallisveroaste oli keskimäärin 18,5 % vuonna 2004 (http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;60;498;55963;70914;72606 (1.4.2007)).

Taulukossa 2 on esitetty JUTTA VEROPLUS 2004 -mallilla lasketut keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin vuoden 2004 lainsäädännön mukaan. Verotuotoiltaan vähäinen varallisuusvero on kuitenkin poistettu jo tässä yhteydessä kokonaan. Vuoden 2004 lainsäädännön pohjalta muodostuvat mallin keskimääräiset veroasteet ja kerätty kokonaisveromäärä noin 23,9 miljardia euroa toimivat vertailupohjana kun tarkastellaan muunnettujen veroasteiden avulla saatuja tuloksia.

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,25
2	16,07
3	19,74
4	21,5
5	24,21
6	25,66
7	27,16
8	28,18
9	29,66
10	30,92

TAULUKKO 2: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin vuoden 2004 lainsäädännöllä (varallisuusvero poistettu).

Tarkastellaan seuraavaksi, miten Taulukon 2 tilanne muuttuisi, jos suurituloisten ansiotuloverotusta kevennetään ja pääomatulon verotusta vastaavasti kiristetään. Keskimääräisissä veroasteissa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia, kun ansio- ja pääomatulon veroasteita muutettiin 1-2 prosenttiyksikköä suuntaansa (ks. liite 2). Merkittävin muutos tapahtui ylimmän tulodesiilin osalta, jossa keskimääräinen veroaste hieman laski. Tämän seurauksena myös aineiston kokonaisveromäärä jäi alkutilannetta pienemmäksi.

Tässä yhteydessä on kuitenkin järkevintä pohtia sellaista verouudistusta, jossa kerättyyn kokonaisveromäärään ei tehdä merkittäviä muutoksia. Näin toimittaessa uudistus on ns. verotuloneutraali, jolloin vältytään ottamasta kantaa esimerkiksi budjettivajeen rahoittamiseen tai julkisen sektorin kokonaismenojen leikkauksien kohdentamiseen. Edellä tarkastellussa kehikossa verotulot kutakuinkin ennallaan pitävä ratkaisu saavutetaan, kun pääomatulojen suhteelliseksi veroasteeksi asetetaan

32 % ja ansiotulon valtionverotuksen ylimmäksi verokannaksi 31 %. Tällöin pääoma- ja ansiotulojen välistä veroeroa kavennetaan alkutilanteeseen verrattuna yhteensä kuudella prosenttiyksiköllä. Taulukossa 3 on esitetty kyseisen uudistuksen vaikutukset eri tulodesiilien keskimääräisiin veroasteisiin.

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,28
2	16,07
3	19,76
4	21,5
5	24,23
6	25,68
7	27,19
8	28,21
9	29,73
10	30,86

TAULUKKO 3: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin, kun pääomatulon suhteellinen veroaste on 32 % ja ansiotulon valtionverotuksen ylin verokanta 31 % (varallisuusvero poistettu).

Taulukosta 3 havaitaan, ettei uudistus merkittävästi muuta minkään tulodesiilin keskimääräistä veroastetta alkutilanteeseen verrattuna. Edellä luvussa 3.2.2. kuitenkin todettiin, että pääomatulojen osuus kaikista tuloista on huomattavan suuri eniten tienaavan yhden prosentin keskuudessa (52 % kaikista tuloista pääomatuloja). Tällöin voidaan realistisesti olettaa, että kaikkein suurituloisimpien keskimääräinen veroaste nousisi, mikäli kyseinen uudistus toteutettaisiin. Toisaalta koko ylimmän tulokymmenyksen osalta veroaste jäisi jopa hivenen alkutilannetta pienemmäksi, sillä ansiotulojen progression alentaminen laskee juuri hyväpalkkaisten keskimääräistä ansiotuloveroastetta. Ansiotuloveron laskun ja pääomatuloveroasteen noston JUTTA-simulointien päätulokset löytyvät kokonaisuudessaan liitteestä 2.

Pääomatuloveroasteen nosto ja ansiotuloverotuksen ylimmän verokannan samanaikainen alentaminen vähentävät tulojen muuntamiseen liittyviä kannustimia. Toisaalta on huomattava, että pääomatulojen korkeampi veroaste vähentää niitä taloudellisen tehokkuuden etuja, joita käsiteltiin tutkielman toisessa luvussa. Muun muassa säästämisspätös vääristyy enemmän, mikäli pääomatulon veroastetta

nostetaan. Samoin investoinnit saattavat vähentyä. Onkin paikallaan tässä vaiheessa korostaa, etteivät JUTTA-mallin tulokset sisällä verotuksen dynaamisia käyttäytymisvaikutuksia. Saadut tulokset ovat staattisia, eli veroasteiden muutosten mahdollisia vaikutuksia esimerkiksi työntekoon, kulutukseen tai investointeihin ei ole huomioitu.

4.1.2. Ansiotuloveron ylimmän veroportaan poistaminen ja verotuloneutraali suhteellinen pääomatuloveroaste

Suomen verojärjestelmää on viimeaikaisessa verokeskustelussa arvosteltu usein liian korkeasta ansiotulojen ylimmästä marginaaliveroasteesta. Yli 50 prosentin ylintä marginaaliveroastetta on pidetty merkittävästi työteon kannustimia alentavana. Korkean ansiotulojen veroasteen on lisäksi väitetty houkuttelevan ns. huippuosaajat Suomesta ulkomaille, jossa korkeiden palkkojen verotus on yleisesti kevyempää. Tarkastellaan seuraavaksi JUTTA-mallin avulla tilannetta, jossa valtion ansiotuloveron ylimmästä portaasta luovutaan kokonaan. Mikäli kokonaisveroastetta ei kuitenkaan haluta muuttaa, ansiotuloveroasteen lasku on korvattava kiristämällä veroja toisaalla. Tällöin yksi mahdollisuus voisi olla suhteellisen pääomatuloveroasteen kiristäminen. Yhtäaikaisella pääomaverotuksen nostolla ja ansiotuloverotuksen laskulla voitaisiin tässä tapauksessa jälleen vähentää tulojen muuntamiseen liittyviä kannustimia ja mahdollisesti kaventaa tuloeroja.

Seuraavissa simulaatioissa arvioidaan, kuinka paljon pääomatulon suhteellista veroastetta olisi nostettava, mikäli ansiotulon valtionverotuksen ylimmän verokannan poistamisella ei haluttaisi olevan vaikutusta kerättävään veromäärään. Simulaatioissa päädyttiin tulokseen, jonka mukaan pääomatulon suhteellinen veroaste tulisi tässä tapauksessa asettaa 42 prosenttiin. Taulukossa 4 on esitetty kyseisen verouudistuksen vaikutukset eri tuloluokkien keskimääräisiin veroasteisiin.

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,4
2	16,11
3	19,81
4	21,56
5	24,29
6	25,7
7	27,18
8	28,05
9	29,6
10	30,93

TAULUKKO 4: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin, kun pääomatulon suhteellinen veroaste on 42 % ja ansiotulon valtionverotuksen ylin veroporras sekä varallisuusvero on poistettu kokonaan.

Taulukosta 4 huomataan, että kyseinen uudistus kiristää hieman pienituloisten verotusta, ja alentaa kahdeksannen ja yhdeksannen tulokymmenyksen keskimääräistä veroastetta. Ylimmän desiilin keskimääräinen veroaste pysyy lähes ennallaan. On kuitenkin jälleen huomioitava, että ylimmästä kymmenyksestä eniten ansaitsevien tulonsaajien keskimääräinen veroaste todennäköisesti kasvaisi korkean pääomatulo-osuuden takia.

Mikäli pääomatulon suhteellinen veroaste nostetaan 42 prosenttiin ja ansiotulon verotuksesta poistetaan ylin veroporras, niin pääoma- ja ansiotulojen marginaalisten veroasteiden ero kaventuu 20 prosenttiyksiköllä. Tällä muutoksella saattaisi olla huomattaviakin vaikutuksia tulojen muuntamiseen liittyvien kannustimien vähenemiseen. Toisaalta 42 prosentin suhteellinen vero pääomatuloille vähentää merkittävästi alhaisen pääomatuloveron tehokkuusetuja, ja sillä olisi mitä todennäköisimmin heikentävä vaikutus säästämiseen ja investointeihin.

Edellä esitetyt uudistukset ja simulaatiot ovat hyvin yksinkertaisia, sillä verotusta muutettiin ainoastaan ansio- ja pääomatuloveron sekä varallisuusverotuksen osalta. Taloudellisesti tehokkaampi sekä sosiaalisesti oikeudenmukaisempi uudistus voitaisiin todennäköisesti saavuttaa, mikäli reformi olisi monipuolisempi ja verotusta muutettaisiin myös muilta osin. Esimerkiksi pienituloisten ansiotuloverotusta voitaisiin ylimpien ansiotulojen ohella keventää, kun pääomatulojen verotusta kiristetään. Lisäksi ei ole olemassa montaakaan painavaa teoreettista vastaväitettä sille,

miksi pääomatulon veroaste ei voisi olla eriytetyssä järjestelmässä suhteellisen verotuksen sijasta esimerkiksi progressiivinen (mm. Boadway 2004, 8). Pääomatulon veroaste voisi tällöin ansiotulojen veroasteen tavoin kasvaa tulojen kasvaessa. Veroasteikkojen ei kuitenkaan tarvitsisi olla yhtenäiset, vaan pääomatulojen progressiivinen veroasteikko voisi olla ansiotulojen vastaavaa alhaisempi²⁹.

Yhteenvedona voidaan todeta, että esitetyillä uudistuksilla ei näyttäisi tehtyjen simulaatioiden perusteella olevan suurta vaikutusta eri tulokymmenyksien keskimääräisiin veroasteisiin. Mikäli keskimääräisiä veroasteita tarkasteltaisiin tulokymmenysten sijaan esimerkiksi prosenttiosuuksien mukaan, eroja luultavasti syntyisi. Etenkin suurituloisimman prosentin osalta on perusteltua olettaa, että sen keskimääräinen veroaste kasvaisi, mikäli pääomatulojen verotusta kiristetään ja ansiotulojen verotusta alennetaan edellä esitetyillä tavoilla.

4.2. Norjan osinkoverouudistus

Norja siirtyi Suomen ja Ruotsin tavoin eriytettyyn tuloverojärjestelmään 1990-luvun alkupuolella. Norjassa kuten muissakin Pohjoismaissa pääomatulojen veroastetta laskettiin merkittävästi ansiotulojen vastaavaa alemmaksi samalla kun pääomatulojen veropohjaa laajennettiin. Norjassa eriytetyn tuloverotuksen periaatteiden toteuttaminen vietiin vielä muita Pohjoismaita pidemmälle (mm. Sørensen 1998, 5). Vuoden 1992 verouudistuksen yhteydessä Norja muun muassa luopui pääoma- ja yritystulojen kahdenkertaisesta verottamisesta sekä asetti pääomatulojen ja yhteisötulon veroasteet täsmälleen yhtä suuriksi. Myös pääoma- ja yhteisötulojen veropohjia laajennettiin muita Pohjoismaita merkittävämmiin muun muassa poistamalla lukuisia verovähennyksiä sekä alentamalla sallittuja enimmäispoistoja.

Kuten muissakin eriytetyn tuloverojärjestelmän maissa, myös Norjassa järjestelmän ongelmaksi muodostui osinkotulojen verotus. Norjassa yksityisten osakeyhtiöiden omistajien osinkotulojen verotus toteutettiin pääperiaatteiltaan samalla tavoin kuin Suomessa (ks. luku 3.1.1.). Suurimpana erona Norjan ja Suomen järjestelmillä oli

²⁹ Esimerkki JUTTA-mallilla tehdystä moniulotteisemmasta veroreformisimulaatiosta ks. Pirttilä (2006).

kuitenkin se, että Norjassa vain ns. aktiiviset omistajat kuuluivat pakollisen jakojärjestelmän piiriin. Aktiivisen omistuksen rajana oli 2/3 osuus osakkeista. Tällöin korkean veroasteen ansiotulon muuntaminen matalammin verotetuksi pääomatuloksi oli mahdollista nettovarallisuuden kasvattamisen lisäksi myös kutsumalla yhtiöön ns. passiivisia omistajia, jolloin koko tulojen jakojärjestelmä voitiin kiertää. Vuosien 1992–2000 välisenä aikana pakollisen tulojen jakojärjestelmän piirissä olleiden yritysten suhteellinen osuus laski peräti 23 prosenttiyksikköä 55 prosentista 32 prosenttiin (Christiansen 2004, 13)³⁰.

Vuoden 1992 verouudistuksen vaikutuksesta tulojen uudelleenjakoon ja pääomatulojen kehitykseen on keskusteltu Norjassa aktiivisesti. Vuosituhannen vaihteeseen tultaessa poliittinen mielipide oli kääntynyt vallitsevaa tulojen jakojärjestelmää vastaan (Sørensen 2005b, 781). Syinä muutoshalukkuuteen olivat muun muassa kasvaneet tuloerot sekä erityisesti tulojen jakojärjestelmän kyvyttömyys tasapuolisen ja oikeudenmukaisen tuloverotuksen toteuttamiseen. Verojärjestelmän uudistusta suunnittelemaan perustettiin vuonna 2002 niin kutsuttu Skaugen komitea, jonka yhtenä tavoitteena oli vallitsevan osinkoverotuksen ja tulojen muuntamisjärjestelmän uudistaminen. Komitean ehdotelman pohjalta Norjassa toteutettiin vuonna 2006 verouudistus, jonka yhtenä osana oli uusi osinkoverojärjestelmä. (Sørensen 2005b, 781.)

Norjan uudessa verojärjestelmässä kaikkien Norjassa asuvien yksityishenkilöiden osinkotuloihin sovelletaan yhtenäistä menettelyä. Vuoden 2006 uudistuksen jälkeen sekä julkisten että yksityisten osakeyhtiöiden omistajien osinkotuloista laskennallinen prosenttiosuus on saajalleen verovapaata, ja ylimenevältä osalta maksetaan pääomatuloveroa. Laskennallinen verovapaa osuus on asetettu yhtä suureksi riskittömän korkokannan kanssa. Verovapaan osuuden laskentaperusteena käytetään omistettujen osakkeiden nimellisarvoa aiemman bruttovarallisuuden sijaan. Mikäli osinkotulot alittavat laskennallisen verovapaan osuuden, erotus on vähennettävissä korkoineen tulevien vuosien osinkoverotuksessa tai kyseiseen osakkeeseen kohdistuneen realisoituneen pääomavoiton verotuksesta.

³⁰ Norjan vuoden 1992 verojärjestelmästä tarkemmin ks. Sørensen (2005 b, 778–781), Sørensen (1998, 59–60) ja Christiansen (2004, 9–13).

Komitean alkuperäisen ehdotuksen mukaan myös osakkeista realisoituneet pääomavoitot ja -tappiot olisi verotettu osinkotulojen yhteydessä edellä esitettyjen periaatteiden mukaisesti. Norjan valtiopäivät päätti kuitenkin toisin, ja vuodesta 2006 alkaen realisoituneista pääomavoitoista maksetaan kokonaisuudessaan 28 prosentin pääomatuloveroa³¹.

Yhtenä uudistuksen tärkeimmistä motiiveista oli pienentää tulojen muuntamiseen liittyviä kannustimia. Riskittömän korkokannan mukaiseen osuuteen ei kohdistu kahdenkertaista verotusta, ja riskittömän tuoton ylittävän osuuden veroaste on yritysverot huomioon ottaen lähellä ansiotulon ylintä marginaaliveroa (48,1 %). Norjan aikaisempaan aktiiviseen omistukseen pohjautuneeseen osinkotulojen jakojärjestelmään verrattuna tulojen muuntamisen kannustimet ovat vähentyneet selvästi. Uudella järjestelmällä on myös monia verotuksen neutraliteettiin ja tehokkuuteen liittyviä ominaisuuksia. Uutta järjestelmää sovelletaan sekä julkisiin että yksityisiin osakeyhtiöihin, jolloin järjestelmä on neutraali osakeyhtiömuodon suhteen. Norjan osinkoverotus on myös osaltaan taloudellisesti tehokasta ja investointien suhteen neutraalia, sillä laskennallisen riskittömän tuoton osuudelle ei kohdistu kahdenkertaista verotusta.

Mikäli Skaugen komitean alkuperäinen ehdotus osinkoverotuksen uudistamisesta olisi toteutettu sellaisenaan, järjestelmällä olisi ollut useampiakin talouden tehokkuuteen ja verotuksen neutraliteettiin liittyviä ominaisuuksia. Komitean ehdotuksessa uusi osinkoveromalli olisi käsittänyt kaiken osakkeista realitoisuteen tulon mukaan lukien osinkojen lisäksi myös realisoituneet myyntivoitot. Samalla kaikki pääomatappiot olisivat olleet vähennyskelpoisia. Jos realisoitunut tulo olisi alittanut laskennallisen verovapaan osuuden määrän, erotus olisi lisätty seuraavan vuoden laskennallisen verovapaan tuoton laskentaperustaan eli osakkeiden nimellisarvoon. (Sørensen 2005b, 783–784.)

³¹ Norjan osinkoverouudistuksen sisällöstä tarkemmin ks. Norjan valtiovarainministeriön Internet-sivut (Ministry of Finance of Norway, <http://www.regjeringen.no/en/dep/fin/Selected-topics/Economic-Policy/topics/The-Norwegian-tax-reform-2004-2006.html?id=418079#3> (15.9.2007))

Komitean alkuperäisen esityksen mukaisen osinkoverotuksen voidaan todeta olevan neutraalia. Edellä kuvailun osinkoverojärjestelmän voidaan täydellisten riskittömien pääomamarkkinoiden oletuksella osoittaa vastaavan kassavirtaveroa, joka on yleisesti todettu neutraaliksi veroksi, jos veroaste pidetään vakiona yli ajan (ks. Sørensen 2005b, 784–786). Järjestelmän neutraalisuus perustuu siihen, että laskennallisen verovapaan osuuden verotuksessa hyödyntämätön osa on siirrettävissä seuraaville vuosille lisäämällä se verovapaan tulo-osuuden laskentaperusteeseen eli osakkeiden arvoon. Skaugen komitean mukaisen osinko- ja pääomavoittoverojärjestelmän voidaan osoittaa olevan neutraali myös osakkeen hallussapitoajan ja realisoinnin suhteen. (Sørensen 2005b, 784–787.)

Komitean alkuperäisen ehdotelman mukainen osinkoverojärjestelmä on neutraali myös epävarmuuden vallitessa. Neutraalisuustulos riippuu merkittävästi kaikkien pääomavoittojen ja -tappioiden symmetrisestä käsittelystä, jonka komitean ehdotus toteuttaa. Komitean ehdotelman mukaisen osinkoverotuksen ei sitä vastoin voida osoittaa olevan neutraalia yritysmuodon suhteen. Vaikka osinkoverojärjestelmä ei vääristäkään valintaa julkisen ja yksityisen osakeyhtiön välillä, se ei ole neutraali osakeyhtiön ja toiminimen tai elinkeinoyhtymän suhteen, jos oletetaan realistisesti että luotonanto ja -saanti ovat ainakin jollakin asteella rajallisia (Sørensen 2005b, 791). Komitea ehdottikin raportissaan, että toiminimien ja elinkeinoyhtymien tulonjakamisjärjestelmää pitäisi pitkällä tähtäimellä muuttaa vastaamaan ehdottamaansa osakeyhtiöiden omistajien verotusta. (Sørensen 2005b, 787–792.)

Norjan verouudistuksen kaltaisella reformilla voidaan todeta olevan hyviä ja huonoja puolia. Suomen tapauksessa Skaugen komitean ehdotelman mukainen osinkoverouudistus selkeyttäisi osinkoverojärjestelmää. Tällöin nykyisestä melko monimutkaisesta yksityisten osakeyhtiöiden omistajien osinkoverojärjestelmästä voitaisiin luopua. Uusi järjestelmä yhtenäistäisi samalla yksityisten ja julkisten osakeyhtiöiden omistajien osinkoverotuksen, jolloin tämän hetkinen verotuksellinen vääristymä osakeyhtiömuodon suhteen poistuisi (ks. luku 3.1.3.). Samalla verojärjestelmän neutraliteetti paranisi myös muilta osin, kuten edellä on tiivistetysti esitetty.

Toisaalta Skaugen komitean ehdotelman mukainen osinkoverotus saattaisi osoittautua hallinnollisesti työlääksi ja kalliiksi, mistä johtuen Norja ei Skaugen komitean alkuperäistä ehdotusta kokonaisuudessaan noudattanut verouudistusta toteuttaessaan. Erityisesti pääomavoittojen ja -tappioiden rekisteröintiin liittyvät ongelmat vaikeuttavat järjestelmän käytännön toteutusta. Ongelmia muodostuu etenkin silloin, kun osakkeita hankintaan ja myydään useampaan kertaan samana verovuonna (ks. Sørensen 2005b, 797). Pääomatappioiden täysi vähennyskelpoisuus saattaisi myös kannustaa haitalliseen verosuunnitteluun. Lisäksi osinkoverotuksen toteuttaminen asuinvaltioperiaatteella on verovalvonnan osalta työläs toteuttaa. (Sørensen 2005b, 796–797.)

Toinen merkittävä käytännön ongelmakohta muodostuu osakkeiden nimellisarvojen rekisteröinnistä ja määrittelystä. Norjan osinkoverojärjestelmän saajalleen verovapaan tulo-osuuden laskentaperustana käytetään osakkeiden arvoa, jolloin osakkeiden nimellisarvot ja omistusosuudet on rekisteröitävä. Julkisten osakeyhtiöiden kohdalla ongelma on pieni, sillä osakkeiden arvot noteerataan pörssissä päivittäin. Yksityiset osakeyhtiöt muodostavat sitä vastoin suuremman ongelman, sillä niiden osakkeilla käydään kauppaa yleensä vain harvoin. Tällöin osakkeen arvo olisi todennäköisesti laskettava jollakin tavalla yrityksen varallisuusarvoon perustuen, jolloin motiivi varallisuuden tehottomaan kasvattamiseen poistuisi uudistuksen myötä vain osittain (vrt. luku 3.2.2.).

Kokonaisuutena Norjan veroreformin kaltaisen uudistuksen toteuttamisen vaikutuksia Suomessa on melko hankala arvioida, mikä johtuu jo pelkästään veronmuutosten epävarmoista dynaamisista vaikutuksista. Uusi järjestelmä kuitenkin selkeyttäisi osinkoverojärjestelmää verrattuna nykyisiin säännöksiin huolimatta osakkeiden arvoon ja omistusosuuksiin liittyvistä hallinnollisista vaikeuksista. Samalla verojärjestelmän neutraliteetti paranisi merkittävästi, mikäli pääomavoittojen ja -tappioiden mukaanotto osinkoverotukseen vietäisiin Skaugen komitean ehdotuksen tasolle. Toisaalta uudistuksen mahdolliset vaikutukset tulonjakoon ja pääomatuloihin jäävät epäselviksi. Tästä syystä onkin mielenkiintoista seurata Norjan osinko- ja pääomatulojen sekä tuloerojen tulevien vuosien kehitystä.

4.3. Muita vaihtoehtoja pääomatuloverotuksen uudistamiseksi

Tarkastellaan lopuksi lyhyesti muutamia talusteoreettisessa keskustelussa viime aikoina esillä olleita uusia veromalleja. Edellä luvuissa kaksi ja kolme tarkasteltiin eriytetyn tuloveron ominaisuuksia ja ongelmakohtia sekä vertailtiin eriytettyä tuloverojärjestelmää pääasiassa maailmalla laajalti käytössä olevaan yleiseen tuloverotukseen. Verojärjestelmän ja erityisesti pääoma- ja yritystuloverojen uudistamista pohdittaessa olisi kuitenkin paikallaan tarkastella myös muita kuin kahta edellä mainittua järjestelmää tai niiden jonkinasteista yhdistelmää.

Tarkastellaan aluksi ns. ACE -yritysverojärjestelmää³², jolla on samankaltaisia ominaisuuksia edellä tarkastellun Skaugen komitean osinkoveroehdotelman kanssa. ACE -mallissa yhtiö saa vähentää yritysverotuksestaan vieraan pääoman korkomenojen lisäksi laskennallisen riskittömän koron mukaisen osuuden sen omasta pääomasta. Tässä tapauksessa yhtiön osakkailleen jakama osinko olisi saajalleen veronalaista pääomatuloa koko määrästäan, jolloin yhdenkertainen osinkoverotus toteutuu riskittömän tuoton osalta. Riskittömän korkokannan mukainen verohyvitys myönnetään ACE -mallissa siis yritystasolla verrattuna Norjan mallin mukaiseen osakastason pääomatuloveron hyvitykseen³³. (Sørensen 2005b, 792–793.)

ACE -järjestelmällä on monia talouden tehokkuuteen ja verotuksen neutraliteettiin liittyviä ominaisuuksia. Skaugen komitean veromallin tavoin ACE -vero on neutraali investointien suhteen, sillä laskennallinen oman pääoman vaihtoehtoiskustannus sekä vieraan pääoman korkomenot ovat vähennettävissä verosta. Tällöin toteutuu myös rahoitusmuotoneutraliteetti, sillä sekä oman että vieraan pääoman vaihtoehtoiskustannukset ovat molemmat verovähennyskelpoisia. ACE -mallin neutraliteetti pätee myös silloin, kun käyttöpääoman verotukselliset poistoasteet poikkeavat pääoman todellisesta kulumisesta. Verotuksen poistojen poikkeamisesta todellisesta taloudellisesta poistoajasta seuraa vastaavan suuruinen mutta vastakkainen

³² ACE (Allowance for Capital Equity) -mallin esitteli ensimmäisenä englantilainen Institute for Fiscal Studies (IFS) vuonna 1991 Boadwayn ja Brucen (1984) teorian pohjalta.

³³ ACE -mallin ja Skaugen komitean mukaisen osinkoveromallin keskinäisestä vertailusta ks. Sørensen (2005b, 792–793).

poikkeama oman pääoman vaihtoehtoiskustannuksessa. (Sørensen 2005b, 792; Kari 2001, 81.)

ACE -mallin yhtenä ongelmana voidaan pitää sen veropohjan kapeutta nykyiseen järjestelmään verrattuna. Mikäli tämän hetkinen yritys- ja pääomaverotulojen taso haluttaisiin säilyttää, olisi yritysveroastetta todennäköisesti nostettava ACE -malliin siirryttäessä. Kansainvälisessä toimintaympäristössä monikansallisten yhtiöiden kannattaisi tässä tapauksessa kaikin keinoin siirtää riskittömän tuoton ylittäviä voittoja muissa maissa verotettaviksi, mikäli veroaste nousisi merkittävästi muihin maihin verrattuna. (Kari 2001, 81–82.) Suljetussa taloudessa ACE -järjestelmä olisi verrattain ankara hyvin pärjääville pienen oman pääoman yhtiöille, ja vastaavasti suotuisa korkean varallisuuden ja pienen voittoprosentin yhtiöille. ACE -malli saattaisi nykyjärjestelmän tavoin myös osaltaan kannustaa tehostamiinkin pääomainvestointeihin.

Toinen esillä ollut teoreettinen yritys- ja osinkoverojärjestelmä on ns. CBIT -malli³⁴, jonka peruseriaatteena on ACE -mallista poiketen koko yritystulon verottaminen kertaalleen jo yritystasolla. CBIT -mallissa velan korkomenot eivät ole oman pääoman vaihtoehtoiskustannuksen tavoin yritysverotuksessa vähennyskelpoisia, jolloin malli on ACE -veron tavoin neutraali rahoitusmuodon suhteen.. Yrityksen omistajilleen jakama osinko on mallissa kokonaan (tai laskennallisen tuoton osalta) osakastasolla verovapaata, jolloin yhdenkertainen pääomaverotus toteutuu. CBIT -mallin nykyistä verojärjestelmää laajempi veropohja mahdollistaisi periaatteessa myös yritysveron marginaaliveroasteen alentamisen (Kari 2001, 80; Kari 2006, 47–48.)

CBIT -mallin etuna voidaan pitää sitä, että osinkoverotus on teknisesti helpommin toteutettavissa suoraan yritystulon lähteeltä kuin lukuisilta osingonsaajilta (olettaen ettei CBIT-verotus perustu osingonsaajien monimutkaiseen verohyvitysjärjestelmään). Vaikka järjestelmä onkin rahoitusmuodon ja eri omistajatahojen suhteen neutraali, sen puutteena voidaan pitää investointipäätöksen vääristymistä yritystasolla tarkasteltuna (Kari 2006, 47).

³⁴ CBIT (Comprehensive Business Income Tax) –mallista laajemmin ks. US Department of Treasury (1992).

Kolmantena mallina tarkastellaan kassavirtaveroa³⁵, jonka periaatteita voidaan yritys- ja pääomatuloverotuksen lisäksi soveltaa myös henkilöverotuksessa. Kassavirtaveromallissa yritysvero kohdistuu yrityksen nettokassavirtaan. Tällöin käyttöomaisuusinvestoinnit ovat kokonaisuudessaan vähennettävissä tulosta jo hankintavuonna, ja myyntivoitot ovat vastaavasti kokonaisuudessaan veronalaisia. Tämä tarkoittaisi käytännössä nykyisen poisto- ja jaksotusjärjestelmän poistumista. Vieraan pääoman korkomenot ovat mallissa vähennyskelvottomia. (Kari 2001, 79.)

Kassavirtaverolla on ACE -veron tavoin monia tehokkuus- ja neutraliteettiominaisuuksia. Kassavirtavero jättää investointien normaalituoton verovapaaksi, jolloin voitonjako verotetaan normaalituoton osalta yhdenkertaisesti osingonsaajan pääomatuloverotuksessa. Kassavirtaveron neutraalisuus on lisäksi riippumaton inflaation vaikutuksesta verotukseen. Kassavirtaveron on myös hallinnollisesti yksinkertainen, sillä se ei vaadi käyttöomaisuuden kulumisen tai myyntivoittojen jaksottamisen arvioinvaraisia määrittelyjä. (Kari 2001, 79–80.)

Yritysverotuksen lisäksi kassavirtaveron periaatteita voidaan soveltaa myös henkilöverotuksen osalta. Yleisimmin menoveron nimellä tunnetussa mallissa verotus perustuu tulojen sijasta kulutukseen. Verotettava kulutus lasketaan yksinkertaistetusti vähentämällä saaduista tuloista säästöihin ohjattu tulo-osuus. Tällöin säästäminen on efektiivisesti verovapaata, jolloin verotus ei vääristä säästämisspäätöstä eli valintaa nykyisen ja tulevan kulutuksen välillä (vrt. luku 2.1.1.). (Kari 2001, 79.)

Menoverotus ei kuitenkaan vastaa sitä tilannetta, jossa eriytetyn tuloverojärjestelmän pääomatulojen veroaste asetetaan nolllaksi. Tämä johtuu siitä, että järjestelmien veropohjat poikkeavat täysin toisistaan. Menoveron tapauksessa kulutuksesta maksetaan veroa riippumatta siitä, tulevatko rahat kulutukseen ansio- vai pääomatuloista. Sitä vastoin mikäli eriytetyn järjestelmän pääomatulojen veroaste asetettaisiin nolllaksi, pääomatuloista kulutukseen käytetty tulo olisi kokonaan

³⁵ Kassavirtaveron (Cash Flow Tax) esitteli ns. Meaden komitea vuonna 1978. Mallista laajemmin ks. Institute for Fiscal Studies (1978).

verotuksen ulkopuolella³⁶ (*ceteris paribus*). Edellisen argumentin perusteella menovero on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tulojaon osalta eriytettyä tuloveroa tehokkaampi, mikäli molemmissa toteutetaan säästämisen verotuksen neutraliteettivaatimus³⁷ (Sandmo 2005, 12–13; Pirttilä 2006, 39).

Menoverotuksen ei lisäksi tarvitse talouden tehokkuuden saavuttamiseksi olla suhteellista. Myös progressiivinen menoverotus on säästämissä päätöksen osalta neutraalia. Progressiivinen menoveroaste voisi sitä vastoin paremmin toteuttaa verotuksen uudelleenjakotavoitteen, sillä kulutus on yleisesti tuloa parempi elintason mittari (Sandmo 2005, 10–11). Tällöin korkeammasta elintasosta (eli suuremmasta kulutuksesta) maksettaisiin enemmän veroa, mitä voidaan pitää vertikaalisesti oikeudenmukaisena. Menoveroon siirtyminen poistaisi myös eriyettyyn tuloverojärjestelmään liittyvän tulojen muuntamisen ongelman kokonaan. Menoveromalli ei kannusta tulojen keinotekoiseen muuntamiseen, sillä kulutuksesta maksetaan veroa samalla asteikolla riippumatta siitä, tulevatko rahat kulutukseen ansio- vai pääomatulojen tulolähteistä.

Edellä esitellyt veromallit ovat teoreettisia, eikä niitä ole Kroatian ACE-kokeilua³⁸ lukuun ottamatta laajamittaisesti toteutettu vielä minkään valtion toimesta. Yritysverotuksen osalta verotuksen uudistaminen olisi hallinnollisesti helpompaa, sillä osakeyhtiöiden on muun muassa kirjanpitolain nojalla jo entuudestaan pidettävällä luotettavaa rekisteriä taloudellisen toimintansa yksityiskohdista. ACE-, CBIT- ja kassavirtaveromallit rajoittuivat yritys- ja osinkoverotukseen, ja niitä mukailevat uudistukset olisivat Suomen nykyisellä verohallintojärjestelmällä todennäköisesti melko helposti toteutettavissa. Kuten jo edellä todettiin, Norjan uusi osinkoverojärjestelmä on peruseriaatteiltaan lähellä ACE -mallia. Normaalituoton mukainen osuus maksetuista osingoista vähennetään verosta Norjan mallissa vasta osingonsaajan kohdalla ACE -mallin mukaisesta yritystasolla tehtävästä oman pääoman laskennallisen tuoton vähennyksestä poiketen.

³⁶ Hyödyke- tai muu erillinen kulutusverotus on tässä yhteydessä sivuutettu

³⁷ Menoveron ja eriytetyn tuloveron välisestä vertailusta tarkemmin ks. Sandmo (2005, 10–14).

³⁸ Kroatian ACE-järjestelmästä tarkemmin ks. Rose & Wiswesser (1998).

Henkilöverotukseen ulottuva menoveroperiaatteen soveltaminen on sitä vastoin hallinnollisesti haastavampaa. Jokaisen veronmaksajan tulojen ja säästöjen raportointi ja rekisteröinti ovat hallinnollisilta kustannuksiltaan kalliita. Menovero vaatii myös toimivaa verovalvontaa, sillä kulutukseen perustuva verotus on todennäköisesti tulon lähteellä tehtävää tuloveroa alttiimpaa veronkierrolle. Tämän lisäksi kestokulutushyödykkeiden osalta verotusta täytyisi jaksottaa, jottei veroseuraamuksista tule esimerkiksi asunnon oston yhteydessä kohtuuttomia. Ennen menoveroon siirtymistä säästetyt tulot olisi lisäksi uudistuksen yhteydessä säädettävä kulutusverosta vapaiksi mahdollisen kolminkertaisen verotuksen estämiseksi (Salanié 2003, 191–192).

Menoveromallilla on kuitenkin myös hallinnolliset etunsa verrattuna nykyjärjestelmään. Nykyisestä kahdesta veropohjasta voitaisiin siirtyä yhteen ja samalla luopua myös monimutkaisesta tulon jakamisjärjestelmästä. Menoverolla on nykyjärjestelmään verrattuna myös huomattavat taloudelliseen tehokkuuteen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen perustuvat etunsa. Verohallinnon ja rekisteröintijärjestelmien kehittyessä menoveron suuntaista uudistusta olisikin hyvä harkita tulevaisuuden veroreformeja pohdittaessa.

5. Johtopäätökset

Suomi siirtyi Ruotsin ja Norjan tavoin eriytettyyn tuloverojärjestelmään 1990-luvun alkupuolella. Eriytetyssä tuloverotuksessa ansio- ja pääomatuloja verotetaan erillisesti toisistaan poikkeavilla veroasteikoilla. Pääomatulojen verotus on eriytettyssä tuloveromallissa yleensä suhteellista, ja pääomatulojen veroaste on asetettu merkittävästi matalammaksi kuin ansiotulojen ylimmät verokannat. Niin sanotun puhtaan eriytetyn tuloverojärjestelmän ominaisuuksiin kuuluvat myös pääoma- ja yhteisötulojen veroasteiden yhtäsuuruus sekä yhdenkertainen yritystuloverotus.

Eriytetyllä tuloveromallilla on monia talouden tehokkuuteen ja verotuksen neutraliteettiin perustuvia talousteoreettisia ominaisuuksia. Eriytetty tuloverotus vääristää säästämisspätöstä vähemmän kuin monissa maissa käytössä oleva yleinen tuloverojärjestelmä, jossa sekä ansio- että pääomatuloja verotetaan yhtenäisesti ja samalla veroasteikolla. Pääomatulojen matala verokanta alentaa tulevan kulutuksen veroastetta, jolloin nykyisen ja tulevan kulutuksen veroasteiden ero on pienempi.

Eriytetyn tuloverotuksen voidaan osoittaa olevan optimaalista myös inhimillisen ja fyysisen pääoman verotuksen suhteen. Eriytetyn tuloveron progressiivinen ansiotuloverotus yhdistettynä pääomatulojen suhteelliseen veroasteeseen pienentävät inhimillisen ja ei-inhimillisen pääoman investointien keskinäistä vääristymää. Tämän lisäksi eriytetty tuloverotus on yleistä tuloveroa kilpailukykyisempää pienessä avoimessa kansantaloudessa. Pääomatulojen matala marginaaliveroaste vähentää korkean verojouston omaavien pääomien siirtymistä ulkomaille verokilpailullisessa ympäristössä.

Eriytetyllä tuloverojärjestelmällä on kuitenkin myös omat puutteensa. Yhtenä eriytetyn tuloveron suurimpana ongelmakohtana voidaan pitää tulojen muuntamista. Pääomatulojen ollessa merkittävästi ansiotuloja matalammin verotettuja kannattaa veronmaksajan käyttää kaikki mahdolliset keinot tulojen muuntamiseen ansiotulojen veropohjasta pääomatulojen veropohjaan.

Tulojen muuntamisen ongelma korostuu ennen kaikkea yksityis- ja pienyrittäjien sekä listaamattomien osakeyhtiöiden omistajien kohdalla. Yrittäjän tuloista osa on tulkittavissa työtuloiksi ja osa yritykseen sijoitetun pääoman tuotoksi. Suomen nykyinen yrityksen nettovarallisuuteen perustuva pääomatulo-osuuden määrittely kannustaa tehottomiin pääomainvestointeihin veroedun saavuttamiseksi. Lisäksi hallinnollisesti asetettu laskennallinen pääomatulo-osuuden tuottoerusteprosentti on vain harvoissa tapauksissa neutraali investoinnin riskin suhteen. Edellisten puutteidensa ohella Suomen verojärjestelmä ei ole rahoitus- tai yritysmuodon suhteen neutraali. Erityisesti listaamattoman osakeyhtiön investoinnin rahoitus pidätetyistä voittovaroista saa nykyjärjestelmässä merkittävän veroedun verrattuna esimerkiksi julkisen osakeyhtiön vastaavaan investointiin.

Eriytetyllä tuloverolla on puutteita myös sosiaalisesti oikeudenmukaisen tulonjaon toteuttamisessa. Eriytettyyn tuloveroon siirtymisen jälkeen tuloerot ovat kasvaneet Suomessa merkittävästi. Erityisesti kaikkein eniten ansaitsevien tulonsaajien käytettävissä olevat tulot ovat kasvaneet verouudistusvuodesta 1993 nykypäivään moninkertaisesti keskimääräistä kasvua enemmän. Tuloerojen kasvun taustalla on ennen kaikkea pääomatulojen matala verokanta sekä pääomatulojen osuuden kasvu käytettävissä olevista tuloista. Vuonna 2002 kaikista Suomen tulonsaajista eniten ansaitsevan yhden prosentin bruttotuloista peräti 52 % muodostui matalan ja suhteellisen veroasteen pääomatuloista.

Tutkielman lopuksi pohdittiin vaihtoehtoja Suomen nykyiselle tuloverojärjestelmälle. Tarkastelun empiirisessä osuudessa tutkittiin pääoma- ja ansiotulojen veroasteiden muutosten vaikutuksia eri tulokymmenysten keskimääräisiin veroasteisiin kerätty kokonaisveromäärä huomioiden. Tarkastelut toteutettiin Palkansaajien tutkimuslaitoksen, Kelan ja Åbo Akademin yhteistyössä kehittämän JUTTA-mikrosimulaatiomallin avulla. Aineistona simuloinneissa käytettiin Tilastokeskuksen tulonjakotilaston palveluaineistoa vuodelta 2004. Simulaatioiden avulla pyrittiin tarkastelemaan sellaisia uudistuksia, joissa ansio- ja pääomatulojen veroasteiden eroa kavennetaan suurituloisten osalta, jolloin kannustin tulojen muuntamiseen pienenee. Simulaatioissa tarkasteltiin myös ansiotulojen valtionverotuksen ylimmän veroportaan poistamisen vaikutuksia kun ansiotulojen veroprogression alentuminen rahoitetaan pääomatulon suhteellista veroastetta nostamalla.

Veroasteisiin tehdyt muutokset eivät merkittävästi muuttaneet minkään tulonsaajakymmenyksen keskimääräistä veroastetta. Suurituloisimman kymmenen prosentin osalta ansiotuloveron laskeminen ja pääomatuloverotuksen yhtäaikainen kiristäminen eivät vaikuttaneet verotuksen uudelleenjakavuuteen. Toisaalta on realistista olettaa, että eniten tienaaavan yhden prosentin kohdalla keskimääräinen veroaste kasvaisi, kun pääomatulojen veroastetta nostetaan ja ansiotuloveroastetta kevennetään. Lisäksi tulojen muuntamisen kannustimet todennäköisesti pienenisivät veroeron kaventuessa. JUTTA-simulaatiomalli ei kuitenkaan sisällä verotuksen dynaamisia käyttäytymisvaikutuksia, joten esitettyihin tuloksiin on suhtauduttava varauksellisesti.

Mikrosimulaatioiden ohella Suomen nykyisen tuloverojärjestelmän uudistamista pohdittiin viimeaikaisissa keskusteluissa esillä olleiden uusien tuloveromallien avulla. Norjassa toteutettiin vuonna 2006 osinkoverouudistus, jossa sekä yksityisten että julkisten osakeyhtiöiden jakamia osinkoja käsitellään verotuksessa yhtenäisesti ja samalla osakkeiden arvoon perustuvalla laskennallisella tulonjakojärjestelmällä. Norjan uusi osinkoveromalli on neutraali sekä osakeyhtiömuodon että investointien suhteen.

Norjan mallin lisäksi myös muita verotuksellisesti tehokkaita ja neutraaleja veromalleja on ollut viime aikoina esillä veropoliittisessa ja talousteoreettisessa keskustelussa. Erityisesti niin sanotulla menoverolla on monia verotuksen tehokkuuteen ja oikeudenmukaisuuteen liittyviä ominaisuuksia. Menoveromallissa veroa maksetaan tulojen sijasta kulutukseen käytetyn tulo-osuuden perusteella, jolloin säästöihin ohjattu tulo on efektiivisesti verovapaata. Uudet neutraalit veromallit ovat verohallinnon näkökulmasta työläitä toteuttaa, mutta hallinto- ja rekisteröintijärjestelmien kehittyessä esimerkiksi menoveron suuntaista verouudistusta voitaisiin tulevaisuudessa vakavasti harkita.

Lähteet

Alstadsæter, Anette (2003). The dual income tax and firms' income shifting through the choice of organisational form and real capital investments. *Norwegian School of Economics and Business Administration, Discussion Paper*, 10/2003.

Atkinson, Anthony B. (2003). Income Inequality in OECD Countries: Data and Explanations. *CESifo Economic Studies*, Vol. 49, 4/2003, 479–531.

Atkinson, Anthony B. & Stiglitz, Joseph E. (1976). The design of tax structure: Direct versus indirect taxation. *Journal of Public Economics* 6, 55–75.

Boadway, Robin (2004). The Dual Income Tax System – An Overview. *CESifo DICE Report*, 3/2004, 3–8.

Boadway, Robin & Bruce, Neil (1984). A General Proposition on the Design of a Neutral Business Tax. *Journal of Public Economics*, 58, 57–71.

Brys, Bert & Heady, Christopher (2006). Fundamental reform of personal income tax in OECD countries: trends and recent experiences. *OECD Tax Policy Studies*, No.15

Chamley, Christophe (2001). Capital Income Taxation, Wealth Distribution and Borrowing Constraints. *Journal of Public Economics*, 79, 55–69.

Christiansen, Vidar (2004). Norwegian Income Tax Reforms. *CESifo DICE Report*, 3/2004, 9–14.

Corlett, W. & Hague D. (1953). Complementary and the excess burden of taxation. *Review of Economic Studies*, 21, 21–30.

Gordon, R. H. (1986). Taxation of investments and savings in a world economy. *American Economic review*, 98, 1086–1102.

Haataja, Anita (2003). Suomalaiset mikrosimulointimallit päätöksenteon valmistelussa ja tutkimuksessa. *Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, VATT-keskustelualoitteita*, 296.

Hagen, Kåre P. & Sørensen, Peter B. (1998). Taxation of Income from Small Businesses: Taxation Principles and Tax Reforms in the Nordic Countries. Teoksessa Sørensen, Peter B. (toim.) *Tax Policy in the Nordic Countries*. London: Macmillan Press.

Haufler, Andreas (2001). *Taxation in a global economy* (1st ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Honkanen, Pertti (2003): Mikrosimulaatiomallin kehittäminen. Muistio, Palkansaajien tutkimuslaitos (julkaisematon).

Honkanen, Pertti (2004): Mikrosimulaatiomallin kehittäminen II. Muistio, Palkansaajien tutkimuslaitos (julkaisematon).

Honkanen, Pertti (2005): Mikrosimulaatiomallin kehittäminen III. Muistio, Palkansaajien tutkimuslaitos (julkaisematon).

Honkanen, Pertti & Jäntti, Markus & Pirttilä, Jukka (2007). Työn tarjonnan kannustimet Suomessa 1995-2004. Teoksessa *Rekrytointiongelmien, työvoiman tarjonta ja liikkuvuus*, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2007, Valtioneuvoston kanslia.

Institute for Fiscal Studies (1978). The Structure and reform of direct taxation. *Report of a committee chaired by Professor J.E. Meade. The Institute for Fiscal Studies*.

Institute for Fiscal Studies (1991). Equity for Companies: A Corporation Tax for the 1990s. *A report of the IFS Capital Taxes Group. The Institute for Fiscal Studies, Commentary 26*.

Kari, Seppo (2001). Eriytetty tuloverotus, taloudellinen tehokkuus ja eräitä uusia veromalleja. Teoksessa Hjerpe, Reino & Kari, Seppo & Lönnqvist, Henrik (toim.) *Verokilpailu ja verotuksen kehittämistarpeet*, VATT-keskustelualoitteita 261, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Kari, Seppo (2006). Yhteisövero, verokilpailu ja EU:n veroharmonisointi. *Talous & Yhteiskunta*, 2/2006, 37–42.

Krusell, Per & Ohanian, Lee E., & Ríos-Rull, José-Víctor, & Violante, Giovanni L. (2000). Capital-Skill Complementary and Inequality: A Macroeconomic Analysis. *Econometrica*, 68, 1029–1053.

Kuznets, Simon. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *American Economic Review*, 45, 1–28.

Lindhe, Tobias & Södersten, Jan & Öberg, Ann (2004). Economic Effects of Taxing Different Organizational Forms under the Dual Income Tax. *International Tax and Public Finance*, 11, 469–485.

Ministry of Finance, Norway (2007). *Norjan valtiovarainministeriön Internet sivut*. <http://www.regjeringen.no/en/dep/fin/Selected-topics/Economic-Policy/topics/The-Norwegian-tax-reform-2004-2006.html?id=418079#3> (15.9.2007).

Myrsky, Matti & Linnakangas, Esko (2006). *Elinkeinotulon verotus*. Helsinki: Talentum.

Nielsen, Søren B. & Sørensen, Peter B. (1997). On the optimality of the Nordic system of dual income taxation, *Journal of Public Economics*, 63, 311–329.

Penttilä, Seppo (2004). Osinkoverotuksen pääkohdat, luonnollinen henkilö osingon saajana. Teoksessa *Osinko- ja yritysverouudistus – vuoden 2004 muutokset*. PricewaterhouseCoopers.

Pirttilä, Jukka (2006). Tasaverolle löytyy vaihtoehtoja. *Talous & Yhteiskunta*, 2/2006, 37–42.

Pirttilä, Jukka & Selin, Håkan (2006). How Successful is the Dual Income Tax? Evidence from the Finnish Tax Reform of 1993. *Uppsala Universitet, Department of Economics, Working Paper*, 2006:26.

Riihelä, Marja & Sullström, Risto & Suoniemi, Ilpo & Tuomala, Matti (2002). Recent Trends in Income Equality in Finland. *Palkansaaajien tutkimuslaitos, työpapereita*, 183.

Riihelä, Marja & Sullström, Risto & Tuomala, Matti (2005). Kuponginleikkaajien paluu: ylimmät tulot ja niiden verotus. *Talous & Yhteiskunta*, 1/2005, 14–20.

Rose, M & Wiswesser, R. (1998). Tax Reform in Transition Economies: Experiences from the Croatian Tax Reform Process of the 1990s. Teoksessa Sørensen, Peter B. (toim.) *Public Finance in a Changing World*. London: Macmillan Press.

Salanié, Bernard (2003). *The Economics of Taxation*. Cambridge: MIT Press.

Sandmo, Agnar (2005). Inequality and Redistribution: The Need for New Perspectives. *Norwegian School of Economics, Discussion Paper*, 04/2005.

Sen, Amartya (1997). *On Economic Inequality* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Sørensen, Peter B. (1998). Recent Innovations in Nordic Tax Policy: From the Global Income Tax to the Dual Income Tax. Teoksessa Sørensen, Peter B. (toim.) *Tax Policy in the Nordic Countries*. London: Macmillan Press.

Sørensen, Peter B. (2005a). Dual Income Taxation: Why and how? *CESifo Working Paper*, No. 1551.

Sørensen, Peter B. (2005b). Neutral Taxation of Shareholder Income. *International Tax and Public Finance*, 12, 777–801.

Tanninen, Hannu & Tuomala, Matti (2006). Tulonjako 1990-luvun alkupuolelta nykyaikaan: rikkaat ovat taas rikastumassa. *Talous & Yhteiskunta*, 4/2006, 20–26.

Tilastokeskus (2007). *Tulonjakotilaston Internet-sivut*.
<http://www.stat.fi/til/tjt/index.html> (1.4.2007).

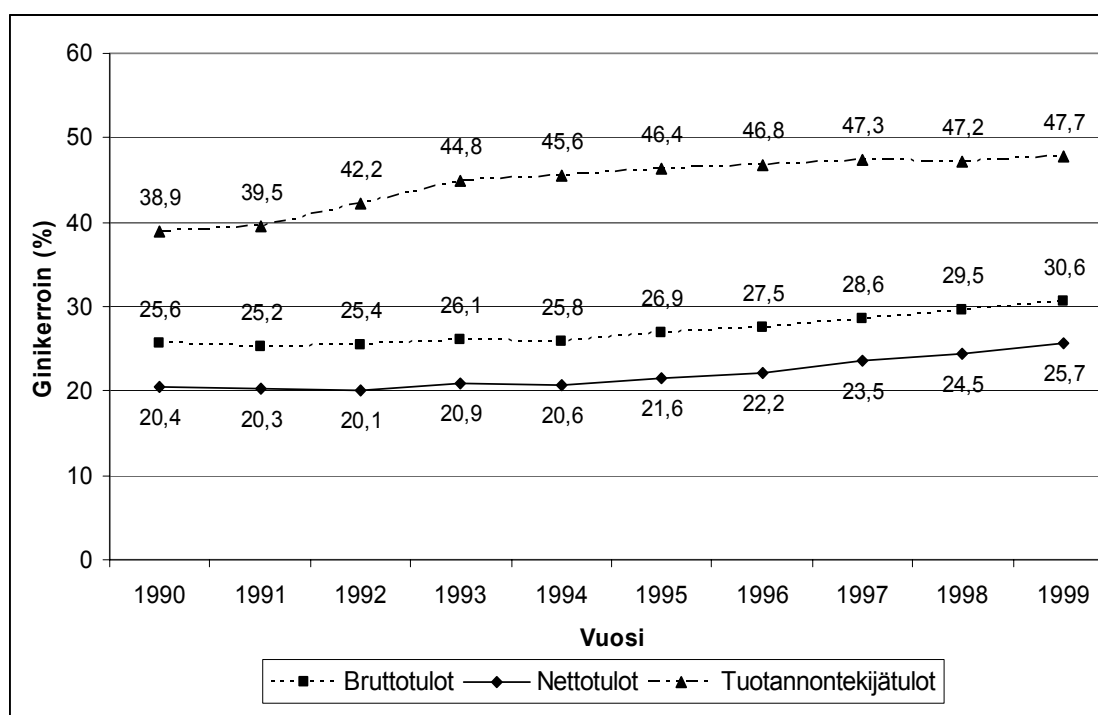
Tuomala, Matti (1997). *Julkistalous*. Espoo: Gaudeamus.

US Department of Treasury (1992). Integration of the Individual and Corporate Tax Systems-Taxing business income once. *Report of the Department of the Treasury*.

LIITTEET

LIITE 1

Tuotannontekijätulojen, bruttotulojen ja käytettävissä olevien tulojen ginikertoimet vuosina 1990–1999.

KUVIO L1: Tuotannontekijätulojen, bruttotulojen ja käytettävissä olevien tulojen ginikertoimet vuosina 1990–1999. Lähde: Riihelä, Sullström, Suoniemi & Tuomala (2002, 20); Tulonjakotilasto, Tilastokeskus.

LIITE 2

JUTTA-mallilla tehtyjen mikrosimulaatioiden tulokset (aineisto: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto 2004).

Taulukot L1–L6: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin ja mallin kaikki verot yhteensä, kun pääomatulojen ja ansiotulon valtionverotuksen ylimpien verokantojen välistä veroeroa kavennetaan vaiheittain (vuoden 2004 lainsäädäntö, varallisuusvero poistettu).

Taulukko L7: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet ja mallin kaikki verot yhteensä, kun ansiotulojen ylimmästä veroportaasta luovutaan kokonaan³⁹, ja pääomatulon suhteellinen veroaste on 42 % (vuoden 2004 lainsäädäntö, varallisuusvero poistettu).

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,25
2	16,07
3	19,74
4	21,5
5	24,21
6	25,66
7	27,16
8	28,18
9	29,66
10	30,92

TAULUKKO L1: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin vuoden 2004 lainsäädännöllä, jolloin pääomatulon suhteellinen veroaste on 29 % ja ansiotulojen ylin verokanta 34 % (varallisuusvero poistettu).

Mallin kaikki verot yhteensä: 23 920 miljoona euroa.

³⁹ Ansiotulojen ylimmän verokannan poiston myötä ylimmäksi veroportaaksi valtion ansiotuloverotuksessa muodostuu 27 % verokanta, jonka tuloraja on 31 500 euroa vuodessa ja vero alarajan kohdalla 3 544 euroa.

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,25
2	16,06
3	19,75
4	21,5
5	24,21
6	25,66
7	27,17
8	28,18
9	29,67
10	30,56

TAULUKKO L2: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin, kun pääomatulon suhteellinen veroaste on 30 % ja ansiotulon valtionverotuksen ylin verokanta 33 % (varallisuusvero poistettu).

Mallin kaikki verot yhteensä: 23 840 meur.

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,27
2	16,06
3	19,75
4	21,5
5	24,22
6	25,67
7	27,18
8	28,19
9	29,7
10	30,71

TAULUKKO L3: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin, kun pääomatulon suhteellinen veroaste on 31 % ja ansiotulon valtionverotuksen ylin verokanta 32 % (varallisuusvero poistettu).

Mallin kaikki verot yhteensä: 23 884 meur.

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,28
2	16,07
3	19,76
4	21,5
5	24,23
6	25,68
7	27,19
8	28,21
9	29,73
10	30,86

TAULUKKO L4: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin, kun pääomatulon suhteellinen veroaste on 32 % ja ansiotulon valtionverotuksen ylin verokanta 31 % (varallisuusvero poistettu).

Mallin kaikki verot yhteensä: 23 927 meur.

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,29
2	16,07
3	19,77
4	21,51
5	24,24
6	25,69
7	27,2
8	28,22
9	29,76
10	31,02

TAULUKKO L5: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin, kun pääomatulon suhteellinen veroaste on 33 % ja ansiotulon valtionverotuksen ylin verokanta 30 % (varallisuusvero poistettu).

Mallin kaikki verot yhteensä: 23 971 meur

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,3
2	16,08
3	19,77
4	21,51
5	24,25
6	25,7
7	27,2
8	28,23
9	29,79
10	31,18

TAULUKKO L6: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin, kun pääomatulon suhteellinen veroaste on 34 % ja ansiotulon valtionverotuksen ylin verokanta 29 % (varallisuusvero poistettu).

Mallin kaikki verot yhteensä: 24 014 meur.

Desiili	Keskimääräinen veroaste
1	13,4
2	16,11
3	19,81
4	21,56
5	24,29
6	25,7
7	27,18
8	28,05
9	29,6
10	30,93

TAULUKKO L7: JUTTA-mallin keskimääräiset veroasteet tulokymmenyksittäin, kun pääomatulon suhteellinen veroaste on 42 % ja ansiotulon valtionverotuksen ylin veroporras sekä varallisuusvero on poistettu kokonaan.

Malli kaikki verot yhteensä: 23 925 meur.